

VZPOMÍNÁNÍ

JAN KAŠPAŘÍK

Obecná škola

Jsme zvyklí nalézat ve zpravodaji aktuální zprávy ze základní a mateřské školy v Blažovicích. Jak ale vypadala škola v době, kterou paní ředitelka nemůže pamatovat?

Já jsem začal chodit do školy za II. světové války v roce 1942. Tenkrát se škola jmenovala „obecná“ a z ní se po pěti letech postupovalo do školy „měšťanské“ ve Tvarožné. Chodilo se do stejné školy jako dnes, jen byla menší o přístavbu, která je i dnes patrná. Pro pět ročníků měla škola tři třídy, ale jedna třída byla v té době tam, kde jsou „Potraviny Šenk“, protože budova patřila vždy obci a v přední části byl obchod s menším skladem, se strany od potoka byla třída, do které byl vstup od hasičského „stožáru“. Mateřská škola ani družiny neexistovaly. Když už jsem dávno do školy nechodil, byla mateřská školka nějakou dobu v rozšířené budově školy, než se postavila dnešní školka.

Tenkrát se dost propadalo, protože všechny děti musely pracovat doma i na poli a mnohé se doma vůbec nepřipravovaly. Tak se ještě stávalo, že některý kamarád vůbec do měšťanky nepostoupil a mezi mladšími spolužáky dost rušil. Do školy se chodilo ráno na osmou a od dvanácti do jedné byla přestávka na oběd – to se šlo domů – a pak následovalo odpolední vyučování. Ráno zkontroloval pan učitel obvykle žáčky, jestli mají umyté krky, čisté uši a žádnou špínu za nehty. Občas přišel do školy zubař, aby „pozval“ ty se špatným chrupem do ordinace a opakovaně vyzval žáky i rodiče, aby si poctivě čistili zuby.

Dopolední vyučování končilo když „zvonilo“ (na zvoničce), tak i doma věděli ve stejnou chvíli, že je poledne a čas k obědu, když šly špatně hodiny a rádio nebylo – hodiny na věži také ne. Zato ve čtvrtek bylo celý den volno a žádné „kroužky“ ani „hudebky“ nebyly – o případné další vzdělání populace+ se starali rodiče a vyhledávali zkušené „odborníky“ v nedalekém okolí. Žádné „aprobace“ se nevyžadovaly a platilo se naturáliemi z polí, zahrad a chlévů. (Já jsem chodil do houslí k sousedovi holiči, který byl kapelníkem taneční kapely a na klarinet k vlastnímu strýci do Holubic.).

Ústřední topení nebylo – topilo se v každé třídě uhlím ve velkých kamnech a když kamna „netáhla“, tak se muselo nějakou dobu přečkat na chodbě, než se ve třídě vyvětralo. Ráno musel zatopit školník a často pomohl pan „řídící“, který měl ve škole byt. Někde se často trestala „rákoskou“ a „poškoláctvím“, menším trestem bylo „stát v koutě“ nebo „za dveřmi“. Rákosku bylo skutečně cítit a poškolák byl uzavřen ve třídě, ve které se již neučilo a musel plnit určený trest – třeba napsat krasopisně stokrát: „Nebudu vyrušovat v češtině“. „Po škole“ mohl být provinilec libovolně dlouho, protože pan řídící bydlel ve škole a mohl provinilce kontrolovat, jestli již splnil úkol. Žákovské knížky nebyly, ale stačil vzkaz od pana učitele a doma byla zaručená pohroma. Také tresty byly spolehlivě kontrolovány – vzpomínám, jak jeden kamarád někde nepozdravil a musel pak projít vesnicí a zdravít všechny elektrické sloupy. Aby některý nevynechal, měli sledovat spolužáci, a dělali to spolehlivě, protože škodolibost je věčná.

Papír nebyl běžný a byl dost drahý (doma se psalo třeba na sáčky od mouky), tak první třídy psaly bílým „kamínkem“ na černou břidlicovou tabulku a napsané se mazalo mokrou houbičkou, či hadříkem, uvázaným na dřevěném rámu tabulky. Tabulka byla na jedné straně čistá a na druhé měla červené linky. Protože byla tabulka křehká, a když se školní brašnou „aktovkou“ praštilo, nebo se na ni sedlo, tabulka praskla, a tak se psalo na prasklou, dokud se

úplně nevysypala z rámečku. Domácí úkoly byly také na tabulce, ale když se přišlo do školy, byly již zpola rozmazané. Školní tabule byla dvojitá a stejně jako na tabulce, byly na jedné červené linky. Když se jedna polovina posouvala v dřevěném rámu nahoru, druhá za ní klesala, a když se zadrhla, tak vypadlo lanko, vše spadlo na zem a bylo nutno zavolat školníka. Zase se chvíli neučilo! Ve vyšších třídách se již psalo do sešitů – nejprve tužkou, která se stále lámala, a později ocelovým perem v dřevěné „násadce“ a pero se stále namáčelo do inkoustu v „kalamáři“ zapuštěném v stolní desce lavice. Když se pero namočilo, tak dělalo „kaňky“ a za chvíli zas psalo přerušovaně. Přitlačit na pero se nesmělo, protože se rychle „rozskřípalo“ a muselo se vyměnit. Obrovským pokrokem bylo „plnicí pero“, které se nemuselo namáčet, ale stejně dělalo kaňky, nebo vůbec nespouštělo inkoust. Každopádně v obou případech končilo nejvíc inkoustu na prstech, košili a kalhotách a prsty se automaticky otiskovaly na čele, ve vlasech a všude, kam ruce dosáhly. A to, že otevřené kalamáře v lavicích sváděly k „šáhnutí“ a pohlazení toho před, by napadlo každého školáka i dnes. S učebnicemi to bylo jednoduché: existovala jediná, která se v rodině dídala – „Poupata“, podle kterých se četlo i psalo. Vše ostatní psal pan učitel na tabuli, nebo diktoval do sešitu. Často byl text na tabuli, již když se vešlo do třídy. Zatím co pan učitel učil jeden ročník, druhý (ve stejné třídě) text opisoval a doma se jej učil.

Protože v době mých prvních školních let byla ještě válka, tak byla návštěva školy často přerušována – jednou proto, že byla velká zima a muselo se šetřit topením, po druhé proto, že hrozilo „válečné nebezpečí“. Nejprve to byly letecké nálety na Brno s bombardováním, později, když se přiblížila „fronta“, tak padly některé bomby i na Blažovice, a to se do školy nechodilo vůbec. Na chodbě blízko bytu pana ředitele visel kousek kolejnice, na které se „bitím“ vyhlašoval poplach. „Poplach znamenal útěk domů a často se nacvičoval, abychom se na chodbě nepozabýjeli. Cizí jazyk jsme se učili už od druhé třídy, ale byla to povinná němčina a nic jsme se nenaučili (taky jsme museli „hajlovat“ a sbírat různé věci pro německou armádu – třeba kosti na mýdlo), později jsme se učili od čtvrté třídy rusky, a taky jsme se nenaučili více, než jsme znali od ruských vojáků, kteří se vystřídali ve vesnici, ale s těmi výrazy se zde nemohu chlubit.

Do měšťanky jsme chodili do Tvarožné pěšky, někteří mohli na kole, nebo v zimě na lyžích (sněhu bývalo dost a dost, globální oteplování jsme ještě neznali). „Na vrchách“ bývaly občas tak velké závěje, že se do školy nemohlo a závěje museli ručně prohazovat tatíci, kteří se museli střídat. Teprve až se objevily ve vesnici první traktory, byl vyroben dřevěný obecní „pluh“, který trochu pomohl. Menším závějím bránily laťové sněhové zábrany, které stávaly celý rok ve skupinách na sousedních polích. Stěžovat si, že starosta, nebo kdosi, neposypal silnice a neuklidil chodníky, nikoho nenapadlo, a když byla ledovice, tak se na boty vázala různá udělátka – nejčastěji zubatá „zdrhovadla“ na kukuřici.

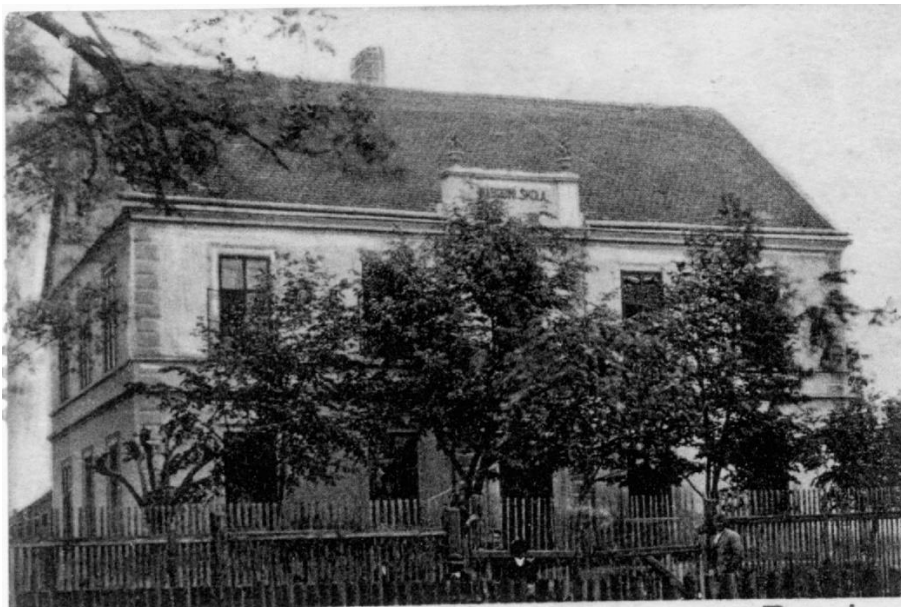
Ti, kteří se vraceli z Tvarožné na kolech, bývali ověšeni taškami pěších spolužáků, které naházeli na hromadu na kraji obce „U křížka“. Pro pěší byla zpáteční cesta příležitostí k bitkám, při kterých nebyla nouze o „sedmice“ na oblečení a utrhané „kšandy“ na aktovkách, které se nosily na zádech. Nikoho nebolely nohy a hned se šlo „lítat po dědině“ nebo v zimě bruslit nebo „šífovat“ „na Přední“ a „na Zadní“, kde se pochopitelně v létě koupalo (a umývaly vozy od hnoje, nebo brodily koně, když z rybníků vyhnali husy). „Šífování“ se dařilo nejlépe, když se „ledovalo“ pro hospodu. (Led se postupně nalámal na menší kusy a po celý rok se uchovával v zemi pod slámou a přístřeškem, tam kde je dnes dvůr mateřské školky. Odtud se postupně vybíral a podrceným ledem se chladily sudy s pivem, dokud

nebyly známy ledničky.) Nejprve se odlomily velké kry a v takové kře jsme rychle udělali otvor a klackem kru řídili odražením ode dna. Vždy bylo pár „zkoupaných“ a ty jsme se škodolibým pokřikem „zkoupané, zkoupané“ doprovázeli domů, než na nich zmrzly šaty. Často jsme nestihli před naskakováním na vratké kry shodit se zad aktovku nebo „sama“ spadla do vody, a pak se doma sušily sešity na kamnech a spolužáci nakukovali oknem, jak probíhá „výprask“.

Poslední ročník jsem se již vozil do Tvarožné školním autobusem, který jezdil ale jen tam a ne zpět, tak jsem opět dával přednost kolu. Jídlo místo oběda jsme si nosili v aktovce (knih stále ještě mnoho nebylo) a teprve v mém posledním ročníku se postavila ve dvoře školy kuchyňka a jídlo v kastrůlcích jsme si přenášeli do třídy, nebo v letních měsících konzumovali na dvorku. Jídlo vařila paní učitelka, která nás učila pracím na školní zahrádce, zašívání rukavic, látání „gatí“ a „štupování“ punčoch. - Dlouhé kalhoty byly pouze „na neděli“ a já jsem dostal první „již“ k prvnímu přijímání a dost jsem se v nich „naparoval“. Pochopitelně jsme (hoši) nikdy nic nezalátali, ani nezaštupovali a matky byly nešťastné, když při oblékání do školy již žádné zašupované punčochy nenašly, a tak jsme museli často i v zimě do školy „naboso“.

Když vzpomínám na zimu, tak musím popsat vybavení pro zimní sporty: Lyže do našeho kraje ještě nedorazily a nahrazovaly je prohnutá prkna z rozebraného sudu – kdo měl prkno z většího sudu, byl král – přivazovaly se k botám provázky. Trochu lepší to bylo s bruslením. Kdo nebyl z moc chudé rodiny, dědil „šeksny“, nebo se musel střídat se sourozenci. Šeksny, nebo taky „želízka“ či „šroubkáče“ se přišroubovaly na koženou botu s pevnou podrážkou „kličkou“, kterou se přitáhly ozubené čelisti k podrážce a k podpatku. Neštěstí byla poslední ztracená nebo utopená klička – to museli všichni domů s bruslemi na botách. Úplná novinka byly „kanady“, které se našroubovaly na odložené zimní boty, a zámožnější majitel se mohl předvádět.

Do tvaroženské měšťanky jsme chodili s Mokršťáky a Horákovšťáky, kteří to měli ještě dál než my, a někdy jsme je doprovodili přes les, to pro nás bylo zajímavé. Do naší třídy chodili i tři Holubčáci, které sebou přivázel pan učitel Pindryč, který dojížděl do školy autem, a jeden z žáků byl jeho invalidní syn. Do paralelní třídy chodili Tvarožňáci a Velatáci. Obě třídy se pak v posledním ročníku sloučily, tak nám přibylo spolužáků a kamarádů. Když jsme končili („dochodili“) měšťanku, mnozí si oddychli, ale všichni dodnes s nostalgií vzpomínáme na oblíbené kantory z obecné i měšťanské školy.

Jak jsme si hrávali

Mou první hračkou byla určitě hrkačka z celuloidu, kterou jsem ještě neudržel, a visela na boudě kočárku. Celuloid (acetát celulózy) byla vlastně první umělá hmota kromě výlisků z papírové masy, která se však nehodila k „cumlání“. Nad kolébkou ale visela a houpala se krásná holubička ze štípaného dřeva a visela později ještě dlouho nad kuchyňským stolem – dnes ji opět zhotovují lidoví výrobci. K cumlání a prořezávání zoubků byly určeny gumové hračky – u mne to byla kravička nějak pomalovaná, ale já ji pamatuji již jen se zbytky černé barvy na kopýtkách, která nebyla asi tak chutná. Protože krásně barevné celuloidové hračky byly velmi křehké (zato ale krásně hořely a čadily), byly všechny hračky určené k „volnému“ zacházení z gumy, nebo plátěné. Gumové byly obvykle opatřeny „slavičkem“, který při mačkání zvířátka vytrvale vyzpěvoval – bez baterie. Byl to takový dutý knoflíček, kterým se proháněl vzduch oběma směry a zajímavě pohvizdoval. Plátěné hračky byly zase zajímavé tím, že se z nich při důmyslném zacházení sypaly dřevěné piliny.

Jak jsem vyrůstal, nabývaly na významu dřevěné hračky, které si nechaly ledasco líbit, a musel se před nimi chránit nábytek. Kupovaly se na poutích a získávaly od domácích kutilů ve vesnici i v okolí, obvykle za naturálie, nebo vzájemné služby, pokud je nezhotovil někdo v domě – u mne to byl dědeček, ale také strýc v Holubicích, který zavedl výrobu hraček na své pile, která ale brzy nato (ve zmatku po frontě) vyhořela. Tehdy to byli na vesnici hlavně koně a vozíky – nejlépe takové, na které se dalo i sednout a nechat se vozit. Holčičky měly ovšem své panenky, kočárky a nádobíčko. Panenky s pilinami šila babička, nebo tety, a jen ty dražší dostaly hlavičku z lisované a lakované papírové hmoty. Luxus byla „mrkačka“ s pohyblivými očky ovládanými závažíčkem. Když se objevily panenky, které uměly naříkat, musel jsem mechanismus brzy prozkoumat a našel v bříšku zavřený válec, ve kterém se pohyboval těžký pístek s mosazným jazýčkem, který se rozechvíval vzduchem, který proudil pístem při jeho pohybu. Vrcholem byla později v „gramofonové době“ panenka s miniaturním gramofonem na baterii a několika výměnnými deskami s říkankami (které ještě dnes někde schraňuji).

Potom již přišly na řadu hračky, které jsme si sami zhotovovali, nebo kupovali o pouti ve Tvarožné, když jsme dokázali neprojezdít vše, co jsme dostali „na pout“, na kolotočích a ve střelnici. Takovou nejjednodušší hračkou byly třeba „flunkače“. To se na pružný prut napíchla kulička z blata a švihem se vystřelila přes ulici na protější zeď a pak se muselo rychle utéct, aby se nezjistilo, kdo to byl. Vše se dalo také vylepšovat: Tak se nalepily na prut třeba tři kuličky za sebou, a když se podařilo, tak byl kulomet. Z prutů se také dělaly pochopitelně indiánské luky, ale to již nebyla domácí kultura, jako flunkače. Když jsem u toho bláta, tak při dobré konzistenci bláta se z uhněteného bláta dělaly „bukače“. Do uhněteného „knedlíku“ se vymáčknu větší důlek, do kterého se naplilo, s knedlíkem se praštilo mistrně na hladký chodník a z knedlíku hlasitě vystřelil blátěný „špunt“ s plivancem a případně se přilepil někam na strop. Ze „žlutice“ se zas stavěly domky, nejlépe tak, že se trpělivě zformovaly cihličky a s plivnutím lepily na sebe. Ale dokonalá architektura zůstávala obvykle nedokončena, protože se nedostávalo trpělivosti na formování cihliček. Na „našem koncu“ se tato tvořivost prováděla „u křížka pod kaštany“. Kde byla hluboká „příkopa“, ze které se přímo těžila „žlutica“. Na stejném místě se ovšem provozovala řada her, které se střídaly tak, jak nás postupně přestávaly bavit. Důležité tam byly tři kamenné patníky, které se

různě přeskakovaly a mezi nimi a křížkem se hrálo: „Honzo, vstávej – kolik je hodin“, ale pravidla jsem dodnes nepochopil, protože platilo vždy to, co se vyhádalo.

Když pořádně zapršelo, tak se „příkopou“ kolem „křížka“ valila voda z „vévozu“, kterým se před zasypaním a stavbou dálnice chodilo z Blažovic přímo do Sivic a k lékaři, či na nákup, do Pozořic. Po vodě v příkopě jsme pouštěli „krabičky“ – plechové od globinu (dnes se mu říká krém na boty), nebo od různých mastí i potravin. Zavřené krabičky se pustily od zahrad rozvodněnou „příkopou“ a každý tu svou provázel s dlouhý prutem, kterým krabičku vysvobozoval, když uvízla v porostu, který se ve vlhkých „příkopách“ vyskytoval. Největší napětí bylo hned u „křížka“, kde krabičky mizely v dlouhém kanálu pod křižovatkou u kovárny, a první vítěz se očekával na konci u Kozí ulice. Pak se sledoval závod krabiček v otevřené „příkopě“ i pod mostky před domy na návsi až ke škole, kde bylo nutno krabičky odvážně vylovit, jinak zmizely nenávratně v kanálu pod hospodou. Když bylo sucho, tak byly příkopy také zajímavé, protože se přeskakovaly a očekávaly se pády do s--ček, které vytékaly z domů. Ještě zajímavější bylo prolézání pod mostky u vjezdů do domů. Na prolézání dlouhého zakřiveného kanálu před kovárnou se uzavíraly hrdinné sázky – většinou prohrané, ale nepamatuji, že by nám někdo druhý den chyběl, nebo že by po dešti tekla voda vrchem po silnici.

Příkopy a mostky byly po obou stranách návsi

Silnice na návsi (říkali jsme na dědině) nám patřila – z kopce kolem zvonice a ze Svárova jsme jezdili na čemkoliv, v zimě na saních, také „honili obroučky“ – to se klacíkem poháněly o závod a řídily obruče ze sudů, nebo ráfky z bicyklu, pokud se nás několik nesrazilo a neodkulhalo s odřeninami (tehdy se ještě neříkalo „silniční lišej“). Že občas projel vůz s koňmi nebo kravami, nebyl problém, těm bylo dost času vyhnout a auta byla tak vzácná, že věděla, že bude dědina plná kluků a projížděla s troubením.

Hry na schovávanou nemusím popisovat a hry na četníky a na zloděje se po frontě změnily na Rusy a Němce – pochopitelně, každý chtěl být Rusem, nebo četníkem, a tak se často ani nehrálo, protože jsme se nedokázali rozdělit. Když ale došlo ke hře, tak jsme měli na hlavách opravdové německé helmy (Rusy v helmách nepamatuji) a různé odhozené zbraně i vybuchlé granáty (bohužel v blízkých obcích – Praci a Velaticích – hry předčasně skončily s „ostrými“ granáty). Krátce po frontě jsme si také chodili hrát do Skalky, kde jsme mohli různě

manipulovat s opuštěnými kanóny a vyhledávat odhozené zbraně. Různých zajímavých zbytků vojenské výzbroje bylo ještě dlouho po válce v polích a v hájích mnoho, tak jsme z ostrých nábojů vysypávali střelný prach, ze kterého jsme vyráběli různé ohňostroje, a o popáleniny nebyla nouze.

Tak něco veselejšího: Na poutě se chodilo, nebo jezdilo, do Tvarožné a do Pozořic. Když jezdilo, tak to do Tvarožné ráno na mši autobusem pana Patáka. Autobus byl vždy plný a běda tomu, kdo se musel tlačit ke kotlu na dřevoplyn, který řádně topil právě uprostřed autobusu. Na pouť do Tvarožné se chodilo i odpoledne po obědě, protože to byla pro nás nejvýznamnější událost v roce. Kolotoče měly různé pohony a zajímavé byly ty malé, protože ty točil pan „kolotočář“ klikou, a ty trochu větší byly pro nás nejzajímavější, protože měly takové trochu skryté horní patro z prken, po kterých chodili dobrovolníci a kolotoč „poháněli“. Ti dobrovolníci, to jsme byli my, a o službu byl velký zájem, protože za dvě či tři pohánění byla jedna volná jízda dole na koníku, či v „autíčku“. Takový poslední kolotoč pamatuji ještě v Blažovicích u Dvora, kde jsou vývěsní tabule. Vrcholem dopoledním pouti byl párek s rohlíkem v hostinci, protože by nás rodiče jinak od kolotočů, houpaček a střelnic nedostali.

Z pouti jsme si přinášeli cukrové růžence, perníková srdce pro maminky a koníky pro sebe, pendreky, lízátko, „mydýlka“, „žužu“, „gumové“ bombony, turecký med i cukrové píšťalky na šňůrce. Taky různé figurky, ale všechno podobné chuti z různě zabarvené a navoněné cukrové hmoty. Cukrovou vatu jsme si dopřáli na místě. – To tedy byl malý přehled, ale ve skutečnosti každý rok jen něco z toho, protože bylo jisté, že stejné pamlsky budou k výběru i další rok. Z hraček byla nejžádanější flinta „špuntovka“, která nikdy dlouho nestřílela, ale dalo se s ní vystupovat s největší důležitostí. Dále to byly různé píšťalky, okaríny a plechové trumpetky, při zvláštní zásluze to mohly být i varhánky. Kromě špuntovky byl ovšem velký výběr zbraní v podobě různých „kapslovek“ a bouchacích kuliček (kdosi je pak zakázal), které účinně konkurovaly méně nebezpečným mečům a šavličkám. Mě nejvíc zaujali „slavíci“ – takové větší „knoflíky“ než ve hračkách, které byly schovány v ústech a mohly se na nich vyhvizdovat i melodie, a také plechové „vrtulky“, které se roztočily na zkrouceném „vodítku“ tak, že obvykle skončily někde na střechách, nebo se zasekly hned do čela, a to mělo zas tu výhodu, že se nemusely dlouho hledat. Závěrečnou koupí musela být ovšem barevná papírová trumpeta s třásněmi, která (které!) neúnavně vytrubovaly po celé cestě domů, takže v Blažovicích nemohl nikdo přehlédnout, že ve „Tvarožni“ je pouť.

V době našeho dětství již stál kostel i v Blažovicích, tak i u nás byla vždy pouť, ale velký výběr na krámcích nikdy nebyl, dokonce ani zmrzlina nebyla pokaždé. Nějaký kolotoč se střelnicí a houpačkami se vždy našel a stával naproti samoobsluze před Nohelovým. Se stavbou kolotoče jsme vždy „pomáhali“ – největší nehodu pamatuji, když spadla velká zlatá koule od housenkové dráhy a rozbila se – výjimečně jsme za to nemohli. A když se vše nevešlo na stejné místo, stavěl se malý kolotoč u Dvora, jak jsem již zmínil.

Projet se na jízdním kole byla naše největší touha. Kdo přivezl z domu dámské kolo, byl king a mohl půjčovat kolo na krátkou projížďku za „úplatu“, protože dětská kola ve vsi nebyla a na dámském kole se dalo jezdit ve stoje, protože na sedlo jsme nedosáhli. Kdo neměl dámské kolo, jezdil na pánském kole „pod štanglou“, ale to bylo nepohodlné a bouráky měly výraznější následky, ale to nás neodrazovalo. Postup výuky byl takový, že se dlouho jezdilo jen „na šlapátku“ a postupně se pokoušelo prostrčit nohu pod „štanglu“ a párkrát šlápnout, než

se s kolem „ulehlo“. Kdo trochu povyrosl, nastoupil z nějakého schodku na kolo „nad štanglu“ a to se už dalo dojet dost daleko a někdy se podařilo nějak sestoupit i bez úrazu. To se mně jednou stalo, že jsem jel přes vesnici „nad štanglou“ a upadlo mně levé šlapátko, pomocí kterého jsem dokázal z kola sestoupit. Bylo to nějaké letní odpoledne, kdy byli všichni v polích a vesnice vybydlená – já jsem jel a jel nějak s jedním šlapátkem a netroufal jsem skončit přirozeným způsobem, až jsem zahrnul na Nádražku a tam uviděl dědečka Kubínka; Dej mu Pánbu věčnou slávu!; a z dálky jsem na něho volal: Dědečku, dědečku podržte mne!, já nemůžu slézt s kola – dědeček pomohl a já jsem našel za humny i ulomené šlapátko.

Pan Mazálek má ceněné dámské kolo, můj bratr první dětské kolo, které nám vyrobil náš otec – kovář (kola z nějakého vozíku neměla duše).

Rybníky

Zadní ještě s vrby (vypouštění)

Oba rybníky byly důležité jak v létě, tak v zimě.

Zatím co „Zadní“ byl vždy určen pro koupání – husy nevyjímaje – a před přestavbou, ze které zůstalo jen stavidlo, byl obrostlý vrbami, přední byl „broďák, určený k brodění koní a čištění selských vozů. Měl proto vydlážděný vjezd na straně obecního úřadu a výjezd u „Broďáckého“ (dnes Dragového). Když se brodily koně, mohli jsme se výjimečně i svézt – pád do vody nepředstavoval nebezpečí. Daleko více jsme využívali „koupání“ vozů „hnojňáků“: to se vůz ve vodě úplně rozebral a na různých bočnicích a čelech jsme se plavili celou dobu, pokud hospodář neočistil vozový spodek s koly. O ty naše bočnice se nemusel již starat, protože jsme nánosy hnoje setřeli při pádlování na bříše a divokými námořními bitkami. Na ohnutý špendlík na udlci z prutu jsme chytali maličké placaté běličky a protáhlejší „hrouzky“. Že by se to dařilo skoro nepamatuji, ale já jsem chytal na „sak“ – na železné obroučce ze škopíku jsem měl navázanou pytlovinu a uprostřed přivázanou návnadu. Když ji rybky objevily, rychle jsem sak vytáhnul a občas tam nějaké rybka uvízla a tu jsem si doma „nasadil“ do kádě, aby se množila – dlouho tam nevydržela. Později tam vysadili „starší“ pořádné ryby, ale moc se jim tam nedařilo, protože když bylo teplo, vyplavávaly na vydlážděný vjezd, aby se nadechly. Stačilo postát ve vodě „po kotníky“ a ryby, které nás „předplávaly“, jednoduše vyhodit ven. Nepamatuji, že by se vyhnojené bahno někdy vyváželo, tak tam již vody na utopení nebylo a skočit šipku se dalo jen od stavidla. Když už se ani koupat nedalo, rozhodl jsem se odvážně skočit ze sloupku Dostálovy zídky a uvázl jsem tak hluboko v bahně, že jsem měl problém dostat se ven, když okolo nikdo.

Letní idyla u Předního

Pochopitelně cvičili u Předního často hasiči a byla to také pro nás vyhledávaná událost. Já jsem měl protekci, protože můj otec byl „strojník“ a já jsem mohl obsluhovat stříkačku, když se podařilo „nasát“. Taky mně někdy půjčili „proudnicí“, ale poprvé jsem skončil na zemi, jen co pustili vodu (tedy „proud“). Po cvičení se vytahovaly hadice rumpálem na stožár a ostříkávaly, co jsme využívali jako maxi sprchu. – To skončilo, když se odborníci kolem „Národního výboru“ rozhodli zbudovat místo vyčištění rybníka „skvělou“ kruhovou požární nádrž, které zanesení nehrozilo, protože se v ní nikdy neudržela voda – myslím, že tam pod travním porostem stále je, protože si nepamatuji, že by se zavážela.

Stavidlo

V zimě se bruslilo – ale jen ten, kdo měl dobré zimní boty „šněrovačky“, protože na ty se kličkou na místě přišroubovaly brusle „šroubkáče“, „šeksny“. Ty na špici moc dlouho neudržely a dobře utažené na kramfleku odpadly často i s kramflekem. S pokrokem přišly kanady a krasobruslařské „zoubkáče“, ale kupovaly se brusle bez bot a připevňovaly na odložené šněrovačky. Lepší a dražší byly hokejky „rostlé“ (z jednoho kusu), protože lepené se brzy rozlepovaly a opravovaly se tak, že se „okovaly“ plechem. Puky se vyráběly nejrůznějším způsobem, obvykle ze dřeva. O dobrodružném „ledování“ jsem se již zmínil.

Bruslení na Předním

Sportování

Na lyžích se jezdilo za hřbitovem, kde jsou dnes zahrady. Také bylo oblíbené lyžování ve „zmoli“ u Skalky, po které není již památka: Byla hned za cestou, která vede do Úlehlí a po obvodu rostly stromy (myslím hlavně borovice) a příjemné bylo, že se sjelo ze svahu a vyjelo na nižší straně ven ze „zmole“, takže se nemuselo šlapat ven do prudké stráně. Lyže byly ovšem vyhoblované z jasanového dřeva s ohnutou špicí, která musela být přes léto formována „napínákem“, jinak se nenávratně narovnála. Naše lyžařská technika napomáhala častému lámání lyží, ty se pak opravovaly „oplechováním“ zlomeniny. Řemenové vázání se upínalo opět na zimní šněrovačky, běžky jsem viděl poprvé až za studií na vysoké škole, když jsem se mohl zařadit do běžeckého oddílu univerzity. Hole se nekupovaly, používaly se hole lískové s nějakým provázkem.

Sáňkování ve „zmoli“ u Skalky

Lyžování za hřbitovem

Sportování mimo školní soutěže nebylo téměř nijak organizované, protože v době války byly tradiční organizace jako Sokol a Orel zakázány a cvičit se mohlo pouze v Němci zřízeném „Kuratoriu“ (které vedl obětavě pan Mazánek). Guma byla za války strategickým materiálem, takže neexistovaly žádné míče a hrálo se s menšími, nebo většími, „puckami“, které vůbec neodsakovaly, protože byly zhotovovány z odstřižené punčochy vycpané pilinami a ovázané motouzem. I „profesionální“ fotbalové míče, do kterých jsme si mohli výjimečně kopnout, byly sešity z kousků kůže s uvnitř vloženou gumovou duší s hadičkou, která se nafoukla, hadička zavázala, zastrčila do koženého míče, který se koženým řemínkem zašněroval. To bylo třeba opakovat před každým hraním, protože duše nevydržela nikdy dlouho nafouknutá. I kožený míč musel švec (u nás to byl švec) často zašívát „dratví“, pokud mohla kůže ještě držet pohromadě.

Něco jako tenis jsme hráli se zmíněnými „puckami“ přes drát (místo sítě) „paléstrami“ vyřezanými z desky a hádali se, jestli to šlo nad drátem, nebo pod. Tenisovou raketu jsme ve vsi neviděli. Vzpomínám si, že starší Orli si po válce vyrobili pracně z provázků skutečnou síť a hráli tenis na orelském cvičišti (dnes mateřská školka) již gumovým míčkem ale ještě dřevěnými „paléstrami“.

Kam jsme vyráželi do okolí?

Náhradou za les nám byla „Skalka“ a „Lesék“ kolem Romzy. Remízky ještě nebyly, ale zeleně bylo i tak víc, protože většina sedláků měla v polích vysazeny ovocné stromy (vyrušilo je JZD) a před domy lípy, za domy ořechy a moruše. Také kolem cest byly soustavně dosazovány třešně, i na zahradách bylo stromů více, dokud nepřekážely traktorům. Na „Loukách“ se přeskakoval potok, dělaly různé „zástavy“ a lezlo po vrbách. Občas jsme se vydali na „Nový most“ (dnes „Starák“) a plivali na čoudící lokomotivy, ze kterých nám mávali strojvůdci „mašinfírové“.

Nový most dnes už „Starý železný most“ – obraz R. Paulíka

Nezapomenutelným objektem našich her byla Valtrova cihelna (dnes fotbalové hřiště), ke kterému se chodilo kolem pramene „U lindy“, kde vytékala skoro celý rok čistá voda z drenáží – pro ty, co neví, co jsou drenáže, tak poučení: Vody bývalo dříve příliš a z některých zavodněných polí se voda odváděla zakopanými keramickými trubkami (jsou tam někde dodnes) do potoka. Cihelna v té době již přestala fungovat (pamatuji, že jsem ji navštívil s otcem ještě, když se „pálilo“) a nebyla ani oplocena, ani hlídána. Jedna pec byla řádně pobořena, ale ve druhé se dalo cosi podnikat pod klenutým stropem, venku pobíhat po stropě a pokřikovat na sebe větracími komínky. Vedle cihelny byla také bažinka, ve které vyrůstaly palachy – „doutníky“, které se daly zapálit a dlouho „dýmily“. A to nezmiňuji zákopy a kulometná hnízda v polích po válce, o kterých jsem již hovořil. Vesnici jsme opouštěli, jen když nás rodiče vyvezli vlakem třeba do Brna, nebo pěšky k lékaři a na nákup do Pozořic, nebo do Šlapanic – do Pozořic se šlo od „křížka“ úvozem přímo do Sivic a dále. Taková zvláštní příležitost k výletu a nákupu byly jarmarky – výroční trhy, které byly ve Slavkově a větších obcích – třeba v Šaraticích. Jednou za rok se stávalo, že se vyjelo na výlet „se školou“ vlakem, nebo autobusem – obvykle na přehradu, kde se ještě popojelo parníčkem, pokud jsme pětikorunu z domu neutratili za zmrzlinu. Sama cesta autobusem byla zážitek, protože za války nesmělo žádné auto ve vesnici vyjet – stejně tady byla tuším jen čtyři, která mohla po válce vyjet. – U nás stála celou válku na špalcích hranatá „Zetka“, která po válce odvožila k lékaři všechny úrazy a rodičky do porodnice.

O našich lotrovinách, jako zalepit domovní zvonek blátem, psát nebudu, protože dnes mají děti dost inspirací v televizi a na internetu.

Bubeníci a ponocní

První bubeník, kterého pamatuji, tedy jen matně pamatuji bubnovat, byl pan Burian z malého domku tam, kde má dnes škola dvorek. Říkalo se, že bubnuje: Bu-ri-an ba-t'a, Bu-ri-an ba-t'a,... Protože býval původně ševcem – nebo spíš příštipkářem, protože nepamatuji, že by někdo ještě chodil v jeho botách a v obci byli dva výteční ševci: pan Engelbert Maňoušek a pan Karel Daněk, který se „proslavil“ ještě jako celoživotní hlavní samaritán místních hasičů.

Dalšího bubeníka již dobře pamatuji ve funkci, byl to pan Škaroupka z Kozí ulice, a byl současně obecním policajtem, kterého jsme se patřičně báli – sice jsme mu dokázali vždy utéct, ale jeho následné žalování rodičům se neminulo účinkem.

Bubnování vypadalo tak, že bubeník popošel od křižovatky ke křižovatce, kde jsou dnes ampliony místního rozhlasu, na místě patřičnou dobu bubnoval na malý hlasitý bubínek, pak zastrčil dvě paličky za řemen na prsou, ze stejného místa vytáhl složené lejtstro, rozevřel a zvučným hlasem zanotoval: Na vědomost se dává, že.... na konci relace schoval lejtstro, praštil do bubínku a rozběhl se za děckama, která na něho dělala celou dobu posušky, a ten nejpomalejší dostal paličkou, pokud se mu (policajtovi) nepodařilo chytit kluka za ucho a pořádně vytáhat.

Bubnování skončilo „po válce“, když se podařilo i pomocí sbírek vybrat potřebný obnos na zbudování obecního rozhlasu, který nám byl náležitě vychválen (zdá se mně, že šlo tehdy o nějakých padesát tisíc korun aktuální měny). Rozhlas byl od počátku vybaven gramofonem, který se používal nejen na úvodní fanfáry, ale i jako vítané oživení ve večerních hodinách o nějakých významnějších dnech. Určitou dobu se využíval gramofon i k večerním koncertům „na přání“ gratulantů. To bylo zejména za „tajemníkování“ pana „Vladky“

Nohela, který občas oživoval gramofonové nahrávky vlastním zpěvem do mikrofону. Samozřejmě vyhrával místní rozhlas povinně budovatelské písně při příležitosti májových oslav a státních svátků, a rovněž vysílal poučné agitační relace, které si již neráčí pamatovat.

Obecní ponocný byla od nepaměti funkce, která chránila občany před rozšířením požáru a před loupežemi. Jak já pamatuji, chodil ponocný obcí s rohem, na který na určených místech vytruboval celé hodiny. (Kam se poděl roh, netuším a nikdy jsem ho neviděl, byl to ale zřejmě volský roh, protože se ve zdejších dvoře vždy chovali na polní práce voly „anděly“ – a jezdil s nimi ještě za mne pan Tvarůžek i pan správce Gregor.) Vytrubování mne občas probouzelo v létě, když jsem spal při otevřeném okně. Hlavním důvodem pro vytrubování nebylo ani tak oznamování pokročilé hodiny, ale hlavně kontrola ponocného, že někde nepospává a řádně hlídá – nebylo to ovšem nejlepší upozornění zlodějům, kteří měli kontrolu, kde se zrovna ponocný nalézá, ale drobným krádežím nemohl stejně ponocný zabránit, pokud jim nezabránili všude přítomní psi.

Ponocní byli odměňováni nějakou menší částkou od obce, ale spoléhalo se vždy na „koledu“ koncem roku, kdy odměňovali úspěšného ponocného zejména majetnější hospodáři. Já pamatuji silvestrovskou návštěvu posledního ponocného pana Tomáše Poulíka (dnes u Lengálů) a mám ještě někde jeho kartičku s novoročním přáním, které nám zanechal – a odcházel i se sklenicí medu z našeho včelína.

Noční vytrubování hodin nahradily od roku 1944 věžní hodiny, které bylo ale v čase pokročilé války nutné chodit denně natahovat, protože se většinu dne vypínal elektrický proud a doma se svítilo petrolejkami.

Příkopy a svodnice

Dnes jsme zvyklí, že po obou stranách silnic jsou **příkopy** (někde také zaorané) a mladším zřejmě uniká smysl, proč je předkové pracně kopali a pro vjezdy do polí budovali mostky, dnes již zarostlé a sotva patrné. Dnes vody ubylo a příkopy ani při velkých deštích nemusí zabraňovat zatápením polí a podmáčení cest. Již jsem psal, jak po velkých deštích valila z polí voda příkopem (za nás to byla ta příkopa) a než se dostala do otevřeného potoka u školy, tak zaplavovala okolní sklepy. Z těch pak museli hospodáři pumpovat vodu ručními

pumpami „Raketemi“, které jinak sloužily na čerpání močůvky do „lejt“. Někdy museli nastoupit i hasiči. Příkopy ve vesnici udržoval každý sám „před svým“ a kolem silnic místní cestář zaměstnáváný Správou silnic. Během roku zarůstaly vlhké příkopy bohatě trávou, ale o tu se cestář nemusel starat, protože o ni měli vždy zájem chovatelé, a byla proto rozměřena na úseky, za které chovatelé zaplatili na obecním úřadě malý poplatek – každý rok znovu.

K příkopům patřily ještě aleje stromů – u nás to byly hlavně třešně, pod kterými se chodilo na procházky, na jaře se setřásali chrousti a sbírali pro slepice. Na první „májovky“ jsme ještě mohli, ale zralé třešně byly Správou silnic označeny a prodány obchodníkům (manželům Polákovým), kteří nás pak najímali za menší peníz na trhání. Třešně od silnic byly žádané, protože na rozdíl od třešní v zahradách nečervavěly, prý proto, že vápenný prach z našich silnic ucpával broučkům dýchací cesty a třešním se vyhýbali – naše cesty bývaly z mokrského vápence. Po trhání zůstával na stromech „obstrlíz“, na který se již mohlo. Vše skončilo tím, že stromy u silnice, ač natírané vápennými pruhy byly považované za nebezpečné pro houstnoucí dopravu a zákonem bylo nařízeno přesunout výsadbu za příkopy. Za příkopy již Správa silnic žádné ovocné stromy nevysadila a procházky pod kvetoucími stromy při dnešní dopravě by již stejně nebyly možné.

Kam tedy dnes na procházky s kočárky a odrážedly? Zbývají polní cesty vroubené dnes znovu střídavými porosty polních plodin. Jenže dnešním hospodářům často chybí tradiční výchova z časů před „kolektivizací“, kdy sousední i obecní pozemky byly nedotknutelné a obecní cesty sloužily všem k poježdění a šetření před zanechávání nepřiměřených stop. Dobrý hospodář zakončoval obdělávání role úvratěmi a na cestu vyjížděl ohleduplně, případně za sebou „uklidil“. A pokud to neudělal, byl druhý den pomluven v kovárně, aby všichni věděli, „kdo to udělal“ a tak každý měl svou pověst, podle toho, v jakém stavu má hospodářství, ale zvláště, jak se chová k „veřejnému“. Všimějme si, kdo se točí na polňače s traktorem a vyorává z kraje cesty zpevňující drny! Ať se zase cení pověst dobrého hospodáře!

Také byly občas mezi poli úzké chodníčky, aby se hospodáři mohli v neděli podívat na úrodu a ostatní pokochat přírodou. Ty zmizely při halasném „rozorávání mezí“, kdy jsme se chlubili, jak zvýšíme výnosy o jednu brázdou, ale po polích poježděli jako po dálnicích. Jak vypadaly a sloužily takové chodníčky, vidíme dnes již jen u role pana Kalába ku tvaroženským hraničkám. Podobně na tom byly **svodnice**, které sloužily k rychlejšímu odvádění vody z polí při nadměrných deštích. Taková svodnice byla obvykle porostlá malebnými křovinami – obvykle šípem, ale též osázena ovocnými stromy a plná života, který je dnes v nenávratnu. Ptáčků, broučků, motýlů i léčivých bylinek bylo řádově více než dnes i bez péče ochránců.

Naší největší svodnicí byl „vévoz“ – úvozová cesta ze Sivic, která končila za Mazálkovou a Kalábovou zahradou. Cesta vedla na vrchách hlubokým úvozem, pokračovala jako svodnice provázená příkopem k dnešnímu remízku a dále mezi poli za zahrady. Voda, která se při povodni nestačila odvézt do potoka ke tvaroženskému křížku, se valila dále po polní cestě a plnila příkopy na návsi, které nám sloužily k pouštění „lodiček“, ale hospodářům zaplavovala cesty. Jinak byla cesta využívána k návštěvám lékaře v Pozorčicích (doktor Procházka) a k nákupům textilií, nebo obuvi v Baťově prodejně. Jinak úmorná cesta se příjemně projevila právě v úvozu obrostlém šípkovými keři a plném motýlů, který bylo možné jednou projít v hloubce, jindy po povrchu provázeným chodníčkem. „Vévoz“

dosloužil, tak jako dosloužila sivická cesta, když ji přeťala dálnice. Jednotné zemědělské družstvo úvoz zavezlo a pozemky „scelilo“ – jak to probíhalo, popisuje pan František Mazálek:

Zarovnání úvozu:

Tento úvoz povstal za dob dávných. Byl hluboký 3 i více metrů a nebylo vidět z jednoho konce na druhý a byl velice úzký tak, že tam bylo projet jenom jednomu povozu. Na přelomu let 1958-1959 v listopadu byl tento úvoz zlikvidován. Toto zarovnání provedlo středisko STS Slavkov ze Zbýšova. Pásovým traktorem zarovnával pan Josef Šmíd, priorovali jsme traktory, František Mazálek a Emil Brech.

Osobně jsem se toho zúčastnil. František Mazálek

Ještě nějakou dobu „svodnice“ chyběla a pole byla zaplavována, ale jak vody ubývalo, zmizel i příkop k vysázenému remízku a dnes je tam jen zcela suchá polní cesta.

Kdo by chtěl ještě dnes vidět, jak vypadaly svodnice před scelením polí, najde poslední Tužínovu svodnici se švestkovými stromy, blízko fotbalového hřiště a dá mi jistě za pravdu, že takový umělý krajinný prvek je také součástí „domova“.

Co jsme sklízeli z polí...

To, co dnes, ale i mnoho jiného, protože se vařilo z toho, co jsme sklídili na polích a zahradách, a domácí zvířata se nekrmila granulemi. Černý chleba se pekł z žitné mouky, pro koně se pěstoval oves a černý bob, vařila se domácí čočka, hrách, mák i proso, sklízely se slunečnice a ohnice – řepka přišla až později a ledasco jsem ještě zapomněl. Mne se z toho zapomenutého týkalo žito a mák. Žito jsme mlátili na mlatě cepy, aby se dlouhá sláma nepolámala, protože se s ní vycpávaly slamníky do postele. Takové spaní na čerstvě vycpaném a voňavém slamníku, to byla pohoda. Slamníky potřebovali všichni, tak se později objevily cepovky – takové jednoduché mlátičky, do kterých se vkládalo žito „napříč“ a mlátily se jen klásky a sláma jen tak propadala. Někdy se stávalo,

že se i pšenice mlátla cepy – to, když bylo beznadějně deštivo a obilí se nahonem svezlo na mlat a tam se cepovalo až proschlo.

Makovice se doma na mlatě olámaly a po večerech „vyklepávaly“ (pověz ty mně má panenko, jak se tluče mak – tak, tak, tak, tak se tluče mak..). Znamenalo to nabrousit čerstvě nože, aby šly lehce do makovice i do palce. Pak se makovice nožem poklepávaly, až nic nepadalo, a nesmělo se do huby, protože maku nebylo nikdy dost. No, byla to otrava. Zábavnější bylo, když jsme si počkali na sedláka, který svázal mák z pole a měl jej naložen tak, že byly makovice trčely na konci z vozu, kde jsme je hezky utajeně olamovali. Utajení se obvykle příliš nepovedlo a sedlák chránil svou úrodu bičem tam, kde vůbec neviděl – nepamatuji se, že by někdo přišel o oko.

Podle toho, co se sklízelo, použilo se různé nářadí: Na krmení kosa nebo travní žačka tažená koněm nebo krávou, na obilí kosa, nebo „lopatovka“ tažená koňmi, na brambory vyorávač s ocelovými paprsky, nebo moderní „čert“, na mák nebo čočku stačila obyčejná kosa, a pak ženský, které to opatrně pohrabaly a naložily. Aby se dobře naložilo a svezlo, tak bylo třeba vhodně skombinovat povoz – trochu to popíšu:

Kolář vyrobil a kovář kováním pospojoval dva oddělené díly podvozku, které se podle potřeby propojovaly krátkou nebo dlouhou „rozvorou“, podle toho, co se bude přepravovat a jak se poskládá zbytek vozu. Ta přední část podvozku byla složitější, protože se kola řídila „ojí“ zapřaženými koňmi a měla ještě „špalkovou“ brzdu, která se šroubem přitahovala rovnoměrně na obě ráfem potažená kola. Zadní podvozek byl jednodušší a snadno se podle potřeby posouval po rozvoře, které obyčejně za vozem kousek zbylo, aby se na ní mohly vozit děcka. Tak vypadal základ každého vozu, ostatní „výbavu“ si nechal sedlák vyrobít u koláře tak, aby mohl jednou na uzavřeném voze vozit drobný náklad, hnůj, lidi, nebo „létu“ a na dlouhém žebříňáku se svázelo obilí. Když bylo třeba odvést svatbu, tak se s hnojňákem zajelo do předního broďáku, prkna se vydrhla a ozdobila zeleným. To, co se použilo v létě na kolový podvozek, muselo pasovat v zimě na sáně. Až později se objevily „gumáky“ na pneumatikách, které navrhl a první v okolí začal vyrábět můj otec. Ty už byly pohodlné i pro žarošické poutníky a koně.

To, co se sklídilo, muselo vydržet přes zimu ve sklepě a na zahradě ve krechtu, pro dobytek byla ušlapaná siláž z řepného listí a cukrovarských „řízků“ v řízkovém dole. O ušlapání řízků se zasloužili kluci z okolí, kteří si z řízků udělali trampolínu.

Na Hromnice „polovina píce“ se udělala inventura krmiva, a když zbývala ještě polovina, tak to bylo dobré znamení, že už do jara přežijeme.

Nový vůz od koláře se kompletoval až v kovárně

Na žebříňák se naložilo nejvíc

Obilí požala i kravka travní sekačkou

Tak jsme konečně přečkali podzim...

Podzim, to je jakási mezera, kdy se vzpomínalo na prázdniny a na školní výlety, a čekalo na první sníh. Nečas, zima, větry, plískanice... Zajímavé – jindy vzpomínáme více na příjemné zážitky, ale podzim vidíme v šedých barvách, i když neprávem. Taky jsem dosud o podzim nezavadil a bylo by dobré to napravit.

Začínalo to po sklizních na polích "paběrkováním" sbíráním klásků pro husy (dnes by stačilo zametat na krajnicích u asfaltu), pak shrabováním bramborové natě a pečením brambor (nejlepší byly ty křupavé připálené), pokračovalo pouštěním draků na oranicích, ty ale bylo potřeba doma, nebo ve škole, vyrobit (a taky pomalovat!), a hlavně s dlouhým ocasem z novinových proužků. O co méně bylo her, o to víc bylo práce: Přes den skládat do vysokých "rázů" naštípané dřevo – a znovu pečlivě,

když se to zřítilo, večer vyklepávat mak (*Klepu, klepu mak, ale nevím jak. Povězte mně panímámo, jak se klepe mak – tak, tak, tak, tak se klepe mak*). dlouho do noci šoustat turkyň (pardon – kukuřici) a jít spát před koncem se mohlo leda, když se podařilo najít červený klas (ty se už dnes nerodí!). Druhý den se svázané klasy rozvěsily na mlatě pod stropem, aby na ně nemohly myši.

Potom ještě šlapat řepné řízky, když je přivezli ze Slavkova z cukrovaru. Na to jsme se ale těšili – přečkali jsme méně příjemnou vrstvu vršků a na vrstvu řízků jsme mohli skákat a kočkovat se, protože od řízků jsme neumazali ani oblečení. Řepu na krmení, která se již nevlezla do sklepa, jsme odnášeli na zahradu do "krechtu", který se nakonec zavřel slaměnými otýpkami a řepa přečkala do jarního krmení.

Hospodáři vyčistili zanesené kanály, obalili pumpy slámou a pytlovinou proti zamrzání, podívali se, jestli nebude potřeba opravit sáně zavěšené v kolně a přichystali k nim "koňské deky" pro koně i pro lidi. Také holubníky bylo dobré trochu zateplit, protože "kdysi" bývaly mrazy, že i ptáci v letu padali. V kovárně se připravovaly špičaté "zimní ozuby", bez kterých by se koně na ledovici nehli. Také sousedé si nechávali v kovárně vyrobit zubaté návleky, už si nevzpomínám, jak se jim říkalo) na loupání kukuřice tak, aby se daly současně navléct a přivázat na boty, když bylo potřeba pohybovat se bezpečně po silné ledovici.

Pro domácnost i pro dílnu do stodoly navozit piliny do "piliňáků" - u nás zvláště, protože strýc provozoval pilu v Holubicích, než po frontě vyhořela. Piliny se nacpaly také do úzkého pytle, který se nacpal mezi vnitřní a venkovní okno, aby spodem netáhl. Před okno se postavil domeček pro sýkorky s háčkem, na který se zavěšovala kůže ze špeku. Zavčas se dokoupil petrolej, protože za války se často vypínala elektrika, tma byla dlouhá a petrolej nedostatečný. Taky bylo potřeba koupit baterii do baterky, protože ta taky nebyla hned k dostání a pohybuje se s petrolejkou po ledovici, nebo šplhejte do stodoly pro seno...

Někde už začínaly zabíjačky, ale o těch až v zimě.

Jak jsme přežívali zimu

Než přišla zima, bylo nutno poodvážet cukrovou řepu do cukrovaru ve Slavkově a čekat na „řízky“, mezi tím se sklídila krmná řepa do sklepa i do řepného dolu (krechtu) – ten se vykopal na zahradě, když nebylo místo ve sklepě a řepa tam musela vydržet do jara. Krmnou řepu pěstoval na políčku skoro každý, protože ve kterém domě nebyla kravka, tak byla koza živitelka, nebo dvě. Potom se vozily ze Slavkova řízky – „nudličky“ z cukrové řepy, zbavené cukru. Ty se pak zavázely po vrstvách do „řízkového dolu“ a prokládaly vrstvami řepných vršků, které zatím čekaly na poli. Jednotlivé vrstvy pak museli všichni členové rodiny řádně ušlapat, aby se zbavily vzduchu. Na šlapání vrstvy řízků se těšily děti a zvaly si na „šlapání řízků“ kamarády, se kterými se mohli v dole kočkovat. Siláž z řízků a vršků se potom v zimě odřezávala lopatou, nebo zvláštní „pilou“ s několika zuby (jedna ještě visí někde u „Kotlóbů“, co mi půjčili na výstavu v Etnografickém muzeu v Brně) pro krmení dobytka.

Také bylo třeba zajistit hospodářství proti sněhu a mrazu – zejména obalit pumpy a někde i „moderní“ vodovodní trubky slámou a pytlovinou. Zásoby dřeva na topení bylo nutno nařezat na cirkuli (to „zvonilo“ celé týdny po vesnici), posekat a poskládat do „rázů“ – sekání dřeva byla činnost odkládána na mrazivé dny, protože to byla dobrá práce pro zahřátí, zato

skládání polínek do rázů byla práce pro děti – zpočátku vítaná, po delší době již s „brekem“, zvláště když se méně pečlivě založený ráz občas zhroutil.

Když bylo vše zazimováno, zkontrolovalo se celoročně používané nářadí a opotřebované se odneslo do kovárny, kde pak nebylo k hnutí. Odpočatí koně si brzy přestali vážit klidu a v maštali bourali „pargan“, tak bylo nutno k potěše dětí občas koně „postrojít“, zapřáhnout do bryčky nebo saní a vyjet na „šlitáž“ do okolí, nebo k příbuzným ve vedlejší dědině – když byly závěje a saně s posádkou se překlopily, tak to byl zážitek na celý rok. Pak už jen hospodáři kontrolovali, jestli krmení vydrží do jara: „Na Hromnice polovinu píce!“.

První sníh, to byla radost – „Nepřišel-li sníh na Vše svaté v noci, přijde na Martina se vsí mocí“ – to se dokázalo vstát ještě dříve než „do školy“, aby se mohlo rozdávat „první letoší“ – rozuměj, koulovačka cestou do školy. Když ale uhodily pořádné mrazy, tak již bylo třeba se pořádně obléct: chlapi beranice a kožichy, kdo neměl, tak několikrát podšitý „vintrok“ – zimník. Ženské navlékly vlnáky, nazuly teplé „meltonky“ a ruce zastrčily do „štuclů“, nebo aspoň zabalily do „cépků“ vlnáků. Kdo neví, co to byl „štucl“ tak to byl česky „rukávník“ – takový jako by kousek rukávu, ale řádně vycpaný „vatelínem“, do kterého se strčily z obou stran ruce a byl bezkonkurenčně nejúčinnější – doporučuji revitalizovat. Nosili jsme ho samozřejmě i my do školy a visel obvykle na šňůrce na krku, aby bylo možno pohotově vytáhnout záraz obě ruce a zfackovat děcka. Chlapi obouvali větší šněrovačky „komisňáky“, aby do nich vlezly alespoň dvoje onuce – ty jsme nosili i my, na cestu do Tvarožné do školy. Hospodáři, kteří museli do hlubokého sněhu, do hnoje, nebo do řízkového dolu, nosili vysoké boty „holínky“, nebo aspoň „kamaše“ ke komisňákům. Holínky nebyly zrovna nepohodlnější – když se třeba shrnuly v holínce onuce, muselo se to vydržet do večera, protože na zouvání holínek byl nutný „zouvák“, nebo pomoc děcek, kterou bych zde těžko popsal, protože při zákroku skončilo děcko někde naproti pod stolem, nebo pod postelí.

Sníh uklízel každý „před svým“ a silnice se projížděla obecním pluhem – byly to okované fošny ve tvaru V a pluh tahali koně, nebo volí ze „Dvora“. Když ovšem zafoukalo, tak silnice do Tvarožné „Na vrchách“ zmizela i přes sněhové zábrany, které se každoročně stavěly, a bylo nutno, aby nastoupili hospodáři, kteří nejezdili vlakem do práce do Brna, s lopatami a cestu proházeli – my jsme ten den nešli do školy a následující den jsme si v závěji dělali cestou ze školy tunely. Jak pokračovala civilizace, tak někteří z nás využívali ne cestu do školy podomácku upravené a provázky přivázané lyže, které vyrobil některý šikovnější truhlář, a musely se doma uchovávat v nějakém přípravku, který nedovolil, aby se jim narovnaly špice.

Komplikace přinesla „ledovice“, se kterou se vyrovnával každý po svém: My jsme se do školy „proklouzali“, chlapi obuli boty s „cvočkama“, nebo navázali pod podrážky zubatá „želízka“, která si nechali udělat u kováře, často si chlapi i ženské navazovali pod podrážku loupáče na kukuřici, které si již pro tento případ nechali v kovárně udělat tak, aby jim „sedly“ na boty. Kdo nic takového neměl, přivázel alespoň pod podrážku klacík, nebo obalil boty pytlovinou. – Stěžovat si, že jsem si zlomil ruku protože „nebylo posypáno“, bylo jako bych spadl z měsíce. Koně, když v zimě pracovali (nejčastěji svázeli dřevo z lesa), se na zimu „přezouvali“: letní „štulny“ – hranaté ozuby šroubované do dvou ramen podkovy – se nahrazovaly špičatými štulnami, které se ale rychle opotřebovávaly, tak existovaly ještě dražší „žilkové“ ozuby, ve kterých byly zataveny čtyři žíly z velmi tvrdé oceli, které během opotřebovávání vystupovaly a bránily skluzu.

Okna se někde zateplovala mechem – u nás se mezi okenní křídla vecpávaly ušité vaky s pilinami a za dveře se zavěšovaly těžké deky. Některé prostory se zateplovaly slámou (třeba vchod do sklepa). Přes den se topilo dřevem ve sporácích, na kterých se vařilo a trvale ohřívala voda (v sobotu v obrovském hrnci na koupání v neckách), večer se zatopilo v „piliňácích“, kterým se na noc přivřel přívod vzduchu, aby vydržely doutnat co nejdéle (a jak to v přivřeném okénku ve tmě přívětivě blikalo, a uspávalo...). Piliňáky se zásobovaly výměnnými „kotly“, které se „natloukaly“ pilinami kolem tlustého klacku. Klacek po vytažení zanechal v pilinách průduch, kterým odcházel kouř při odhořívání pilin vespod. V Blažovicích vyráběl piliňáky zámečník pan Slouka, případně též kovář. S piliňáky bývala ovšem legrace: Když nebyly piliny dostatečně utlučeny, tak se při odhořívání sesunuly do volného kanálku, který ucpaly, a pak to bouchlo – často odletěl „dekl“ a žhavé piliny se sazemi se rozletěly po místnosti – zima-nezima, muselo se zabalit děcka do dek a větrat.

Také ve škole se topilo ve třídách kamny, do kterých chodil pan školník přikládat (jednou jsem zkusil na „měšťance“ ve Tvarožné na kamna položit síru připravenou do hodiny přírodovědy a vyneslo mně to pověstnou „potlamě“ od pana učitele Matuly). Velká kamna stála také v sálech orlovný i sokolovny, které se půl dne vytápěly, a před začátkem zábavy větral kouř, který občas rozkašlával tanečníky. Plesové zábavy a divadla byly v zimě bohatě navštěvovány a podělila se o ně většina organizací a spolků. Na plesech nesměla chybět „půlnoční scéna“ podle kreativity pořádající organizace. Doma se upeklo „do tomboly“ a děti se těšily na „výslužku“, kterou museli rodiče z plesu přinést (ta sestávala z toho, co se do tomboly přinášelo). Divadla nacvičovaly opakovaně některé organizace (Sokol, Orel...) a někdy s pomocí profesionálních režisérů z Brna.

Ptáčkům (nejvíce sýkorkám) se „sypalo“ do „domečku“ před oknem a na větev se na drát zavěšovala kůže ze „špeku“, ze které dokázaly sýkorky dlouho vyzobávat vytoužený tuk a zápasit o něj s vrabčáky. Polní zvěř se shromažďovala na závětrných místech a přežívala zásluhou místních „myslivců“, kteří zásobovali tradičně se saněmi krmelce a pronásledovali lišky (z jedné ulovené lišky jsem získal kožešinu a ušil si rukavice „palčáky“ – nejteplejší, jaké jsem kdy měl). V mém mládí byl předsedou honitby pan František Tužín, který první v obci pořídil lyže na objížďení „rajónu“. – Lyže mi později věnoval a já jsem tak mohl nahradit „lyže“, za které mi sloužily dužiny ze starého sudu, přivázané provazy, přibitými po stranách dužiny. (Když jsem později při studiu na vysoké škole přivezl domů „závodní“ běžky, kroutili nad nimi přátelé hlavou, protože takovou představu o lyžích ještě neměli, protože ještě nebyla televize a v kině v krátkých „týdenících“ se toho moc neukazovalo.)

Nové problémy se opakovaly vždy na sklonku zimy, když se střídalo tání sněhu s nočními mrazy. Kde nebyl prozířetelně odklizen sníh, tam táním vznikala jezírka a zamrzlé kanálky, které musely být prosekávány krumpáči, aby voda z jezírek nepronikala do dvorků. To si často chodili hospodáři do kovárny nahřát železné tyče, kterými se snažili uvolnit uzavřené kanály, které nestihli udržovat průchodné. Zamrzlé pumpy, se rozmrazovaly obložím zapáleným roštím, nebo zapálenou slámou. V době tání se také „ledovalo“ na obou rybnících. Zájem o led do lednic byl velký, protože v obci fungovaly současně tři hospody a tři řezníci – jak se o led dělili nevím.

Na konci zimy přicházely povodně, o kterých jsem již psal.

Bruslení na Zadním

Přední rybník v zimě

A ještě o zimě

Věřte, nebo nevěřte, ale v zimě býval sníh a led – a to již od listopadu: „Nepřijde-li sníh na Vše svaté v noci, přijde na Martina se vší mocí“. Lyžovalo se za hřbitovem, ve Skalce, a „pokročili“ v Gruntech, ale tam to bylo už „vo hubu“. Bruslilo se na Zadním i na Předním a taky se mohl na bruslích sjíždět potok od Předního po Mazálkovu hospodu. Většina neměla lyže a „sjížděla“ „kopec“ od Tužínového ke škole a Svárov na saních, kam to dojelo – tenkrát byly ty „kopce“ nějak prudší a cesty nám patřily, protože to bylo „za války“ a auta stála „na špalcích“ - bylo jich v Blažovicích tak 5. Saně s koňmi byly s kopce pomalejší a koně měli

rolničky, tak nehrozilo, že nás přejedou. Sáně byly obyčejně pro dva, ale vlezlo se na ně různě a spory byly o tom, kdo je potáhne nahoru. Nejzajímavější bylo ovšem sjíždění na saních „na břiše“ a to byl pak zdroj sporů mezi sourozenci, kdo pojedje na saních sám. My z kovárny jsme měli výsadu, že nám otec vyrobil větší sáně řízené bruslí s volantem, a to si každý chtěl vyzkoušet. Sáně jsme dostali „k Ježíšku“ a starší sáně pro dva, vyrobené také v kovárně, jsme na popud otce darovali „k Mikuláši“ chudším klukům Tvarůžkovým, kteří bydleli „ve Dvoře“ (pan Tvarůžek krmil ve Dvoře dobytek) a žádné sáně neměli – sáně jsme potají postavili potmě do jejich dveří ve společné chodbě, aby nevěděli...

Zimní bundy (ani ty první prošívané) nebyly a nosily se těžké zimníky s velkými knoflíky. Musely vystačit i do plískanic, protože „gumáky“ (pogumované pláště jako mívali rybáři) vlastnil málokdo a když se objevily první pláštěnky z umělé hmoty, tak nám to připadalo jako objev, ale ukázalo se, že v mrazech hned popraskaly, a i v létě brzy ztverdly tak, že se oblékaly jako plechové a doma nebylo, jak je pověsit. Po těch přišly „igelitové“ a byly o něco lepší, ale když dnes řekneme „igelit“, „igelitka“, tak to není ten původní igelit (PVC) ale polyetylen, který se dá již přepravovat v kapse a třeba po použití vyhodit. A než byl dostupný igelit, tak se jezdilo na sněhu také na školních taškách, které byly kožené nebo z koženky – a podle toho dopadly. Ještě bych zapomněl na „montgomeráky“ – ty se začaly vyrábět také po válce a staly se vysloveně módou (trochu americkou). Byly do zelena a až na paty, a v dešti dost dlouho vzdorovaly.

Když už napadl sníh, tak to nebylo na chvíli a vyplatilo se „složit“ koňské sáně. To bylo tak: Ve stodole visel na stěně „podvozek“ saní, na který se v zimě namontovalo to, co sloužilo během roku ke všem možným účelům a na saních posloužilo třeba k přepravě léty s močůvkou na zasněžená pole. Když se očekávalo pěkné počasí, tak se zas na podvozek namontovala „korba“ bryčky a v neděli se vyrazilo „na šlitáž“ po jiskřicím sněhu. Šlitážníci se v mrazu na bryčce zabalili do „kousavých“ koňských dek, kterými se naopak zakryli koně, když byla někde delší zastávka. Šlitážníci si toho užívali stejně jako odpočínutí koně, kteří idylicky vyfukovali z nozder bílé obláčky a doprovázeli jízdu rolníčkami – to ještě nebyly rolníčky jen k doprovodu vánočních koled.

A jak to bylo s Vánocemi: Nemusím popisovat zvyky a to, co každoročně popisují folkloristé, ale to, jak jsme se na Vánoce těšili u nás. Co jsme si přáli od Ježíška, jsme napsali na papír, dali „za okno“ a každý den, jak jsme vylezli z postele, tak jsme sledovali, jestli si Ježíšek psaní vzal. Přes den jsme „sekali dobrotu“ a když se jedno ráno ukázalo, že je papírek pryč, tak jsme měli skoro vyhráno. Večer se pletly ponožky a svetry, protože to byly hlavní dárky pod stromeček. Pořádné papuče se objednávaly u domácích výrobců, nejlépe z Valašska, v obchodech se kupovaly jen „vzácné“ hračky jako vláček na kolejích na „péro“. Hlavní dárky vyráběl někdo ze širší rodiny, nebo někdo ze sousedů ve vesnici a platilo se naturáliemi. U nás to byly tatínkovy výrobky, jako zmíněné sáně, nebo jiný rok dětské kolo, posvařované ze součástí velkého kola, doplněné koupennými kolečky s tvrdou gumou.

O Štědrém dnu jsme drželi půst, abychom uviděli zlaté prasátko – protože jsme půst tak docela nedodrželi, tak jsme žádné prasátko nikdy neviděli. Když se po štědrovečerní večeři a boji s rybími kůstkami mohlo konečně k „rozzářenému“ stromku (voskovými svíčkami), mohli jsme nejprve se zářícíma očima pozorovat stromek a snažit se zahlédnout nějaké dárky, protože bylo na řadě nejprve zazpívat koledy a při nich obdivovat betlém, kde anděl zpíval „GLÓRIA IN EXCELSIS DEO“. Jak jsme trochu odrostli, tak Jsme stromky

zdobili sami, hlavně ozdobami, které jsme sami vyráběli – některé ještě ve škole. Byly to hvězdičky a různé ozdoby z barevných papírků a staniolu, ořechy natřené stříbřenkou a pracné „dlouhé“ papírové řetězy lepené z nastříhaných papírových pásků – tedy tak dlouhé, jak dlouhá byla trpělivost. Na mlsání jsme rozvěšovali sušené ovoce a doma upečené vykrajované hvězdičky, srdíčka a hlavně zvířátka – s těmi jsme rádi pomáhali. Nejvzácnější byla ovšem po válce „vánoční kolekce“ z čokoládových figurek v barevných staniolech, která byla „na příděl“ a v celé republice stejná a bylo nutno si na ni něco našetřit. Většinou to byla první čokoláda, kterou jsme ochutnali, protože za války byla čokoláda neznámou pochoutkou (já jsem první čokoládu ochutnal, když se do vlasti a do vesnice vrátil štábní kapitán Putna, který sloužil ve válce u anglického letectva). Nejzajímavější kousky jsme se snažili ukrýt ve větvích, abychom byli první, kdo je objeví, když bude dovoleno za nějakou zásluhu... Na konec se opatrně rozvěsily ve vatě uchovávané „foukané“ skleněné ozdoby, stromek se posypal staniolovými pásky, které jsme znali z doby války, jak je letadla shazovala na rušení radarových vln. A ještě na úplný konec se stromek lehce obalil „andělskými vlasy“, zřejmě ze skleněného vlákna, protože nad svíčkami neshořely (no na ty svíčky jsem tam dnes zapomněl).

Po Štědrém dnu na Hod Boží jsme znovu zazpívali v kostele „Narodil se Kristus Pán“ a pozvali kamarády, abychom se pochlubili stromečkem, betlémem a dárky, které jsme museli hned vyzkoušet, ať se hodily do „Zimy“, nebo ne.

Během vánočních prázdnin jsme vymýšleli „rachejtle“ z prskavek a karbidové „dělbuchy“ (nebudu raději popisovat), které jsme utajeně „odpalovali“ na Silvestra.

Sníh, nebo bláto?

Řekl jsem si: „V polovině února bude uzávěrka, tak kdy jindy by měl být mráz a sníh? Únor bílý pole sílí“ a začal jsem psát o sněhu. A uzávěrka je tady a „mráz“ +12 °C. Tak to rozepsané uložím na nějakou další zimu a začnu o **blátě**.

Pokud dnes sedáme v garáži do auta, nebo popojdeme pár kroků na autobusovou zastávku, tak se s blátem nepotkáme, ať je, jak chce. Dědina je už dávno vyasfaltovaná a blátivé hroudy, které vyhrnou traktory na polňačky, nedovolí matkám s kočárky vyjet, ani když zaschne a s takovým „blátem“ si ani děti nepohrají. Pod dnešním asfaltem je mocná vrstva štěrku a pod ním ještě docela velké balvany, které se ani nehnou a musí se leda podkopat (zkusil jsem, když se vedl plyn). Takže vozy „ráfáky“ mohly za každého počasí s charakteristickým hřmotem projet, ale to bláto, které se nalepilo na „loukotě“ a koním na

kopyta, se postupně rozvezlo po celé dědině, protože všude se zajíždělo do nějakých vrat. Bláto tam pak vydrželo do nějakého většího slejváku a potom se zas ve výtlocích od železných „ráfů“ vytvořily blátivé kalužiny, které zásobovací auta rozstříkovaly na bílé fasády. Fasády byly bílé, protože když se bláto třeba kartáčem odrhlo, tak se muselo vápnem zase zabílit – nejspíše před božitélovým průvodem. Když byly výtlučky příliš hluboké, tak je zasypal a zapěchoval místní cestář, aby si koně nezlomily nohu. A tak pořád dokola... Kolem štěrkovaných cest vedly příkopy a po stranách taky nějaké bláto – chodníky vedly až kolem baráků. Pokud zůstalo něco prostoru mezi příkopy a baráky, tak tam rostla tráva a na ní se pásly a hnojily husy, tak když nebylo zrovna ideální počasí, tak nebylo kam šlápnout a před vchodem do baráku bylo zabudované železné „škrabadlo“ a na zemi dřevěné, nebo železné roštové škrabadlo, které bylo brzy zalepené blátem, které se muselo někde „vyklepat“. - To tak nahrubo, a ještě přede dveřmi ještě březové pometlo na ometení bot ze stran (i z vrchu). Doma pak kontrola, pár facek a všechno oblečení do škopka s vodou, protože bláta bylo „až za ušima“ (ale stálo to za to, protože tak jako s blátem, jsme si s ničím nevyhráli – přehrady, stavby, „flunkače“, „bukače“, války...).

Dospěli si zas hráli s blátem tak, že ze žlutice a plev uplácali a usušili kotovce a z těch zas blátem slepili zdi, které pak zase blátem s plevami omítli a jen vápnem bláto zamaskovali. Když bylo třeba někde něco zatmelit, zalepit, tak na to byl slín, který udržel i vodu. A kovář mohl v blátě bezpečně zakalit vykováný ocelový nástroj. Konečně se bez žlutice neobešla Valtrova cihelna, ze které je většina domů z minulého století (a tisíciletí).

P.s. On i ten Kubata dal hlavu za Blata!

Příkopy na návsi

U dveří bylo škrabadlo od kováře

Na Potoce se našlo „blato“ vždycky

Filcáky a štycle

V adventním čase bylo na čase vytáhnout chlapské filcáky a ženské vysoké papuče, se kterými se mohlo do závějí. Filcáky byly až pod kolena z prošívané plsti, nahoře vždy se dvěma poutky, aby se daly vůbec natáhnouti na nohu, a to ještě s nohama omotanýma onucemi. Dole měly ale pevný „střevíc“, aby se mohlo případně šlápnout do močůvky. A doma se vyzouvaly „zouvákem“, nebo pomocí dětí, jak jsem to již někdy popisoval s holínkami. To ženské papuče byly celé z plstnaté látky, podšité podrážkami z tuhé plsti. Papuče sahaly do poloviny lýtek a zapínaly se tak nejméně deseti malými černými

hříbkovitými knoflíčky, což nebylo vůbec snadné a kdo nechtěl ztrácet čas a nervy, tak měl na zapínání (chudáky) děcka, nebo zvláštní drátěný háček. Zato, rozepínaly se samy už ve sněhu.

No a pak se doma sušily v troubě u kamen

Na hlavu měly ženské bezkonkurenční „vlňáček“, ale muži, kteří nechtěli ve svátek jinak než v nezbytném klobouku, byli odkázáni na „elegantní“ klapky na uší, které mráz ne zcela zvládaly. I s rukama to měly ženské lepší, protože měly teplé „štycle“ – rukávníky, do kterých se vešly z obou stran ruce, a ještě kapesník a drobné na „talířek“ v kostele, a měly v teple ruce i v lavici, když se ještě v kostele netopilo. Stejně se vybavovala i děcka, jenom měla štycl zavěšený na krku, aby o něj při koulování nepřišla. Chlapi byli odkázáni na hrubé štrykované rukavice, které zapomínali v hospodě.

Zimníky „vintroky“ byly na celý život a největší problém byl uchránit je přes léto před moly, protože látka byla z chutné vlny. Kdo na to měl, měl vintrok podšitý beraní kožešinou a nerad ho půjčoval o Mikuláši čertům. No a nejdůležitější v mrazu byla větší „placačka“, kterou babky tajily, a i chlapi, když nechtěli nabídnout sousedovi.

P.S. Dnes už nám z té idyly zůstala jen ta placačka, když i tu zimu si musíme domyslet.

Zamrzlé kanály a rýny

To byla noční můra – když se nepodařilo uhlídat průtočnost kanálu pod domem a nepomohlo pokoušet se prolívat horkou slanou vodou, tak tekla močůvka z chlíva kolem kuchyně a zamrzala pod vraty, a nedalo se nic dělat – oblevy v zimě nebývaly aktuální. Kdo bydlel blízko kovárny, tak si chodil opakovaně nažhavit pořádný kus železa, a pokoušel se a pokoušel protavit ledem z příkopy pod dům. Když zamrzaly rýny a žlaby, tak to bývala i idylka, když rýny zrovna nepopraskaly – to se tvořily kolem baráku krásné krápníky a soutěžilo se, který je největší. Cesta po chodníku nebyla bez rizika, protože krápníky, které se vlastní vahou neudržely, tak padaly za krk – ještě že tenkrát nebyly domy na poschodí.

Když pak přišla jarní obleva, tak bylo nutno krompáči prokopat kanálky v masách ledu, aby tající sníh nezaplavil dvorky a chlévy. Nebylo to vůbec snadné, protože ostré ledové střepy vystřelovaly všemi směry a zraňovaly. Lépe na tom byly rybníky, protože ty, když jednou zamrzly, vydržely obvykle až do jarního „ledování“ ker pro lednice hospod a řezníků.

A zvířata

Těm narostla včas zimní srst, jak to Příroda zařídila, a ta, která přežívala v zasněžených polích, si něco vyhrabala pod sněhem a něco našla v krmelcích, kolem kterých byl sníh udupán přímo k tanci, a daleko početnější stavy zajíců a bažantů se na bílých polích snadno spočítaly i uchránily od myslivci pronásledovaných lišek. Zajíci nepobíhali jen tak, ale měli ve sněhu prošlapané své dálnice, o které se dělili i s nepočetnými lyžaři. Ostatně pamatuji, že i s lyžemi zde začínali myslivci, kteří na lyžích zásobovali krmelce čerstvým krmivem. No a včely, ty už dávno spaly nakrmené rozvařeným cukrem. „Česna“ se ucpala, aby do úlu netáhlo a úhly se obložily slámou, aby včely nerušil mráz ani vítr – jen klepat se na úly nesmělo, aby včely ve spánku nic nerušilo: A spaly a spaly... (Vlastně to byla jediná domácí "zvířata", která nedostala po štedrovečerní večeři zaslouženou „výslužku“).

Blažovická zima u Předního rybníku – reprodukce obrazu od Rudolfa Paulíka

Píšťalkami to začínalo...

V zimě není kam spěchat, tak jsem dělal pořádek v zápisech na starém počítači a „překopíroval“ článček, který jsem psal do nevím již kterého hudebního časopisu:

Obec Blažovice leží mezi Brnem a Slavkovem. Zatím co dnes je život vesnice ve všech směrech orientován na významnější Brno, dříve patřila obec jednoznačně k Slavkovsku, a tím i hejtmanství vyškovskému, nářečí a některé zvyky naznačovaly blízkost bohaté Hané. Ke změně orientace dochází až v době socializace, kdy dochází současně k umlčování tradic, které do značné míry přežily i dobu obou světových válek. Přesto vlivem pevné náboženské orientace vesnice se zachovaly některé tradice dnešních dnů – z hlediska této práce je nejvýznamnější nepřerušené „hrkání“ dětí o velikonočním Svatém týdnu.

Skupinové hry dětí byly krom samotné vesnice orientovány až do poválečných let na již neexistující úvozové polní cesty, malý lesík zvaný Skalka a vrbami vroubený potok. V nerušené atmosféře polí byl dětmi nejoblíbenější zpěv skřivana, kterého očekávaly od Hromnic a navzájem se předstihovaly jeho objevem. Doma pak byl chován dětmi oblíbený kanárek. Vliv množství zpěvného ptactva byl významný a jeho znalost znamenala mezi dětmi respekt.

S probouzením přírody na jaře byl očekáván zejména příchod mízy vrb a kaštanů, ze kterých děti zhotovovaly píšťaly, často vícenásobné nebo jinak komplikované a vymýšlely se vlastní varianty. Úspěšný výsledek byl přímo prestižní záležitostí. Populárnějším materiálem byly kaštany, kterých rostlo mnoho přímo ve vesnici a jejich míza byla výraznější než míza vrb. Postup výroby píšťalky byl takový: Kapesním nožem nabroušeným o kámen se vyřízly nejprve všechny zamýšlené otvory a nařízla se kůra před koncem píšťaly, potom se píšťala na koleně "otloukala". Doba otloukání se určovala hlasitým "zařikáváním":

Otloukej se píšťaličko kaštanová, kaštanová,

Nebudeš-li se otloukati,

budu na tě žalovati

císaři pánu a on ti dá ránu,

až odletíš ke zlatému džbánu.

Formulka se podle mízy dva až čtyřikrát opakovala. Když se kůra ani po čtvrtém zařikávání "nesvlékla", bylo lépe píšťalu zahodit, protože dalším otloukáním se již kůra potrhala. Když se podařilo kůru svléct, byla vyřezána vnitřní dutina píšťaly, případně i vícenásobná, a seříznuta štěrbina „lábí“. Potom se dřevo naslinilo, opatrně se navlékla kůže a seříznul zobec. Píšťala se za pozorné asistence kamarádů vyzkoušela, neboť bylo prestižní záležitostí, aby se píšťalka ozvala na první pokus. Dále byla píšťalka doladěována a vylepšována podle individuální schopnosti a trpělivosti autora. Při odchodu skupinek domů, nebo na jiné místo her, byl uspořádán "koncert", jehož jediným cílem bylo upozornit okolí hlasitým pískáním na šikovnost party z "našeho konce", proti které jsou „ti z druhého konce "čučkaři".

Existence píšťalek z živého materiálu byla ovšem velice pomíjivá, což vedlo k snahám prodloužovat jejich život zvlhčováním a zejména zhotovováním dalších a dalších... Vznikala tak rutina i cenné zkušenosti, které byly později řemeslně využívány. Já jsem při snahách vyrábět píšťaly z trvanlivého materiálu vyráběl později píšťalky z černého bezu, které mám ještě někde schovány. Další píšťalky jsme si na jaře zhotovovali ze stébel pampelišky a obilí, zejména z žita, které se zde od založení JZD již neseje. Soutěžilo se zejména v délce a počtu píšťal, které tvořily libovolné harmonie – případně jsme se snažili sladit píšťalky do libivé tercie.

Na podzim a v zimě Jsme zhotovovali píšťalky z rákosy řezaného v potoce – vlastně „mirlitony“, které vznikly opatrným odříznutím části stěny stébla ve střední části tak,

aby zůstala neporušená jemná blanka, která pokrývá vnitřní stěnu stébla.

Z vnitřku stébla bylo ovšem nutno vytlačit ještě jinou blanku, která ucpávala průchod.

Pokud jsme se chtěli ukázat s "opravdovou muzikou", byl nejděčnějším hudebním nástrojem "hřebínek" - hrubší hřeben na vlasy, který v rukou dobrého zpěváka vykonal dobré dílo. Hřebínek se zpěvem a "pokličkami" (kuchyňskými poklicemi) byly základním instrumentárem při gratulaci nejbližším příbuzným, která začínala obligátně hlučným vyhráváním za dveřmi.

Profesionálně vyráběné nástroje – hračky – prodávali jednak podomní obchodníci "vařečkáři", jednak se kupovaly na poutích a jarmarcích. Nejvýznamnější pout' byla při farním kostele ve Tvarožné, významné jarmarky byly ve Slavkově a v Šaraticích. Z hudebních nástrojů jsme si přáli obvykle barevný plechový bubínek, několikadírkovou píšťalku, plechové trumpetky, dřevěné klarinetky s kovovými „hlásky" a ústní harmoniky "varhánky".

Zejména dobře vybrané varhánky a okarina z pálené hlíny představovaly nástroje trvalé hodnoty, na které se některé děti naučily slušné hudební produkci.

Sociologicky je možná zajímavé, že stejnou mírou byly vyžadovány na poutích hudební nástroj, „špuntovka“ a „cukrový řetěz“, u děvčat pak to byl prstýnek na místě špuntovky. Nejlevnějším nástrojem byl ale „slavík“, na který bylo možno imitovat ptáčky, též melodicky přizvukovat a přizpěvovat jako na mirlitonu. Slavíky bylo možno též velmi často vyhrát ve „šťestíčku“ - jednoduché loterii za jednu korunu, nebo 50 haléřů. Slavík, který se strkal celý do úst nebylo nutno při hře přidržovat a ani v kapse nezabíral žádný prostor. Já jsem míval v kapse vždy minimálně špagát, kudlu a slavíka. Celá cesta z pouti byla pak stejně veselá a „prozvučená“ jako samotná pout'.

Skutečné nástroje dostávaly děti jako významný dar, když se zavázaly, že se budou na nástroj pilně učit. Prvním nástrojem byly téměř bez výjimky housle, na které vyučoval pan řídící učitel a jeden nebo dva zkušení hudebníci z místní kapely. Pro hudební vzdělávání dětí byla samozřejmě rozhodující motivace, kterou zajišťovala trvalá existence kapely v obci a provozování doprovodné instrumentální hudby o velkých svátcích v kostele. Nezanedbatelnou úlohu pro intonaci měl i pravidelný lidový zpěv při všech církevních obřadech. V ranném dětství jsme favorizovali každý svůj nástroj ve „štrajchu“, nebo dechové kapele, které jsme sledovali při častých produkcích ve vesnici, byli jsme však povinni začít s houslemi, abychom mohli později pokračovat na zapůjčeném dechovém nástroji a občas si „pisknout“ s místní kapelou. Já jsem začínal s darovanými třičtvrtěnými housličkami, pokračoval klavírem, na který jsem docházel cvičit do cizí domácnosti, dále klarinetem, který se nacházel mezi příbuzenstvem. Postupné zařazování do místní kapely se rozumělo samo sebou.

Při všech lepších, nebo horších podmínkách pro hudební vzdělávání pocítuji jako rozhodující vliv rodiny. Kam sahá moje paměť, vždy nám maminka zpívala a není vůbec rozhodující, jak jsem brzy rozeznával, že s jejím hudebním sluchem to není nijak valné. Velmi dobře zpívala v domě od rána do večera babička, která měla nevyčerpatelný repertoár náboženských a obrozeneckých písní z kostela a ze školy. Podle babiččiny výchovy zpíval často a rád i otec, navštěvoval kostelní sbor a byl hrdý na pravidelný sólový part Piláta v pašijích. Jako samouk se naučil na harmoniku – heligonku a býval s ní vítaným oživením všech rodinných událostí i sousedských zábav. Abych neopominul úlohu školy, musím ve vzpomínkách hodnotit úlohu panu učitele s housličkami na obou stupních základní školy i příležitostné navučování dětských sborů.

Když jsem si při pozdějších aktivitách v městských orchestrech dělal jakousi statistiku o původu jednotlivých hudebníků, procento „použitelných“ hudebníků přicházejících z venkova mne překvapovalo a venkovský původ hráčů dechových nástrojů byl téměř pravidlem.

Přijde jaro...

Jestliže bylo v zimě dostatek sněhu a ledu a jaro nám nabízelo ke hrám koberce trav a lučního kvítí, tak i v mlhavém „mezidobí“ se našla spousta zábav, ale také povinností:

Doma bylo nutno zazimovat zimní nářadí, pověsit sáně zpátky do stodoly, ale pořádný hospodář napřed naolejoval vyleštěné železné skluznice, aby přes léto nerezavěly, naše lyže, které byly od stolaře vyhoblované z jasanu a po zimě se narovnaly, bylo nutno „vypnout“. K tomu měly na špičce nosy s dírkou, ke které se uchytil rozpínák a za špičkou se lyže pevně stáhly k sobě, pod patky se vložil špalík a patky rovněž pevně stáhly, takto pak lyže odpočívaly do další zimy. S holema to bylo jednodušší: Vyměnit „poutka“ za nové „špagáty“ a když byla na holích i kolečka doma vyrobená z lískových prutů, tak je znovu vyplést také špagáty. Hospodáři měli čas na opravu koňských nebo kravských postrojů a prohlédnout vozy, které se znovu skládaly pro polní práce. Ti pořádní ještě včas namazali osy nepředstavitelně černou „kolomazí“ (když bylo po ruce nějaké děcko, tak vyfasovalo také mázanec na tvář). Co neuměl hospodář sám opravit, třeba rozpadlý škopek, nebo putýnku, tak odnesl ke kováři – putýnka dostala novou obroučku. Hospodyně zas odnesla ke kováři „díravé“ hrnce k zaletování mosazí.

Venku se střídalo počasí, tak se rozhodovalo každou chvíli, jestli se budeme scházet s kamarády doma, nebo vyrazíme do přírody. Doma, to znamenalo nejlépe u některého kamaráda, kde bylo dost tajemných prostor, aby se dalo hrát na dokonalou schovávanou – někdy byly úkryty tak rafinované, že nevím, jestli nám ještě dnes někdo neschází. Také se dalo „promouzovat“ stodoly, skákat do slámy i propadnout mezi řídkými prkny. A když už toho bylo příliš a vršily se věčné škody, tak se vždy našel někdo, kdo takové hry zakončil zfackováním – to se tenkrát mohlo a bylo to účinné (samozřejmě by nikoho nenapadlo doma si stěžovat a raději si zajišťoval, aby náhodní svědci nežalovali). Rodiče měli také docela krátkou paměť, tak když se vystřídali další kamarádi a jejich stavení, pokračovalo se ve stejném stavení jakoby nic.

Venku bylo nejlépe po bouřce. To když se bouřka přidala k tání sněhu na Hřeskách, tak to „na našem koncu“ valila voda od „vévoza“ po bývalé polní cestě, která končila za Kalábovou zahradou a plnila příkopu tak, že přetékala přes mostky. Jak jsme pouštěli „krabičky“ jsem již povídal, ale nebylo to jen tak, protože jsme museli „prošťuchovat“ mostky tam kde se ucpaly za mrazů popadanými větvemi a voda šla vrchem i po silnici. Kde to šlo, tak jsme dělali „zástavy“, a když se za naší přehradou udělalo pořádné jezero, tak jsme hráz uspodu propíchli, aby vznikl pořádný proud, který hráz stejně brzy rozbořil. Protože bylo všude blato, dalo se také lézt po stromech, které ještě neměly listy ani květy, tak se to mohlo. Já jsem rád šplhal vysoko, tak když jsem „V cihelně“ (v té za Mazálkovým) imponoval jedné mladší kamarádce, kterou nebudu jmenovat, protože ještě nedaleko žije, tak na mne s obdivem zvolala: „Jé Jendo, ty spadneš a potom neslezeš!“.

Když záplavy pominuly, tak zůstávala na různých místech rozměrná jezera, na kterých se daly pouštět lodičky a závodit při větru. Jak obeschlo, tak se vyjelo na kolech – tedy spíše na koloběžkách, protože se první dětská kola ještě neobjevovala a dámská kola pro šlapání „ve stoje“ rodiče neradi půjčovali. Samozřejmě se závodilo, samozřejmě bez pravidel a srážky končily hromadnými rvačkami. Existovaly také hry, které nezavdávaly důvod ke rvačkám, jako třeba skákání „čtverců“ (dnes se vylepšily na „panáka“), ale to byly holčičí hry a s těmi

jsme dlouho nevydrželi. Déle se dalo vydržet u „kuliček“, ale tam zas byl důvod k hádkám a rvačkám, kdo komu kterou kuličku „ukradl“, a nedej Bůh, aby se ztratila zlatá. Kdo ještě pamatuje, které to byly hry – třeba „K důlku“ nebo „Pražská“...? Mně to už vypadlo. Na kuličky jsme si museli našetřit a kupovali jsme je u pana Patáka, když měl dobré barvy. Já jsem chtěl zašetřit, tak jsem si také kuličky vyráběl a vypaloval z hlíny v kovárně ve výhni. Byly docela pevné, barvil jsem je inkoustem, ale vždycky nějak „pajdaly“, tak se nedaly vyměňovat, i když jsem uměl ušoulet obří. A jak to bylo s „hřištěm“ - to se zarovnálo a čistě vymetlo místo, kde nebyla tráva, „kramflekm“ se vykroužil důlek a bylo.

O pravidlech se pak vzrušeně diskutovalo – nedivte se, byla to hazardní hra a „obebrání“ odcházeli s pláčem.

Protože se stmívá a nejsou už poznat barvy kuliček, a taky už přichází jaro, tak pro dnes skončím.

Verunko, verunko, kam poletíš...?

Do nebička, nebo do peklička...? Samozřejmě jsme si přáli do nebička, abychom viděli kolmý start a mizení letící tečky. Dnes tu zábavu v přírodě nemůžu dětem poradit, protože nevím, kde bychom měli „slunéčko sedmítečné“ hledat, ani nemůžu dát hádanku, na kterém křídle má verunka tu sedmou tečku. Možná nám verunka nechybí, když byla jen dětem na hraní, stejně, jako nám nechybí spousta much, které chybí vlaštovkám, které se k nám již moc nehrnou. Brzy už asi nepřiletí vůbec a koně se budou rodit bez oháňky a nebudou umět stříhat ušima, když nebudou muset odhánět mouchy. A už vůbec nám nechybí chrousti, když těch pár slepic nakrmíme granulemi. Už to tak vypadá, že si můžeme vystačit sami s klecovým chovem několika zvířat, která nám nesmí chybět v kuchyni a postačí nějaké ty atraktivní druhy, na které se můžeme podívat v zoo. Trochu nám dělají starosti ryby, které se nedají chovat tak úplně pod dohledem a rybníky smrdí, tak se musí stále zdražovat konzervy. Díky tomu, že máme strakatá auta a posprejované stavby, nežijeme v šedi, když se pestrobarevní motýli nerodí, a my nemusíme hubit housenky. Někteří brouci si s naší verzí přírody přece jen poradí, tak se mandelinka stále množí a chemici bádají, co by se dalo do přírody pro naše potěšení nastříkat, a když říkají, že to někdy zmizí, neříkají kam.

Takže si zatím víme rady, jak přežít, stejně jako myši, kterým se stále daří – nejen v laboratořích. Doufám, že nám laboratoře poradí, jak přežít, když myši ví jak na to. Nedávno jsem ale četl, že jeden americký vědec (byl to John Bumpass Calhoun) připravil myším ideální podmínky k životu a výsledek myšího blahobytu byl ten, že se postupně přestávaly množit, a ještě se začaly požírat, aby rychleji v blahobytných podmínkách vymřely – pokus několikrát zopakoval se stejným výsledkem. Takže je načase, aby nějaká laboratoř zjistila, co s námi udělá vysněný blahobyť, jestli nebude výsledek stejný, jako s myšima (stejně to s námi nepohne, tak jako sen o alespoň kousku z blahobytu teď hned).

(P.s. Já vím – s myšmi, ale to by v Blažovicích nikdo neřekl, ani ve škole.)

Blahobyť

...Jaro přišlo

Už jsem se nějak zapletl do ročních období, tak abych pokračoval...

Jaro nebylo jen koberce květin a pletení pampeliškových věnců – to se taky připravilo v koutku kuchyně nebo pod kamny, v ošatce hnízdo pro kvočnu, aby ji v kurníku neotravovaly ostatní slepice a „násada“ nezachladla. Pod kvočnu se nastrkala vejce, která se shromáždila, když slepice začaly po zimě snášet a když nebyl na dvoře kohout, tak se vajíčka vyměnila se sousedem, který kohouta měl. Na našem dvorku kohout nechyběl, protože nás účinně budil ten sousedův. Pak už jen čekat a kontrolovat, jestli má kvočna co pít. Když se rozkvokala další slepice, tak se jednoduše soupla do tmavého sklepa a tam ji to přešlo. Když se pak ve vajíčku ozývalo ťukání, tak jsme čekali, ve kterém místě skořápka praskne, a někdy jsme mohli kuřátko pomoci otevřít okénko, aby mohlo volně dýchat a odpočívat. Potom už se ozývalo pod kamny čím dál více pípání a mohli jsme vytahovat žluté chomáčky na světlo Boží. Protože slepice své potomstvo nenakrmí, tak jsme kuřátko sekali vařená vajíčka s nějakým šrotem a taky

s nasekanou „pumpelicí“ a kopřivami, které právě vyrážely kolem cest. Protože jsme museli dávat čím dál větší pozornost, kam můžeme šlápnout, tak když vylezlo slunce, vynášeli jsme žluté chomáčky na dvůr. Tam jsme s nimi seznámili psa, který je už jen obdivoval. Kuřecí hejno se hlídalo ušima, protože se kuře často někde zaklínilo a volalo si o pomoc.

S káčaty a housaty to bylo podobné, jen kolem sebe nepředstavitelně „nažbrondaly“, protože jim přirozený reflex napovídal, k čemu by ještě mohla být voda, kterou mají v mističce na pití. Tak proto raděj na dvůr do čerstvé trávy a později vyhánět se starou na „Přední“, kde se ani nemusely moc hlídat, protože tam byly ve svém živlu a mohly strkat hlavu pod vodu, kde to asi bylo zajímavější. Nám tam ani moc dlouhá chvíle nebyla, protože tam byla také pro nás příležitost být ve svém živlu, i když to ještě nebylo na koupání – ale byl tam třeba hasičský stožár, který byl dole oplechovaný, aby se na něj nedalo lézt, a taky tam byl velký nápis, že je lézt na něj zakázáno. My jsme ale ještě neuměli pořádně číst a přes oplechování nám kamarádi pomohli. (Od té doby jsem nahoře již nebyl a dnes to na mne již ve škole neřeknou.)

Po kuřatech a káčatech se rodila ještě kůzlata, telata i hříbata – když nebyly Velikonoce moc brzy, tak se to stihlo vše i do Velikonoc, a všechno se to krmilo čerstvou trávou, hlavně pumpelicí, než to mohlo samo na pastvu. Pastvy jsme moc neužili, protože tady všude bylo zaseto a osázeno, tak jen husy a kačeny obhospodařovaly trávníky na dědině, kolem potoka a zahrad, do kterých nemohly. Ne tak slepice, ty si pobíhaly, kde chtěly a sousedé si je museli často rozdělovat, a také vyhledávat, kam zanášejí.

Jarních her bylo spoustu, i těch, o kterých ještě nebyla řeč, ale tentokrát vzpomenu na jaro v pětáctýřicátém – tedy po konci války. To tady bylo ve Skalce a v polích spousta vojenské techniky, kterou už nedokázali odvézt vojáci, tak sloužila nám. Nebezpečí číhalo na každém kroku, tak hry v okolních vesnicích (v Praci, Velaticích...) končily často tragicky. U nás naštěstí našli nevybuchlé granáty dříve dospělí a naházeli do hlubokého zákopu za Kalábovou zahradou (který nám také před tím sloužil k hrám) na slámu, kterou zapálili a utekli, tak tam už pro nás nic nezbylo. Všude se ale povalovaly náboje do pušek a kulometů, tak z těch jsme vylamovali kulky a vysypávali střelný prach, ze kterého jsme pak vymýšleli nějaké „dělbuchy“, které se nám ale moc nedařily, tak z toho byly jen světelné gejzíry a u nás naštěstí bez následků.

Takže na „vydařené“ jaro v pětáctýřicátém (a bylo to před ¾ století) vzpomínáme jen v dobrém – ve škole skončila němčina, začala ruština, zpívali jsme českou hymnu, přednášeli české básničky a básně o Masarykovi – už za pár let jsme je v učebnicích zase začernovali. Ale těch několik let do osmačtyřicátého jsme si užívali orelských a sokolských veřejných cvičení, národopisných slavností a vítání legionářů: V květnu jsme přivítali pilota ruského stíhacího Lavočkina podporučíka Stanislava Hlučku, který se již do malého domku v Blažovicích nevrátil a dožil jako generálmajor v Praze. Z Anglie se vrátil v srpnu domů zbrojír anglického letectva štábní kapitán („Štába“) Josef Putna. Major Josef Putna dožil ve své rodné vesnici.

Stanislava Hlučku vítají blažovské „mažoretky“

Stanislav Hlučka děkuje za přivítání u „Hasičky“

Josef Putna „zbrojř“ u leteckého (protiletadlového?) kulometu

Josef Putna dekorován válečným vyznamenáním

Ještě k „Osvobození“

V Blažovicích ubytovaná rumunská „Královská garda“ byla na rozdíl od procházejících vojsk velmi disciplinovaná a každé porušení disciplíny bylo tvrdě trestáno. Během pobytu jsem slyšel, že některý voják ukradl prase, či sele, a na stížnost majitele ho musel nejen vrátit, ale byl ještě veřejně potrestán tuším „uličkou“. Bylo již někde tuším zmíněno, jak se před odchodem s obcí garda loučila na fotbalovém hřišti ukázkami vojenských dovedností i tancem při blažovické hudbě. **Fotografie jsou známy.**

Vojáci byli ubytováni v rodinách, tak některé pamatuji – u nás byl ubytován Jiljí a Jurij, oba se s námi dětmi kamarádili. Pamatuji si, jak jsme stříleli s Jiljím na terč z mojí „špuntovky“ a Jiljí mazal špunt marmeládou, aby byly zásahy vidět.

Zvláště jsem obdivoval, jak jeden z vojáků vyrobil píšťalku – dnes vím, že to byla „sopilka“ - a před Hlučkovým (rodný dům generála Stanislava Hlučky) tančili vojáci při jeho dokonalé píšťalce na trávě rumunské kolové tance. Od té doby jsem pochopil, že není zas taková věda vyrobit si dokonalý hudební nástroj a brzy jsem se pokoušel o podobné píšťalky sám.

Obchody a obchodníci v Blažovicích

Řezníci

Začnu řezníky, ti ve vesnici fungovali většinou tři současně! A to se moc masa nejedlo – kupovaly se hlavně kosti na polévku. Já jsem nejdřív chodil k Procházkovvi, hned naproti, kde se chystá kruháč. Maso si sháněl sám po okolních vesnicích – kupoval dobytek, porážel a uchovával v lednici pod výsekem (myslím, že jsou tam ještě nedokonale zasypané sklepy). Když starý pan Procházka skončil, tak se brzy objevil řezník opět „naproti“, tam, kde mají dnes Kalábovi vchod a kus trávníku. Domek byl malý rohový a řezníků i dalších obyvatel se tam vystřídal více. Já jsem ale již chodil k Frenclům jako většina vesnice. Frenclovo řeznictví bylo největší a vydrželo nejdéle. V nejstarší době pamatuji ještě pana Titze u potoka, ale nevzpomínám si, jestli jsem u něho někdy nakupoval. Později, když pronajal hostinec „na Sokolovně“ (později kino u zvoničky) pan Budík, otevřel též výsek masa, restauraci a také první prodával zmrzlinu (mizernou). Populární ale nebyl a tradiční hostinec následkem jeho působení skončil.

Potraviny

Potraviny jako samostatný obchod na vesnicích nebývaly – chleba a rohlíky se kupovaly u pekaře, a těch pár poživatin, které se nevypěstovaly doma (máslo, mouka, cukr, sůl.....), se nakupovaly v „obchodě se smíšeným zbožím“. Ten jsem měl také „přes ulic“ – pana Patáka. Byli vlastně dva – u starého pana Patáka prodával mladý „Bohuš“ a bylo to v Kozí ulici vedle (dnes) Kalábových. Obchod tam byl „odedávna“ a vypadal přesně tak, jak vypadají obchody ve filmech. V obchodě mne nejvíce zajímaly „obrovské“ homoly cukru s bílou špičkou, vyčuhující z černého papíru. Co jsme ale nejraději kupovali, byly černé „pendreky“ (lékořice), „mydýlka“ (neumím popsat) a „šumáky s králem“. Šumáky byly v trojúhelníkovém sáčku, kde byl v jedné polovině bílý kyselý prášek a v druhé polovině červený, nebo žlutý sladký prášek. Ty se mohly lízat samostatně, nebo smíchat ve vodě, kde bouřlivě šuměly. Když se pan Bohuš oženil, postavil naproti původnímu obchodu nový dům s větším obchodem a výkladní skříní. Jako banda kluků z „našeho konce“ jsme velmi ochotně přenášeli zboží ze dveří do dveří, z obchodu do obchodu, a prodej nemusel být vůbec přerušen. Pan Paták byl typický obchodník – navážil přesnou váhu a vždy ještě přisypal trochu mouky z lopatky, nebo přihodil dva bonbony.

Obchod pana Patáka

Dalším obchodem byl spolkový (družstevní) prodej – pro nás zkrátka „Spolek“ („Svépomoc“ - společnost s ručením omezeným, později „Vzájemnost Včela“). Tam prodával „Jarda“ Nohel, po něm pan Sedlařík a nejzajímavější v obchodě byla pumpa na petrolej, kterou se napumpoval petrolej ze sudu do skleněného válce s měřítkem a odměřený petrolej se vypustil do přinesené láhve – petrolej byl v době války nepostradatelný, protože elektrický proud byl často a nepravidelně vypínán a všechna práce musela být vykonávána při petrolejové lampě, i v kovárně, kde svítila na práci zvláště velká petrolejka. Obchod patřil mnoha občanům podílníkům, kteří získávali při úspěšném podnikání nárok na dividendy. Později prodával ve spolku populární pan Bílek, který vám ochotně objednal třeba věci, které jste potřebovali na stavbě. Dnes patří obchod obci s nájemcem panem Šenkem.

„Spolek“ – prodavač Jaroslav Nohel

Třetím neméně důležitým smíšeným zbožím byl pan Jovit Dostál vedle hasičky. Zatím, co ostatní obchody byly zásobovány koňskými povozy, tak pan Dostál měl Tatru Hadimršku, kterou dokázal rychle reagovat na vyprodané zboží. Blízko školy (!) pamatuji jen krátce trafikou s „Trafikantkou“ paní Kubínkovou, ale tam jsem nechodil – mně to tam smrdělo.

Smíšené zboží – Jovit Dostál

Mezi obchodníky patřili také dva pekaři – Vincenc Lhotský a Stanislav Tománek. Pan Tománek byl mimořádně podnikavý a svoji živnost různě rozšiřoval – hlavně o prodej mléka, pro které se chodilo „do konvičky“.

Obchod pana Tománka

Pekárna u Lhotských byla dosti velká a výborně vybavená, aby mohla péct chléb a rohlíky pro vlastní prodej i pro dodávky do obchodů. Těch dodávek nebylo původně mnoho, protože většina občanů dělala vlastní chléb, který obvykle jednou za týden podle plánu přivážela do pekárny. Vincenc Lhotský byl dobře zařízenou firmou – měl dvě pece nad sebou (alespoň já jsem to za dvě pece považoval) osvětlené lampami a velkou míchárnou se zajímavými stroji na těsto a na rohlíky. Rád jsem jej pozoroval při práci, zejména při vytahování pecnů dlouhatánskou lopatou, ale to se nesmělo vůbec pohybovat v blízkosti. Vytažené pecny „naleštěné“ rychlým potřením mokrým kartáčem pak intenzívně voněly v regálech v průjezdu. Čerstvé pečivo bylo možno v určitých hodinách koupit v pekárně, zbytek odebíral obchod. V pekárně se ale pekly v objednaných dobách také chleby, které se připravily v domácnostech a upečené vydržely nejméně týden.

Pekárna pana Lhotského

Tady bych rád uvedl, jak se doma „pekl“ chleba. Vlastní pece v domech již nepamatuji, pouze u babičky v Holubicích. Postup byl takový: Večer se sundala „díže“ z „patýrek“, zbytek minulého těsta v díži se zalil teplou vodou a nechal do rána vykvasit. Ráno se připravilo nové těsto podle domácích procedur – hlavní bylo dlouho obcházet kolem díže položené na zemi s „kopistí“ (to bylo takové úzké pádlo), až se těsto pořádně prohnětlo. Potom se těsto rozdělilo do dobře vymoučených chlebových slaměných „ošatek“ – podlouhlé na „štrycle“ a kulaté na „pecny“. Slaměné svazky, ze kterých byly ošatky vázány zanechaly na povrchu plastický otisk, který po vypečení a potřetí vodou se krásně lesknul a nepopsatelně křupal. Ze zbytků těsta vyškrábaných z díže se udělaly „bochánky“, které se upekly v troubě, a ještě teplé křupavé potřené česnekem a vepřovým sádlem byly očekávanou odměnou za dlouhé chození kolem díže.

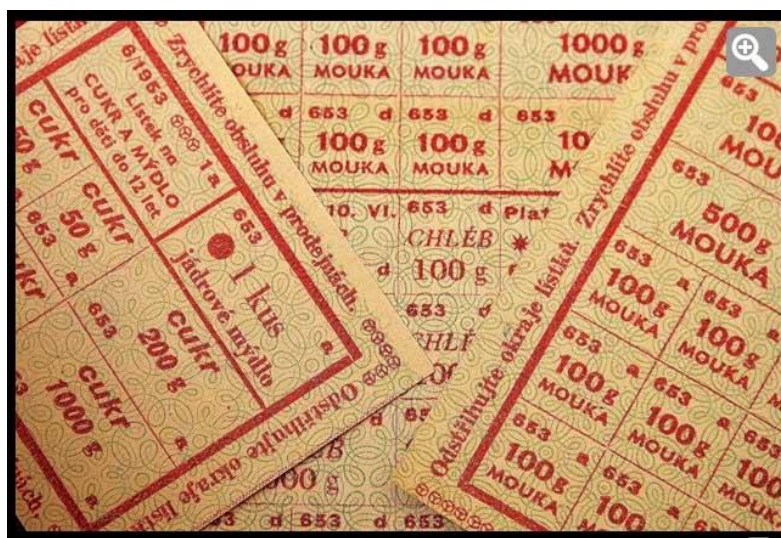
Hotové chleby se převezly na dohodnutou dobu k pekaři, kde ve vytopeném průjezdu na dřevěných policích dokynuly. Stejně se na policích našly po upečení – každý si své poznal podle značek, kterými je sám opatřil – to jsme rádi „razítkovali“ my děti (u nás to byly tři přesahující kruhy). Když se chleby přivezly od pekaře, byly ještě teplé, a přestože poučky říkají, že teplý chleba nadýmá, tak nám nejlépe zachutnal teplý krajíc chleba potřené sádlem a posypaný makem s cukrem. Domácí chléb vydržel „čerstvý“ nejméně týden, to si dnes nedovedeme představit. Rohlíky se moc nejedly, kupovaly se čerstvé pekařské.

Někdy již nebylo doma co do huby, tak se v předstihu upekla nějaká „šiška“ v troubě, nebo alespoň pár křupavých bochánků, které ještě teplé nezapomenutelně chutnaly třeba se sádlem a česnekem. Zvláště „hustý“ provoz byl v pekárně před svatbou a před hodama – to většina domácností pekla tvarožnáče, makáče a trnkáče u pekaře (makáče byly buď rohlíčky, nebo podlouhlé „postřihané“ – to jsme malými nůžkami nastříhli ve dvou řadách těsto a špičky pozvedli, aby po vypečení krásně křupaly). Cyklus byl kratší než pečení chleba a koláče se nevozily na vozících nebo na trakařích aby „neklesly“. Organizaci „ženských“ dovedla zvládat pouze paní Lhotská, která se z průjezdu s koláči nehnula – když zrovna ruce na nic nepotřebovala, tak s rukama „vbok“ z výšky přísně přehlížela cvrkot v průjezdu. Když se pak ještě teplé nosily domů, tak se ještě na ulici ochutnávaly, jak se komu podařily. My jsme se pletli hospodyním pod nohy, aby je napadlo, dát nám také ochutnat.

Jak to v pekárně vypadalo, když nebyl hustý provoz, dobře pamatuji – to jsem mohl být i u toho, když pan Vincenc sázel chleba strašně dlouhou lopatou a musel jsem uskakovat podle toho, do kterého místa zrovna chléb se s chlebem zrovna střefoval. Nejvíce mne fascinovala lampa vedle padacích litinových dvířek se závažím na řetězu, která osvětlovala přes vybroušené sklo velmi hlubokou pec. Nepochybně byla pec (ve které se topilo pochopitelně dřevem) původně osvětlována petrolejovou lampou, což bylo nutno i za války, když byl dlouhodobě vypínán elektrický proud.

Nad pecí byla ještě nějaká další prostora, která mně zůstala utajená. K pekárně patřila ještě mísirna, která byla hned vedle s oknem do ulice. Tam jsem obdivoval velký plechový „kotel“, ve kterém pohyboval motor jakýmsi „hákem“, který se nepopsatelně kroutil tak, že se každý kousek těsta neustále převracel bez potřeby dohledu. Taky jsem tam někdy viděl válet a ohýbat rohlíky.

Ještě bych se měl zmínit, jak složité bylo nakupování za války, a ještě řadu let po ní: Protože všechno, co potřebovala armáda šlo přednostně „do pole“, bylo nutno nakupovat různé „náhražky“ jako nechutný margarín, umělý med, marmeládu z řepy..... I tak byly základní potraviny „na lístky“ – jednou za měsíc dostal každý občan přidělové potravinové lístky, ze kterých se při nákupu odstříhovaly lístečky na 100g chleba, mouky, osminku másla, půl litru mléka atd. Potravinové lístky byly různé pro děti, těžce pracující a ostatní. Když se nepodařilo vydržet s lístky do konce měsíce, nebylo co do huby. Stejně to bylo i se zbožím, tak na oblečení z dřevité látky, boty nebo kuřivo, se schraňovaly lístky před Vánoci, aby bylo něco pod stromeček. Třeba mýdlo se vařilo doma, protože „pískové mýdlo“ které bylo také na lístky, „drhlo“ jen pískem – představte si kováře, ti měli u umývadla rovnou kýbl s pískem. S potravinami, které unikly evidenci se „šmelilo“ s hrozbou vysokých trestů. Prase, které se doma chovalo, muselo být přísně evidované a zabít se mohlo v určitém termínu na zvláštní povolení úřadů a bourat maso se mohlo až po návštěvě státního úředníka, který maso orazítkoval a určil, co se povinně odevzdá, kolik kilogramů sádla a krupon. Mnoho toho pro rodinu nezbylo, a už vůbec nic „pro Brňáky“. Nezbyvalo, než chovat a zabíjet utajené prase „na černo“ a riskovat kriminál. Byly vynalezeny triky, jak zabít prase aby „nekviklo“ a rozestavovány hlídky před domem. Tak vznikaly různé legendární příhody, jako když špatně zabité prase uteklo a bylo nalezeno až na jaře zahánějící ve stohu slámy. Lístkový přidělový systém skončil až 8 let po válce, ale jisté povinné dodávky ze zabitého prasete byly povinné i poté.

Potravinové lístky

Řemeslníci v Blažovicích

Dnes si těžko představíme, že vše, co bylo v dědině třeba, se také v dědině vyrobilo i opravilo – případně v nejbližším okolí. Každý řemeslník svůj výrobek třeba i několikrát opravil, a když už nebyl na opravu, tak materiál skončil přírodní recyklací: Z rezavého železa vždy kovář něco vykoval – nakonec to byl třeba hřebík, který se ještě ze starých prken vytahal, narovnal a uložil k novému použití. Nepoužitelné dřevo skončilo v kamnech (stejně, jako někdy kožený „škrambal“), biologický odpad se zhodnotil v chlévském hnoji, stará cihla

skončila v nové zídce a zteřelou hadru odvezl „hadrlák“. Umělé hmoty neexistovaly, tak zbývalo sklo a keramické střepy, které skončily rozdrčené někde v základech. Dnes se již opravují pouze automobily a vše ostatní co se pokazí, se koupí nové a „zánovní“ se vyhodí. Žádný problém „vyrobit nové“, ale kam s tím „zánovním“? - Někteří si všimli, že v příkopech již neteče voda, tak poslouží k pohodlnému „úklidu“. Není to stresující, že všechen odpad, který zaplňuje okolní přírodu, jsme vyprodukovali až my, ekologicky poučení? Kolik to dá práce, abychom vykopali něco, co zbylo po lidech, kteří zde žili před námi, a kolik bude třeba práce, aby potomci našli nějaké místo, kde jsme my žádné zbytky nezanechali!

Valtrova cihelna

Bylo potřeba opravit kurník? Vzal jste „kolečka“ a zajel do Valtrovy cihelny, která byla v místě fotbalového hřiště, ohrazeného dnes svahy, ze kterých se kopala „žlutice“. Valtrova cihelna byla nejstarší firmou, kterou jsem stihnul poznat ještě před zánikem. O tom, jak jsme prolézali pece a pobíhali po klenutých střepech, než se začaly propadat, jsem již psal. Vzpomínám ale také, jak jsem hodně malý navštívil cihelnu ještě v plném provozu, když jsem s dědečkem a kravským povozem zajel do cihelny pro nějaké cihly. To jsem ke kouřící peci nesměl, ale viděl jsem, jak „cihláři“ formují cihly z „bláta“ a rozkládají na slunci, aby vysychaly. – Ostatně, jsme si také rádi hrávali na cihláře, formovali malé cihličky z uhnětené žlutice a skládali z nich domečky, pokud nám vydržela trpělivost. – Zaschlé cihly se pak skládaly do provzdušněných „rázů“, kde pod stříškou dosýchaly a čekaly na „pálení“. Jak se „šlapala“ hlína na formování jsem ale již neviděl.

Jediná mechanizace dřevěná „kolečka“.

Dvě pece s řadami „výdechů“, které vyčnívají za přístřeškem na ukládání cihel.

V kovárně se ještě dnes nalézají dřevěné formy na cihly, které zde byly „okovávány“, aby snesly „střásání“ formované „žlutice“.

*Do formy se vkládal štítek se značkou Valtrovy cihelny **W** (za císaře pána) a později **V**. Číslice vedle označovala zřejmě určitého cihláře, aby bylo jasno, komu patřil zmetek.*

Cementář

K cihlářům patřil v obci ještě cementář. Byl to pan Kaláb známý pouze jako „Cementář“, který býval podle vyprávění mého otce velmi šikovným výrobcem betonových artefaktů v Nádražní ulici. (Ostatně mně o tom svědčí skvělá třibarevná dlažba v naší chodbě, která nenese stále známky poškození – vím, že takových je v obci více.) V nejlepších letech přežil tuším zasypání v lomu s následným poškozením mozku, po kterém ještě v době, co

pamatuji, vyráběl méně náročné prefabrikáty, a později, jak ho mnozí znali, putoval po okolí jako trochu záhadná postava, ale méně již se ví, že ošetřoval v té době kříže v okolí a vykopal povalený smírčí kříž nad Křenovicemi, o kterém málo kdo tehdy věděl. Kříž ošetřil, postavil, zasadil nějaké stromky a chodil udržovat. Také zřídil a ošetřoval výnosný sad „za dráhou“, kde přežívají zbytky dodnes.

Na konci mně to nedá, abych neporovnal, jaké byly cesty nové cihly dříve a dnes: Cihlář nakopal hlínu, odvezl pár metrů v kolečkách a hned na místě vyrobil cihlu se všemi procedurami (bez elektřiny a pouze s příměsí vody z vedlejšího potoka). Kravský povoz stačil na dopravu pár desítek metrů k novostavbě. Je-li snad dnes cihla z velkovýroby na druhém konci dálnice levnější, musí chybět něco ve výpočtu ceny (tušíme, že to doplácíme při zachraňování životního prostředí – to je prostý fakt).

Stolařství Leschinger

Pro mne nejdále – na druhém konci dědiny, byl stolař pan Alois Leschinger, a všechny nábytek doma pocházel z jeho dílny. Pan Alois se neoženil a veškerý život trávil v dílně, protože si pouze odskočil přes dvorek, když mu sestra uvařila. V dílně to krásně vonělo!

Pan Leschinger ve své dílně

V první dílně byly stroje – pily a hoblovky, v další dílně bylo rozpracované dřevo a v třetí místnosti se topilo, protože tam se „klížilo“ a vonělo to tam zcela jinak. Taky tam byly vidět krásné hotové skříně, stoly a lavice (i kostelní), které se ale rychle odvážely, jen co zaschnul lak a politura, protože místo bylo potřeba pro další artefakty. Jak vypadala poctivá práce pana mistra je vidět na kostelních dveřích, kterých bylo podle účtů z roku 1934 sedmnáct – venkovní dveře dubové, a vše slouží dodnes bez oprav. Těch dřevěných artefaktů

bylo (je) v kostele daleko víc, hlavně lavice, které se v účtech nevyskytují, protože je jednotlivě darovali věřící (zaplatili třeba jen jedno „své“ místo) a traduje se, že mnohé své výrobky pan Leschinger kostelu věnoval.

Pana Aloise jsem rád navštěvoval, protože jak vypadal jako „nemluva“, tak velice ochotně poradil, jak pracovat se dřevem a které je na co, ale nejvíce jsem obdivoval, že měl až do konce života všechny prsty celé a nepotřeboval u strojů žádné bezpečnostní zábrany. Vždy rád posloužil, jen nebyl ochoten ohoblovat přinesené prkno, protože vždy v něm byla nějaké zrnka písku, která dokázala otupit chirurgicky vybroušené nože mohutné hoblovky.

S mým otcem si dobře rozuměli a vzájemně se potřebovali – v kovárně se pro pana Leschingeru dělala různá kování a svařovaly pilové pásy do „pásovky“ zvláštními rozžhavenými kleštěmi ve speciálním přípravku, který mně připadal jako letadlo. Otcovi zas vyrobil mistr Alois krásně zatočené modřínové schodiště do novostavby (1936), které se dodnes nevyšlapaly a nemusel se obnovovat ani přírodní fermežový nátěr. Také ještě uchovávám krásně vyřezávanou skříň s dobovým „šufletem“, kterou dostal otec za babku, protože to bylo „mistrovské dílo“ tovaryše, který špatně měřil a když funkční skříň sestavoval, tak se ukázalo, že je na jedné straně o dost kratší, ale již se nedala nijak opravit.

Tesařství Kousal

U „Zadního“ bylo další „království dřeva“ – tesařství pana Kousala. Tam se vyřezávaly krovy a veškeré dřevěné konstrukce nových staveb, o kterých již dnes netušíme, kde se vzaly. Dřevo dovážel pan Kousal z okolních pil, které zpracovávaly dřevo těžené v nedalekých lesích od Ochoze po Křtiny na impozantních „katrech“ a zbylé odřezky i „kuláče“ odváželi rolníci na sbíjení „parganů“, ohrad a plotů. Co zbylo, bylo na topení, ale většina topení pocházela z poražených starých stromů, které se zpracovávaly „doma“ na „cirkulách“ a při prvních mrazech naštipaly do dřevníků.

Krovy, dřevěné stropy a věžní schody od firmy Antonín Kousal můžete vidět při „Noci kostelů“.

Schody na věž kostela.....

Blážíovice - kostel

Stavba kostela – ve světlém obleku je pan Kousal

Obuvnictví

Kousek od pana Kousala byl mistr obuvník pan Karel Daněk, který byl také významný člen Hasičského sboru jako hlavní „samaritán“ – později vedoucí a školitel skupiny Červeného kříže místního „požárního“ sboru.

Obuvnictví pan Daněk

Dalším starším „ševcem“ byl v Nové ulici pan Engelbert Maňoušek a u potoka pan Burian zvaný „Baťa, kterého já již pamatuji jen jako bubeníka. Nejdříve jsem nosil do školy a do kostela boty (střevíce) od místních obuvníků, později jsme již kupovali v Brně, nebo v Pozořicích, „baťovky“ v standardně označených obchodech: **Baťa** a také to tam zajímavě vonělo. Ovšem návštěva místních ševců bývala velmi častá, protože i baťovky mohly udělat při dětských hrách „žraloky“, které si vyžadovaly včasných zákroků. Tak jsem často poseděl bosky u pana Matouška, který mně „pod dohledem“ botu zašil a stáhnul čerstvě nasmolenou dratví. Když jsem již později nosil polobotky na svátek i k tanci, tak to bývala ještě zajímavější oprava, když do šidlem proděravělých podrážek vrážel pan Maňoušek na zvláštním kopytě (to bylo vícedílné pro dětské, dámské a pánské boty) dřevěné „floky“, které kupodivu vydržely soustavné namáhání podrážky a nepodařilo se je nikdy nahradit hřebíky! Také pan Engelbert byl málomluvný, ale ochotně mně vysvětloval, jak to v ševcovském řemesle chodí, a zvláště mně fascinoval šicí stroj, který se „točil“ pomalu jednou rukou, zatím co druhá ruka všelijak otáčela botou, aby byl každý „štych“ přesně tam, kde má být. A na litinovém kotouči, kterým se šicí stroj „točil“, byl ve středu odlit a krásně vybarven svatý Kryšpín, patron ševců. A proč měl ševcovský „verpánek“ tři nohy? No proto, že se švec při práci stále vrtěl a tři nohy musely na hliněné podlaze pevně stát.

Ještě trochu o botách: Pevné boty z hovězí kůže byly cenným majetkem a porizovaly se vždy k nějakým významným dnům jako dárek. Na botách nejvíce trpěly podrážky, proto se podpatky „okovávaly“ podkůvkami, nebo alespoň kovovými „měsíčky“, které se přibíjely též na špičky (když se v Americe vynalezl „step“, tak stepařské boty tu už dávno byly). Aby podrážky vydržely i pochůzky po kamenech a umožňovaly záběr i na ledovici, pobíjely se u ševce, nebo v kovárně, kovovými cvočky s vysokou masivní vroubkovanou hlavou. Když byla podrážka více sešlapaná, vylezly krátké hřebíky uvnitř v botě a každý sedlák měl takový prohnutý pilník, kterými hřebíky občas zapiloval. Dětem se nechávaly šít boty značně větší, a jak dorůstala noha, tak se měnily v botách „vločky“ a často se zpočátku vyplňovala špička měkkým papírem. Když se objevily plátěné „tenisky“ a vyšší „trampky“, tak to bylo levnější i pohodlnější obutí jen na léto. Krajně nepříjemná byla příprava bot do školy, do kostela, nebo k ševcovi, protože to se muselo dřevěným škrabátkem vyškrábat bláto, tvrdým kartáčem

vydrhnout, naglobínovat (krémem na boty) a po chvíli měkkým kartáčem vyleštit. Bylo to o to nepříjemnější, protože se boty musely připravit i mladším sourozencům i rodičům. Ve škole se musely boty kontrolovat a znovu čistit, protože se tehdy nepřezouvalo.

Krejčí

Mohlo by se zdát, že mezi ševcovským a krejčovským řemeslem byla jakási podoba, když obě pracovala se šicím strojem, ale není tomu tak, protože zatím co švec pracoval se šídlem, dratví, kladívkem a kleštěmi, krejčí měl plnou pusku špendlíků a v jehle měl nejčastěji bílou niť, protože tou se „stehovalo“ a nakonec páralo. Také ty šicí stroje se vůbec nepodobaly. I těch krejčích bylo v dědině více – když pomenu některé „šičky“, které šily košile a nějaké ty „šatečky“ (mně šila košile paní Válečková v Kozí ulici) – tak já pamatuji oficiální krejčíře dva, pana „mistra Paulíka“ a Josefa Fišera, ke kterému jsem v Kozí ulici chodil já. Dokud prodával starý pan Paták se synem Bohušem v obchodě se smíšeným zbožím v původním domě, míval pan Fišer dílnu za obytným prostorem, takže se do dílny chodilo přes kuchyň. Když pan Bohuš Paták postavil nový obchod naproti, tak se krejčovská dílna přesunula do bývalého obchodu a tam se dlouho do noci svítilo.

Když mně rodiče objednali nový oblek, tak to chodilo tak, že mne pan Fišer poměřil a řekl rodičům, kolik metrů látky mají koupit a s tím jsme přišli na „první míru“. Pan Fišer schválil látku, oměřil mne krejčovským metrem a míry pečlivě zapsal. Když jsme přišli na „první zkoušku“, tak na mne pan Fišer našpendlil již nastříhané díly (to jsem se bál, jak mne popíchá, ale nepopíchal) a bílou nití v několika místech sestehoval. Když jsme přišli na „druhou zkoušku“, tak byly díly již lehce strojem sešité a opatrně se oblékly. To se ukázalo, kde je co těsné, nebo naopak volné – těsné se „odpáralo“, volné došpendlilo a už byla trochu představa, v čem budu excelovat (samozřejmě byl oblek tmavý – ostatně to bylo k Prvnímu přijímání). Jestli byla ještě další zkouška již nevím, ale běžně se počítalo s tím, že hotový oblek před konečným nažehlením se na některém švu přece jen povolí, když se oblek nejevil při pohybu zcela pohodlný. Ostatně bylo zvykem, že se na novém obleku nechávaly volné „záševky“, aby se mohly švy „popustit“, až povyrostu. Abych vzbuzoval robustností respekt, zašívaly se pod podšívku na ramenech pořádné vycpávky, ze kterých vylézaly žíně a píchaly. Také jsem musel přesvědčovat, že chci „náprsní kapsu“, protože ty tehdy nebyvaly – naopak bývala v podšívce úzká kapsa na kapesní hodinky, které jsem mohl dostat někdy k břížování.

Zahradnictví

V půdě (řekněte v hlíně a byl u zahradníků oheň na střeše!) se „rýpali“ oba bratři Nohelové – Jiří a Pavel. Pan Pavel se věnoval okrasným dřevinám v sadu u zadního rybníka, ale také (především!) osvětě ve zkrášlování obce (nejen naší). Často navštěvoval kovárnu, ale vyrábět cokoli pro něj byl velký problém, protože byl vždy okázale spokojen ještě dříve, než viděl hotové dílo: „Jene, to je přesně ono, tak jsem si to představoval...!“.

Zahradnictví pana Jiřího jako jediné „řemeslo“ přežilo všechny režimy a je si stále podobné, jen potok se časem ztratil a skleníků přibývalo na místě rozlehlých pařeníšť. Stejně přežilo i zavádění zmatených „pokrokových metod“ aktivního představenstva JZD. – Ale o zahradnictví by měli psát jiní – snad k tomu časem dojde... Pro mne bylo důležité skákání do „bazénu“, kde se ohřívala voda na zalévání a v zimě bruslení na sokolském cvičišti, kde se stříkala ledová plocha prostřednictvím výkonného čerpadla pana „Zahradníka“.

Na první pohled se Nohelovo zahradnictví příliš nezměnilo

Holičství

Abych jednou skončil u kovářny, začal jsem „Řemeslníky“ na druhém konci vesnice. Zbývá mně tedy ještě „holič“ – tedy holičství a kadeřnictví pana Antonína Klašky a Anežky Klaškové, sousedi „odnaproti“.

Pár schodků a jste v holírně, nebo pohledem přes prosklené dveře se rozhodnete, jestli přijdete brzy na řadu, nebo zaskočíte později. V holírně byla dvě křesla, protože často vypomohl syn Antonín, nebo paní Anežka. Čekali se na lavici, která oddělovala holírnu a „kadeřárnu“. Za lavicí byl i závěs spuštěný od stropu, ale ten jsem viděl jen zřídka zatažen, protože chlapi na lavici a v křeslech i tak seděli zády k babám a vidět je mohli jen v zrcadle, ale to bylo k ničemu, když pan Antonín cloumal bradou při mydlení i holení doleva, doprava, nahoru, dolů. A z ženských toho stejně moc vidět nebylo, když byly „zamontované“ do jakýchsi přístrojů a obložené bílými utěrkami.

Jak to vypadalo při holení? Začalo to mydlením, při kterém se pan Antonín stále pohupoval do rytmu – zvláště, když mohl pustit rádio, ve kterém hráli „Plzeňáci“, ti byli jeho. – On totiž byl výborným muzikantem, tak o tom později. Potom přišlo „obtahování“ břitvy na širokém řemenu zavěšeném na pultíku pod zrcadlem, a to byl opět důvod k rytmickému pohupování. Holení břitvou bylo již pozorné a bez pohupování – mydliny z břitvy se otíraly o ukazovák levé ruky. Po holení, které dlouho netrvalo se „kamencem“ zastavilo drobné krvácení. To byl takový skoro průhledný kámen, a štípalo to, když se jím potíralo postižené místo. Pak se ještě ksicht postříkal nějakou voňavkou a oplácal jemnými holičskými rukama. Taky se občas stříhalo, ale to mne zajímalo, jen když se mně to týkalo: Kupodivu to nebyla nijak vítaná procedura, když bylo vidět kolem plno ostrých nástrojů. Museli mne tedy nalákat na vysoké otáčivé křeslo, na kterém mne napřed matka, nebo paní Anežka povozila jako na kolotoči. Také bílá utěrka kolem krku mně, nevím proč, připomínala „doktora“. Pak to ale již šlo – pan holič vždy dvakrát cvaknul nůžkami naprázdno a jednou stříhnul, a zas všechno rytmicky. Od krku se vlasy vybraly a zakrátily ručním strojkem – napřed to chladilo, potom lechtalo. Později pořídil pan Antonín elektrický strojek, ale za války často nešel proud, tak se ručního strojku nezbavoval a jeden jsem později „zdědil“ (i s nějakými břitvami) a uchovávám jako památku. Nakonec přišla voňavka z rozprašovače a já potom dával doma babičce a tetě přivonět – ti měli povinnost hlasitého „hep-čí“.

Království paní Anežky jsem viděl jen z čekací lavice, a protože mne fascinovaly záhadné technické přístroje, zbylé zařízení a procedury jsem již nevnímal – snad jen umývání vlasů v naleštěné pojízdné míse pěkně vykrojené pro krk. Dlouhou dobu ale seděly ženské s hlavou vraženou do chromované „chobotnice“, ze které proudil dírkami horký vzduch, nebo byly napojeny na „elektriku“ spoustou kabelů, což bych dnes přirovnal k snímání mozkových aktivit – nevím, jak mohl proud ovlivňovat mozkovou aktivitu, ale výsledkem působení elektrického proudu byla tehdy populární bohatá „trvalá ondulace“, zkrátka „trvalá“. Já ale vždycky zvědavě pokukoval, jestli se ta paní ještě někdy probudí. Taky jsem ten přístroj, který mohl, když se na něj zapomnělo, pěkně upéct vlasy, několikrát paní Anežce opravoval a můžu potvrdit, že mé obavy o bezpečnost zadrátované hlavy nebyly bezpředmětné.

Je na čase, abych vzpomněl blíže na pana Antonína, který byl pro mne nejen soused „od naproti“, ale také významný muzikant – odpusťte, že to již nepatří do řemeslníků, i když kapela bývala jeho druhé řemeslo. Byl výborný basista a heligonista, a já pamatuji, že přísný skladatel pater Martínek jej vícekrát jako jediného muzikanta pochválil při zkouškách náročných doprovodů svých „mší“. Byl docela statné postavy, tak zvládal v mládí dlouhé pěší cesty s basou, nebo heligonem, za produkci při tanečních zábavách v okolí, a to za každého počasí. – S tou basou a počasím to bylo také tak, že když jednou půjčil basu nějakému muzikantovi, tak ten jej k ránu nechtěl budít a postavil basu jen do bočních dveří vedle sousedového. K ránu však přišel déšť a chudák basa rozmokla, ale ještě horší bylo, že paní sousedka, která vstala trochu dříve, rozesla po dědině, že pan Antonín, který byl téměř abstinents, se vrátil opilý a zapomněl basu na dešti.

Na rádiu pochopitelně vyhledával muziku, a jak jsem se již zmínil, v určité době byl fascinován pravidelným pořadem „Hrají a zpívají Plzeňáci“ plzeňského redaktora Zdeňka Bláhy. A to obyčejně otevřel dveře holírny a pouštěl oblíbený pořad z rádia (možná na něj vzpomínáte jako já z let 1958-98 a i Zdeňka Bláhu jsem později poznal jako vyhlášeného dudáka) na náves. Když byly basové nástroje pro něj přece jen těžké a po „štacích“ se mu s nimi již nechtělo, pořídil lehčí trombon, a hlavně chromatickou harmoniku, na kterou se ještě ve stáří naučil slušně hrát tak, že mohl hrát v otevřených dveřích, když ubývalo zákazníků. Zákazníků ostatně ubývalo již delší dobu, takže jeho syn Antonín (stejně dobrý muzikant a kapelník), který měl holírnu převzít, v holírně závčas skončil a zaměstnal se u dráhy. Když nebyl pan Antonín zaměstnán v holírně, tak trávil většinu času v zahradě, pozoroval ptáčky a

bavil se s mým otcem přes dva ploty, kdo kdy slyšel, kterého ptáčka zpívat (tehdy tam ještě byli, a i docela vzácní jedinci).

Já vděčím panu Antonínovi za to, že jsem se mohl žít i v trochu jiném oboru, než jsem studoval: – To tak jednou, když se malovalo v holírně, vrazil někdo oblíbeným rádiem do zdi a vyrazil z bedničky potenciometr, kterým se zapínalo rádio a zesilovalo. Můj otec naznal, že to bych mohl já napravit a pan Antonín potom rozhlásil, že umím opravovat rádia, tak jsem se musel začít věnovat i elektrotechnice a již mně to zůstalo.

K obrázku s kapelou: *Pan Antonín Klaška vpředu s heligonem, za ním vlevo syn Antonín Klaška – kapelník.*

Hodinář

Ještě bych mohl zmínit poněkud podivného pana Adámka, který nevím už, jak se tady vzal, ani jak skončil. Žádnou koncesi neměl, ale byl šikovný a bydlel ve „dvoře“, kde opravoval hodiny, hodinky a složitější mechanizmy. Vídal jsem ho za oknem tam, co byla později moštárna, jak s hodinářskou lupou na oku šťourá do hodinek. Znal jsem jeho „pracoviště“ i zevnitř, protože můj šikovný otec mu rád svěřil do opravy nástěnné hodiny, které používal v kovárně. Sám ovšem také vynalézal všelijaké přístroje a sestrojil si hvězdářský dalekohled, se kterým pozoroval noční oblohu. Chlapi v hospodě vyprávěli, že viděl na Měsíci sedláka s vozem, protože o tom, co jim zasvěceně sděloval o astronomii, neměli ani páru.

Jak to vypadalo v kovárně

V nejstarší, obecní, kovárně byla jen výheň s měchem a kovadlina. Všechno pracovní nářadí si kovář vyrobil sám, maximálně koupil od pilníkáře ručně vysekaný pilník. Díry do železa se nevrtaly, ale do rozžhaveného železa se vyrážely, a stejně tak se železo neřezalo, ale sekalo na kovadlině ručními sekáči – k tomu bylo často třeba přizvat tovaryše, nebo zaučeného selského chasníka. Železo se svařovalo pouze v ohni. Malá dílna měla jen malé okno a pokud výheň „zakouřila“, nebylo vidět vůbec nic. Koně se kovaly venku a stejně se tam opravovaly vozy. Když přšelo nebo sněžilo, opravovalo se ve „forhóze“, kde bylo přece jen trochu více vidět.

Vlastní kovárnu u svého domu, na současné parcele, postavil můj dědeček až v roce 1910. V nové kovárně měl již velkou a malou ručně poháněnou vrtačku a masívní nůžky na pásové železo a silné dráty. Šlapací brusku měl děda pravděpodobně stejnou jako sedláci na broušení seker a nožů – to byl vždy pískovcový kotouč poháněný šlapáním jako šicí stroje. Kotouč se otáčel ve vodní hladině v dřevěném korytě, aby broušení bylo účinnější a kotouče tak neubývalo – stejně byly kotouče brzy šišaté a broušení byl docela kumšt. Na náročné svařování oceli i letování hrnců byl pořízen autogen. V neposlední řadě byla kovárna vybavena početným stolařským nářadím, protože kovář dokončoval u koláře objednané součásti vozů před jejich „okováním“.

Když byl do vesnice přiveden proud, tak se v kovárně objevily první dva motory ve vesnici, jeden s ventilátorem pro výheň a druhý pro pohon upravené velké ruční vrtačky i pro pohon v kovárně nově vyrobené velké brusky (slouží stále). Který z obou strojů poběží, rozhodovala transmise s řemenovými převody. Na zavádění elektřiny a přestavbě ručních strojů se podílel již můj otec a oba motory i přestavěné stroje jsou funkční dodnes (pochťiví bývali kováři i výrobci motorů!). Další, co vydrželo do dnešních dnů je šlapací měch, který byl ještě znovu hojně používán v době II Světové války, když byl často vypínán elektrický proud.

Můj otec nejprve kovárnu rozšířil na dvojnásobek a do dílny postupně pořídil transmisní soustruh, vyrobil menší motorovou brusku s menší vrtačkou, vyrobil nůžky na plech, pořídil řadu různých svěráků, koupil novinku – obloukovou svářečku a konečně velký „pérový“ buchar. Hlavní kovářské nářadí si dále vyráběl sám a dokupoval jen různé „zámečnické“ nářadí. Když byly stroje a nářadí povinně stěhovány do JZD, tak se otec snažil co nejvíce vybavení dílny zachovat a vyrobil pro JZD sám stejné kovářské nářadí, které v Bonagru pravděpodobně slouží dodnes. Větší problém byl se zabudovaným bucharem, který chtěl také zachovat, a tak zakoupil sám pro JZD stejný buchar, jaký na jeho doporučení pořídil také jeho bratranec v Šaraticích, který ale skončil za totality v průmyslu.

A jaké bývalo prostředí v kovárně? O tom jsem již něco psal, jak to pamatuji. V kovárně se pracovalo obvykle na více místech současně, protože dědeček i otec měli dva tovaryše a pokud nepotřebovali pomoc na svém díle, měl každý tovaryš rozpracováno své. Tovaryši byli obvykle ze vzdálenější obce a u otce vykonávali Společenstvím kovářů povolenou praxi, která byla součástí výuky a získávání praxe pro mistrovskou zkoušku. U kováře i bydleli a po určitém čase se střídali. Ani kovářova žena nepřišla naprázdno, ne že by „tahala měchy“ jak bývá na obrázcích, ale pro ubytované tovaryše vařila a sem tam i vyprala, aby mohli k muzice. Že by ale tovaryši nebo učni pracovali také v domácnosti nepamatuji – v kovárně bylo vždycky dost práce a s kravkami pro seno musela třeba sama babička s dětmi.

Vedle kovárny byla nepostradatelná „kůlna“ – průjezd, kde se kovaly koně. Kovář pak pendloval mezi výhní, kovadlinou a kůlnou, kde se o koně staral sedlák. Specializované podkovářské nářadí bylo vždy v kůlně a s kovářským nářadím se nemísilo, ani děti si s ním hrát nesměly.

Jinak to vypadalo v kovárně přes týden a jinak v neděli. To se v sobotu udělal pořádný „ordnung“ – nářadí se posbíralo a uklidilo na přesně stanovené místo, našly se různé poztrácené věci, pokropila se podlaha, vymetly „špóny“ a kovářské smetí – každý měl svůj úsek, za který odpovídal, i děti. Pak se občas kovárna využila i na nějaké společenské akce, protože o větší prostory byla nouze – my děti jsme tam občas hráli autorské divadlo, nebo promítání pro kamarády a tetičky.

*Děda
dva*

Jan,

tovaryši, syn František a vlevo nějaký pomocník

V kovárně se kompletovaly vozy z dílů objednaných u koláře

Škola, nebo kovárna??

Ne že bych chtěl „nenápadně“ dělat reklamu v rodině děděnému řemeslu, které jsem pozoroval „zevnitř“, ale jak se mně budou vynořovat vzpomínky, tak se postupně podělím o dění, které nějak souviselo s provozem blažovské kovárny, ve které se řídil běh obce stejně jako v hospodě.

Od kdy byla v Blažovicích kovárna již nezjistíme, ale v matrice je kovárna zmiňována již v roce 1751, takže mohla existovat ještě daleko před tím. V kronice obce je někdy před rokem 1773 uváděn kovář v Blažovicích jako „fabe ferarius“ a těsně před rokem 1773 to byl již rod Kašpaříků (před tím se objevují v zápisech jména kovářů: Nevařil, černý a Jurášek...), který přišel „neznámo odkud“, ale podle mých informací to byl Pavel Kašpařík, který přišel z Křenovic. Někde existuje ještě záznam, že to bylo z „Koženovic“??? Jisté ovšem je, že kovář bydlel přímo na obecní kovárně, („Kovárnu pronajímala Kašpaříkům podle kroniky obec s kovářinou a měchem“), ale již 1782 (jinde je uváděno 1785) si Kašpařík koupil dům č. 41 a v této době byla v pravé polovině obecního objektu vedle kovárny místo bytu kováře umístěna škola, do které docházel vyučovat učitel z Tvarožné. Škola se evidentně ve společném objektu necítila ideálně (i když nemusela chodit daleko na exkurzi do kovárny, jak to pamatuji pravidelně v naší kovárně já) a již asi v roce 1794, nebo 95, byla postavena škola nová z kotovic krytá došky v místě současných čísel 59 a 95. Ještě v roce 1802 je zmiňována

mezi řemeslníky osad Blažovice Sívce a Jiřkovice příslušejícími blažovskému statku kovářna v Blažovicích, která byla evidentně pro tyto vesnice jediná.

Když se uvolnila místnost, do které se původně musela vlézt škola, posloužila tato obci jako obecní pastouška, kterou obec poskytla z povinnosti „postrkem“ („šupem“) dovedeným „obecním chudým“ Moravíkovi a Šoustalovi. O vztazích kuriózní dvojice kolovaly od návštěvníků kovářny po vsi četné historky – třeba, jak se nikdy nemohli dohodnout, jestli místnost s jediným malým okénkem větrat, či nikoliv.

Obecní kovářna

Kovářna stávala přímo u cesty na dnešním pozemku Patákových v Kozí ulici. Pro kování koní a opravy povozů sloužil otevřený „vjezd“ mezi kovárnou a pastouškou, vlastní kovářské práce se odbývaly v malé kovárně s výhní a kovářinou. Za dobrého počasí se však opravy a kutí prováděly venku před kovárnou. K tomu účelu byla na venkovní zdi lišta s několika „kroužemi“ na uvazování koní. Takto kovářnu namaloval pan Ruda Paulík, který si podle kroniky kovářnu z dětství dobře pamatoval. S tím „dobře pamatoval“ to tak docela nebylo, protože když si můj otec vyobrazení kovářny od malíře objednal, tak „Rudis“, jak byl v obci nazýván, chodil za chlapy do hospody vyzvídat, jak kovářna vypadala a kde přesně stávala, a to se neobešlo bez kontraverzních údajů – dnes již nám nezbyvá než věřit, že to bylo tak, jak to namaloval. (V souvislosti s obrazem, který nám visí v obýváku, provedl též náčrt do obecní kroniky s odkazem na rok 1805.)

Přestože přistěhovalý kovář Pavel Kašpařík roku 1785 koupil dům č. 41, v obecní kovárně Kašpaříci ještě nejméně do konce dalšího století pracovali, než mohl můj dědeček Jan postavit kovářnu novou, při svém obytném domu. Přistěhovalý Pavel koupil dům č.41 od

bezdětného přítele Lorence Krčka, se kterým měl tak dobré vztahy, že po něm pojmenoval svého prvorozeného syna a následníka kovářského rodu Lorence (Vavřína). Vavřín bylo poslední jméno kovářů následníků, které nebylo Jan. Kováři obývali původní dům až do roku 1935, kdy můj otec postavil stávající stavení – přesto zůstávala i potom část původního stavení z kotovic tradičně oddělená vchodem, která byla původně výminkem a později ubytovnou tovaryšů ze vzdáleného bydliště (tam jsem si postavil později pracovnu).

Vlastní kovárnu postavil až můj děda Jan a dostavěna byla 1910. Kolaudována byla ve stavu, jak dnes vyhlíží, vyškovským hejtmanem. Obecní kovárna byla nato zrušena, pozemek odprodán pro novou výstavbu a obecní pastouška přesunuta do domu na sousedním pozemku (dnes dětské hřiště) – předpokládám, že tento dům obec odkoupila jako již starý, protože já pastoušku z kotovic pamatuji jako stářím značně sešlou a zralou demolice („Babce z pastoušky“ jsem nosíval teplou polévku a vnitřek byl stejně zpustlý).

Kovárna, nebo hospoda??

Kovář byl vždy v dědině nepostradatelný, přesto nebyl dříve kovářem na plný úvazek a byl současně malozemědělcem samozásobitelem. Já pamatuji doma dvě kravky, se kterými jezdila do pole i sama babička, když se dědeček nemohl odpoutat od práce. Vykládalo se doma, jak se jednou babičce krávy splášily a tryskem běžely z Trojí domů, až cestou poztrácely postranice z voza. Pěstovalo se asi na třech hektarech všechno, co bylo k živobytí třeba. Obilí se mlátilo společně s domkaři z Nové ulice Za zahrádkama u kmocháčků – Žáčků. Mlátička byla Žáčkova a přebývala přes rok v šopně za domem, motor byl náš a doma poháněl cirkulu. Obsluha mlátičky byla standardní, hlavně „podavačky“, které krmily mlátičku obilím. Mlátičkou vše neskončilo, protože se ještě doma na mlatě (již víte, proč mlat?) „cepovalo“ dlouhé žito, kterým se občas (nepolámanými stébly) nově vycpávaly „vyležené“ slamníky (to se nám potom ráno nejméně chtělo vstávat z postele). V obou případech jsme byli trvale přítomni. Vždy tam byla pro nás nějaká práce – zahrabávat „mrvu“, vymetat rozptýlené zrno, nebo alespoň řezat provázky a podržet pytel při zavazování – hlavně ale, abychom nepropásli svačinu.

Když kovárnu převzal otec, tak ji rozšířil do dvora, a ještě o původní sklad, který posunul na místo staršího výměnku – to je to prastaré okno do ulice. Kovárna neměla žádnou zavírací hodinu, pouze přestávku na oběd, ale to otevřenými vraty přicházeli sedláci, kteří se vrátili z pole až po „zvonění“ a chtěli mít odpoledne „do pole“ opravené poškozené nářadí, tak klidně vyvolali ze dvora kováře od oběda („kovááru!!“). Proto byl na vratech zavěšen dost výrazný zvonek, aby byla přece jen nějaká kontrola, jestli to není někdo „cizí“. To tehdy ještě nebylo tak nejhorší, jako pozděj v JZD, když si traktoristé nedokázali se stále poruchovými stroji poradit sami v poli a oběd přestával mít svou vyhrazenou pauzu.

S čím se chodilo do kovárny, není třeba vyjmenovávat – bylo to prakticky všechno, s čím se nechodilo k ševcovi, ačkoliv i na přibíjení odpadlých podrážek k bagančatům mám ještě v kovárně ocelové kopyto na chlapské i dětské boty. Ani to trhání zubů u kováře není smyšlené, protože kovář měl dostatečný výběr vhodných kleští a cit pro práci s nářadím – ačkoliv mléčné zuby nám trhal otec niti. Do kovárny se ovšem ještě častěji chodilo „jen tak“, protože bylo třeba probrat, jak co v poli „jde“, co s pěstitelskými problémy a co se o případných problémech učili někteří pokrokovější v Hospodářské škole. Ještě důležitější bylo

v období sklizně, nebo po bouřce, zjistit od sousedů, jak vypadá zrovna vzdálené pole. Že šlo současně o politiku a hospodské řeči netřeba vyjmenovávat. V hospodě by to bylo pohodlnější, ale těžko se získával souhlas panímámy, tak stačilo bez odůvodňování vzít třeba tupou motyku a vyrazit do kovárny. Oni hospodáři ani o to zavdávání v kovárně nepřišli, protože se museli pochlubit, jak vypáleli, nebo bylo třeba žádoucí završit nějaké oslavy. Když nikdo nic nenabídnul, tak někteří pošilhávali na otcovu láhev, která stála nahoře na pokladně pro vzácné příležitosti. Protože ani na dobré přátele není někdy spoleh, stalo se jednou, že otec nabídl nějaké významné návštěvě, ale ta již za žádnou cenu nechtěla „do druhé nohy“. Když si později chtěl připít s kamarádem, tak se ukázalo, že v plné sklenici je voda. Bylo potom dost složité kontaktovat návštěvu a pardonovat připitek.

Když jsem zmínil „pokladnu“, tak musím přidat, že nebyla ledajaká – byla „nedobytná“. Ne, že by měl kovář tolik peněz, ale to kdysi (také) vykradli obecní úřad a demolovaná pokladna byla nalezena kdesi v polích. Ocelovou pokladnu dovezl nálezce do kovárny, a protože byla docela zdobená, tak ji otec popravil a dodnes je v ní uloženo choulostivé nářadí.

Nejhustěji bylo v kovárně na podzim, kdy se brzy stmívalo. To bylo v dílně k nehnutí a k neposlušnosti, protože se vytvořila řada skupinek, které se překřížovaly a do toho kovářova kovadlina, nebo bruska. Největší problém měl pak kovář, zvláště když potřeboval jen trochu odstoupit od kovadliny, nebo se dostat k vrtačce. Pověly slyšet nebylo, tak otec záměrně šlapal chlapům po nohách, a když to nestačilo, tak „vystřelil ze železa“ a celou dílnou proletěl gejzír jisker (žhavých okují), které zapadaly rády za košili. To se již někteří zdravě naštváli a brblající se odporoučeli domů, takže se přece jen mohlo pokračovat v práci.

To „vystřelení ze železa“ patřilo k ověření kovářské zručnosti, tak vám to popíšu: Kovář rozžhavl ploché železo „do bíla“ a po vytažení z výhně ho neočistil od okují (to se musí, aby byl výkovek hladký), plivnul na kovadlinu a mistrným úderem velkým kladivem přesně přirazil na plivanec rozžhavené železo. Více než tisícistupňovou teplotou a extrémně vysokým tlakem se pod železem rozložila voda na vodík a kyslík, které se opět na okraji rozžhaveného železa explozí sloučily a vrátily energii kovářova kladiva výbuchem s gejzírem těch žhavých okují. Že jsem u těch kovářských dovedností, tak úplně první učňovská je, kováním rozehrát železný drát tak, aby zapálil papír. Ono to není vůbec v síle, ale v přesných úhozech do stejného místa při přesném přetáčení drátu, aby docházelo k cyklickému tření uvnitř materiálu – je to vlastně normální vykování kovářského hřebíku, ale bez ohřevu ve výhni.

Jak vypadali kováři: Představa o hromotlucích platila tak akorát pro mého praděda Jana. Kdo má známou fotku blažovských hasičů 1896, tak tam sedí uprostřed se zvláštní lesklou sekyrkou, která patří zbrojírovi a je jen pro parádu, protože zbrojír obsluhuje při požáru stříkačku. Děda i otec nebyli vůbec vazby, ale to, co kovář potřebuje, je houževnatost a železné svaly v pažích (nejen k výplatě potomků). Na co ve své profesi dopláceli, byl narušený sluch, ale přesto byl otec i v pokročilém věku stálým tenorem v kostelním sboru. Aby získal kovář koncesi, musel se nejprve vyučit u mistra, který k tomu získal pověření (u nás to byl vždy syn u otce) a po dvouletém učňovství požádal o „Vandrbuch“ (vandrovní knížku) a s tou se ucházel jako tovaryš o zaměstnání u prověřených kovářů. Ti při odchodu potvrdili praxi a hodnotili v knížce zejména, jestli se tovaryš „mravně choval“ – poučení z minulosti. Když mohl předložit „Společenstvu kovářů“ doporučující vandrovní (později

pracovní) knížku, požádal o mistrovské zkoušky a po jejich složení mohl převzít firmu. Ale to ještě nebyl „podkovář“ – o tom, o koních a o kravách někdy jindy.

Jaké bylo vybavení kovárny: Kromě kovadliny a měchu pořídil kovář nejprve pořádný svěrák „štajrák“ a stolní vrtačku na ruční pohon. V dědově kovárně se objevila ještě velká sloupová vrtačka s velkým kolem na ruční pohon, ta slouží dodnes s motorovým pohonem vyrobeným otcem, a „velké nůžky“ na ocel. Jakmile byl do obce přiveden elektrický proud, přibyl do dílny pravděpodobně první motor v obci, který poháněl střídavě tu sloupovou vrtačku a velkou brusku, kterou si kovář vyrobil sám. Motor byl poctivé kvality, proto tu brusku pohání dodnes a stejně kvalitní byl – a ještě je – motor s ventilátorem, který nahradil kovářský měch. Většinu ostatního zařízení a náradí si kovář vyráběl sám. Stejně tak otec, a k tomu přibývaly „moderní“ stroje: soustruh, buchar, oblouková svářečka...

Jak to bylo s materiálem: Železo mělo velkou cenu a vše se „recyklovalo“, železný šrot neexistoval – kovárna byla starým železem obložena. Také sedláci staré železo schraňovali a do kovárny přinášeli to, co se domnívali, že by se dalo překovat na požadovaný předmět. Nové železo kupoval otec do zásoby v Brně u firmy Otáhal – po znárodnění Feronu na Skořepce. Pro vybraný materiál pak zajel s koňmi najatý sedlák. Materiál se ukládal do skladu, ale také schovával pod střechami v seně, protože poctivě i s dopravou zaplacený materiál po roce 1948 mohli komunisté prohlásit za nadměrné zásoby a s veřejným pranýřováním zabavit. Ale to byla již jiná doba, než o které tady píší, tak o tom také jindy.

Čeho se kováři nezbavili, bylo spolupůsobení se školou – vychovávat mládež i stálé zákazníky ve zřetelném a hlasitém zdravení, které muselo být slyšet i v hluku kovárny. Ví se to o mohutném pradědovi, sám to pamatuji u otce i dědy a moje manželka by také mohla vyprávět...

Text k foto: 5. a 6. generace blažovských kovářů s tovaryšem

Podkova pro štěstí

Proč by měla podkova nade dveřmi přinášet štěstí?

Štěstí bylo nalézt podkovu – to se vám odměnil hospodář, který (vlastně jeho kůň) podkovu ztratil a nepodařilo se mu ji nalézt. Ona podkova měla pro hospodáře velkou cenu: Nejen proto, že železo bývalo velmi cenné a nevyhazovalo se jako dnes „do sběru“, ale stále se „překovávalo“ na něco užitečného – to přišel hospodář do kovárny s rezavým kusem železa a poručil si: „kováři!, vykovej mně to a to...“ Ono železo když prošlo ohněm, bylo zase úplně nové. Pro hospodáře byl ten kus železa, který byl podkovou, mnohonásobně cenný, protože výroba nové podkovy a přizpůsobení danému kopytu byl již slušný zásah do peněženky a bylo potřeba se starat, aby kůň podkovu neztratil. Jakmile hospodář vyjel s koněm na pevnou silnici, zaposlouchal se, jestli některá podkova „neklape“, a když, tak rovnou do kovárny. Ani kovář nemusel být doma, nebo byl zaneprázdněn, to jsem podkovu „přitužil“ já a bylo vystaráno. Když ale zjistil hospodář až doma, že podkova chybí, potom do večera hledal, a ještě rozhlásil po vesnici: „Kdyby někdo našel podkovu, tak že byla jeho...“ Nalezenou podkovu kovář na počkání přibil do původních děr na očištěné kopyto a jezdilo se dál do příštího kování „na všechny čtyři“.

Tak jsem se dostal nenápadně k povídání o kování koní, které jsem odložil na později, když jsem psal o řemeslech. Ono se obvykle předpokládá, že na kování koní je tu kovář, tedy samozřejmě. No není! Na kování koní je podkovář, který ovšem musí znát „kovářskou“, ale musí být vyučen v podkovářské škole a k tomu ještě absolvovat zvláštní kurz na veterinářské škole, protože bude pracovat s živým organismem a případně léčit koňskou nohu od kolene dolů. V praxi to chodilo tak, že když se kovář vyučil, prošel tovaryšskou praxí a složil mistrovské zkoušky, teprve potom se přihlásil do podkovářských kurzů.

Koně se nekovaly tenkrát, když si sedlák vzpomněl, nebo měl zrovna peníze (stejně se všechny práce zapisovaly a platily, až se prodala sklizeň) – kování „na všechny čtyři“ se rádně plánovalo rok předem a ten půlden se jiná práce nebrala. Doba kování se plánovala tak, aby koně neměly před kováním práci, protože kopyta se často před kováním „lécila“. To jak, určoval kovář – třeba křehká rohovina se natírala vazelínou a balila do hadru. Když byl kůň při kování divoký, tak bylo potřeba ke kování tři lidi, protože kůň dostal „fajku“ – pomocník utáhl kolem horního pysku smyčku lanka a držel ji zkroutenou na krátkém kolíku. Když chtěl kůň „vyhazovat“ a skákat, tak se smyčka okamžitě utáhla a valach si to rozmyslel.

Kovářův potup byl takový: Nejdříve se odstranila vrstva kopyta, která od minulého roku přirostla (odřezala a odštípala ostrými kleštěmi) a potom se kopyto vyřezalo pozorně tak, aby tvar odpovídal nové podkově (nahodilí svědci „řezání“ vždy litovali koně, jak ho to musí bolet, a bylo nutno jim vysvětlovat, že to je naše obyčejné stříhání nehtů – ostatně u koně „paznehtů“). Potom šel kovář vykovat příslušnou velikost polotovaru podkovy v souladu s tvarem kopyta a předpokládanou funkcí podkovy, prorazit díry pro hřebíky, navařit „hmatce“ a vyvrtat díry se závitem pro „ozuby“. Vykovanou podkovu potom zahřál na „správnou teplotu“ a šel „připalovat“ – podkovu přitiskl na kopyto a prsty osahával okraj kopyta, aby věděl, kdy se podkova dostatečně otiskla do rohoviny. Ten smrad z připalování obtěžoval i sousedy a vařit oběd to dopoledne nebyl žádný med. Lépe na tom byli psi, kteří si smradu ze škvařící rohoviny nevšímali, protože jejich pochoutkou byla čerstvě odřezaná rohovina – zkrátka žvýkačka.

Opálenou rohovinu kovář očistil a „dostrouhal“ s neustálým „připasováváním“ podkovy. Potom podkovy přibil plochými podkovářskými hřebíky, které prošly bokem kopyta, kde je zkrátil a zručně zahnul. Nakonec vše kolem podkovy „rašplí“ čistě zapiloval a

poslal sedláka, aby se s koněm proběhl po silnici ke Tvarožné a poznal, jestli kůň ideálně našlapuje a není třeba „zakován“ – to se molo stát, když se hřebík dotýkal živého masa a pak se musel hřebík vytáhnout a navést do nového směru, kam patřil.

Tak by se to zdálo dost jasné, ale ve skutečnosti byly ty procedury daleko složitější a také by bylo třeba popsat všechny speciální nástroje a pomůcky, které nám děčkám sloužily ke kolektivním zábavám. Ještě bych se rád pochlubil se svým prvním úspěšným vynálezem: Koně, které musely vydržet celý půlden přivázané nakrátko k vratům, ohryzávaly nosný trámek, který držel vrata pohromadě, až ho tam byla sotva polovina a nepomáhalo koně hlídat. Trámek jsem namazal kolomazí (to byla taková neuvěřitelně černá směs dehtu a pryskyřic získaná z milířů při pálení dřevěného uhlí smísená s lojem a používala se univerzálně jako dnes různé vazelíny) a bylo navždy po problému.

Tím ještě nejsem s kováním hotov, protože se podkovařovaly také krávy „tahounky“ a to bylo o něčem jiném: Sudokopytné krávy potřebovaly jinou podkůvku na vnější pazneht, jinou na vnitřní a jinou dvojici na levou nohu než na pravou, a když bylo potřeba větší podkůvky „na zadní“, tak to bylo osm různých podkůvek na jednu krávu. Podkůvky v různých velikostech se kupovaly tak, aby byly všechny na skladu a bylo z čeho vybírat. Na rozdíl od koňských podkov nebylo nutno kravské podkůvky vykovávat a přizpůsobovala se jen kopyta. Dalším problémem bylo, že krávé není pohodlné stát na třech nohách jako koňovi, a tak brzy nalehnou na sedláka, který jim nohu zvedá. Proto se krávy kovaly vždy ve „zdviži“ – to se kráva zavěsila do takové „nůše“ a zvedla kladkostrojem, kterému se říkalo „zdviž“ úplně do výšky, až mávala všema čtyřma nohama naprázdno do vzduchu. Když se bezmocná kráva uklidnila, mohl sedlák držet nohu a kovář pracovat. Některá kráva přesto nesnesla, když se jí ošetřovalo kopyto a bila na všechny strany nohama. V tom případě jsme byli povoláni my děcka a dávali krávé „dřevěnou narkózu“ vždy od okamžiku, kdy bylo třeba zvednout nohu. Dřevěná narkóza nebyla nic jiného, než mlácení klackem do rohu, a to se jí v hlavě rozléhalo tak, že nebyla schopna rozeznat, co se s ní děje, ani kde je. Ještě horší bylo, když se kráva rozhodla ulevit si a sedlák nestačil pustit nohu a uskočit – zkrátka to měl za krkem.

*Kravské podkůvky na „levou zadní“
podkova „ochozená“*

Koňské podkovy – polotovar a hotová

Vždycky bylo něco na práci...

Ráno bylo třeba se nejprve pomodlit, aby se dílo dařilo, potom popravit a podojit – kdo neměl koně i kravky, měl alespoň krávu, a kdo neměl ani tu krávu, tak měl alespoň jednu nebo dvě kozy. K snídani bylo čerstvé mléko s meltou a hořkou cikorkou – říkalo se tomu bílá káva, a když na to bylo, tak byla dobře oslazená. Pak honem očistit boty do školy, které měly být připraveny již večer a hospodyně prohlédla děckám uši, krk a nehty, křížek na čelo a „máte všecko?, nigde se nezastavujte!“. Kde byla koza, tak se cestou do školy ještě zavedla do „obecní ohrady“.

Hospodyně doma pohlídala „pařák“ s bramborami pro dobytek a mezi tím skočila na zahradu pro něco do polívky a něco k masu (když bylo, a nebyl pátek). Pro dobytek se spařily brambory, pro husy turkyň (teda kukuřice) a pro ostatní ještě zadělat na nějaké buchty, a to znamenalo přesít mouku od mlynáře, ve které mohli být mouční červi... Oběd musel být každopádně včas, protože k obědu se vrátila děcka ze školy – škola měla dopolední a odpolední vyučování a přes poledne hodinu volno. Růža Dórinova se nesměla opozdit s poledním zvoněním, protože hodiny doma šly tak nějak všelijak a když se zapomněly včas natáhnout, tak nebylo, čím je nastavit – rádio hned tak každý neměl a za války často nešel proud, tak ani rádio. Jen ti šikovnější si pořídili krystalku a čekali na časové znamení se sluchátky na uších. Škola měla celý čtvrtek a v sobotu odpoledne volno (to se v sobotu ještě všude pracovalo), aby děcka byly doma „na práci“. Když to bylo o prázdninách, a zejména o žních, tak se práce na poli nepřerušila a děcka doběhla s teplým obědem na pole, kde pak zůstala hrabat, nebo prostírat „povřísla“ – ale o žních až někdy jindy.

Také po obědě zase do školy a pak rovnou domů, kde byla nachystaná práce – když byly rodiče v poli, tak byla práce napsána křídou na stole. Ti, co měli „obecnou“ již za sebou, tak chodili (pěšky) do Tvarožné a místo oběda si nosili větší krajíc ve školní tašce. Pokrokem pak bylo, když se na školním dvorku postavila kuchyň a jídlo jsme si nosili do třídy. Domů zase pěšky, a ti, co jezdili na kole, pobrali kamarádům tašky a za jízdy je pohodili „u křížka“.

Když se doma podělala povinná práce, tak se mohlo ven „na lítačku“ (na školní úkoly se pochopitelně zapomnělo, nebo se tvrdilo, že žádné nejsou). Lítal se do „klekání“, nebo se doma tvrdilo, že nebylo slyšet, nebo že Růža zapomněla zvonit. Doma bylo přece jen nutno si na školní úkoly vzpomenout a usínalo se nad nimi (za války) u petrolejky, takže na vyčištění bot se nedostalo a na nutnost zašít gatě se přišlo až při kontrole, když se děcka uložila. Ani to ještě nebyl obvykle klid, protože v posteli jsme spali nejméně po dvou a boj o fiktivní půlící čáru neměl daleko ke zranění – v noci to pak bylo „jen“ žuchnutí, když ten krajní (to jsme se střídali) vpadnul na zem.

To jsem trochu uhnul, tak k té naší práci, a hned k té nejnepříjemnější: „obírání brambor“. Zejména od konce zimy se v tmavém vlhkém sklepě při svíčke, nebo jen tak po hmatu, přebíraly brambory na krmení – obíraly od vlhkých klů a vyřazovaly shnilé, na které byl zážitek potmě šahat. Pro dobytek bylo třeba každý den nařezat řezanku na „sečkovici“ (párkrát zatočit velkým kolem bylo zajímavé, ale pak to byla již dřina), nastroumat řepu na „řepačce“, namíchat řezanku s řepou, šrotem a krmnou solí a nasypat dobytku... Když se na podzim sklídila kukuřice, tak se večer při petrolejce „šoustaly“ klasy, na kterých se nechávalo něco vnitřního šustí, za které se klasy zavěšovaly na ráhna pod stropem stodoly, aby na ně nemohly myši. Když jsem již u práce podřimoval, tak jsem dostal povzbuzující příslib, že když najdu červený klas (ty se tehdy občas objevovaly), tak mohu jít spát. Když se pak měly

kukuřicí krmit husy, tak se zrna z klasů sdrhávala takovým zubatým železným návlekem přes čtyři prsty, který se také občas vázal na botu v zimě pro pohyb na ledovici.

Nejvíce práce bylo v sobotu: To se muselo nachystat krmení i na neděli, uklízet, čistit pořádně boty, nanosít vodu od pumpy do „kotla“, kde se ohřívala na koupání a nezapomenout nechat „zastoupit“ necky, ve kterých nás pak matka vydrhla kartáčem (a vyčistila zápalkou, nebo vlásenkou, uši – aúúú!). Ani to umývání nebylo jen tak snadné, protože za války se mýdlo vařilo doma a moc nemydlilo (to „drogistické“ bylo pro armádu a šlo na frontu), tak na špinavou kůži se použil písek a pořádné drhnutí – aúúú! Zatím voda v neckách vychladla, tak se znovu „drhlo“ ručníkem, to pro zahřátí. A hned k „piliňákům“, které promítaly pootevřeným okénkem světelné obrázky na stěnu – pokud nevybouchly, a to někdy vyletěl i „dekl“ a to byla pohroma, větrání, nové uklízení a průvan. A abych nezapomněl, kotlíky do piliňáků jsme museli dopředu „natlouct“ pilinami, to i do zásoby na neděli, a to pořádně, protože ledabyle napěchované piliny se v kotlíku sesypaly do kouřového kanálku, a to pak byl ten výbuch.

V neděli se nepracovalo a na to jsme se mohli spolehnout. Vždy bylo možno navštívit nějakou babičku, nebo tetu, která měla napečeno něco, co se doma nepeklo a byla to vzácnost, a nebránili jsme se, když nám ještě nabalila „výslužku“. Jindy byl v neděli nějaký výlet – pěšky – později na kole, a to byla příležitost koupit si někde „sodovku“, nebo když to bylo na nějakou pout', tak výjimečně i párek, na který se pak do příští pouti vzpomínalo.

P.S. Další práce si přidejte sami podle času a místa narození!

K obrázku: Řídit „Zetku“ jsem se musel naučit, než Hitler zakázal prodej benzínu a automobilům provoz, pokud je nerekvíroval pro armádu.

Podolák

Každá vesnice mívala svého žebráka, kterého měla „prověřeného“. Pro blažovské to byl slepý „Podolák“ – já ho pamatuji nahrbeného s bohatými úplně bílými vlasy a bílým strništěm na bradě, s trvale přivřenými víčky a přívětivou tváří.

Přicházel kolem poledne od Tvarožné s bílou holí, taškou přes rameno a harmonikou na řemenu. Zamířil k našemu domu – neklepal, ale na schodech spustil na heligonku. My jsme otevřeli, poslouchali (na rozdíl od Šebestiána Kubínka uměl), babička šla zatím dovařit nebo ohřát polévku, ke které dostal krajíc chleba a když bylo hezky, tak pojedl hned u dveří na parapetu zídky. Pak ještě zahrál a dostal něco do tašky na další cestu po vesnici. Jak přišel, tak odešel s křesťanským pořadem, že si to dodnes pamatuji.

Očekával jsem, že se dozvím od vrstevníků, jak pochodil ve zbytku vesnice, ale kupodivu jej již nikdo nevzpomíná, asi měl v dědině své „sponzory“ a nechodil dům od domu, jako jiní. Tak zůstává na mně, abych jeho památku oživil, když si již nepamatuji jeho Jméno...

Tady bych býval skončil, kdybych se neobrátil na Vítka Daňka, který ho znát nemohl, ale to mu nedalo, aby zjistil vše, co se ví v Podolí:

„Podolák“ se jmenoval Petr Mazel. Slepý byl pravděpodobně od narození, již ve dvanácti letech osířel a bydlel v obecní pastoušce. Živil se drobnými pomocnými pracemi, jako šoustání kukuřičných klasů, šlapáním podolských varhan a předříkáváním (paměť musel mít dobrou!). Když pro bídu požádal obecní radu o almužnu, tak (1905) bylo „výborem usneseno“, aby si pořídil nějaký hudební nástroj, že mu bude obec nápomocna, aby dostal povolení „by mohl chodit s ním po světě“. Štědřejší byl výbor 1912, když mu na žádost o podporu byly „povoleny“ dvě koruny měsíčně.

Jeho hudební vystupování, jak to pamatuji, bylo tedy úřady posvěceno, jak je vidět i ze zápisu národního výboru 1945, kdy „Petr Mazel žádá o vydání žebravé licence na okresní národní výbor. Usneseno doporučit jí“.

Petr Mazel, náš „Podolák“ zemřel 1950, když ho na státní silnici, po které pravidelně docházel do Blažovic, srazilo vojenské auto. Jeho „pohřbu se zúčastnilo veliké množství lidí ze širokého okolí“, jak stojí v dobovém záznamu.

K fotografii: Petr Mazel – takto v mužném věku jsem ho neznal

Hospody v Blažovicích

Nejsem zrovna hospodský typ, ale na tři hospody v Blažovicích, které si nijak nekonkurovaly, z různých důvodů živě vzpomínám i bez nostalgie.

Vezměme to ale po pořádku, jak mohu čerpat ze zápisků mého kamaráda z dětství Jiřího Ryby:

První zmínka o pivovárečných právech se týká našeho "Dvora", který po vyhoření v roce 1604 v majetku brněnského kláštera sv. Anny byl znovu postaven a za čtyři roky zbudován ve dvoře i vrchnostenský pivovar a pivo se čepovalo u rychtáře i přímo v pivovaru, ale již v roce 1680 byla postavena obecní radnice s výčepem piva a obec platila vrchnosti za výčepní právo na sv. Martina poplatek 6 zlatých. Pivovar vydržel v provozu 177 let a před zrušením vyráběl údajně ročně 171.200 litrů piva v osmi stech sudech po 214 litrech. Roku 1766 zakládá v obci vrchnost lihovar a výčep kořalky, ze kterého jak známo se nakonec po působení Šebestiána Kubínka a jím založeného "Bratrstva střídmosti" stává obecní škola, do které ještě k obveselení žáků občas zavítali pocestní a dožadovali se prodeje kořalky. V době zakládání vrchnostenského lihovaru se staví panský hostinec na panské louce někde za Dvorem, ve kterém byla zřejmě i radnice, protože ta stará, která byla tam jako dnešní pošta, v této souvislosti zaniká. V panském hostinci na louce se čepovala kořalka, víno a pivo z místního pivovaru a později i habrovanské a sokolnické pivo. Ceny stanovovala vrchnost, hospodský dostával ujednanou mzdu. Hostinec je jako nevýnosný 1848 zrušen a v objektu je krátký čas panská volárna "načež je tento zbořen a kámen z něho je použit na tehdy budovanou silnici k tvaroženským hraničkám".

*

Dědina nadále bez hospody ovšem nebyla – právo čepovat pivo obdržel roku 1848 Jakub Barták na č. 86 a po něm Jan Štěpánek, který odkoupil část pozemku u potoka patřící č. 33 a zde postavil patrovou hospodu, kde byla roku 1866 uspořádána první taneční zábava v Blažovicích na rozloučenou s vojáky, kteří odcházeli do bitvy u Hradce Králové. Pivo se do hospody vozilo z Hrušek povozem taženým dvěma osly.

Mazálkova hospoda ještě před rozšířením přes potok

Hostinec pak přechází v rodině na Josefa Mazálka a po něm pak na syna Karla Mazálka, který kolem roku 1925 hostinec rozšířil překlenutím potoka a nahradil sál, který byl původně v patře.

Restaurace (hotel) na nádraží

V roce 1928 vystavěl Karel Mazálek ještě pobočný hostinec u nádraží, který již pamatuji (dnes Gazárkovo). Na budově byl velký nápis "RESTAURACE" a dělníci vracející se z práce v Brně mířili od vlaku přímo do hostince. Že by se někdo v hotelu ubytoval již nepamatuji a hostinec byl po válce zrušen a dům sloužil dále v původní podobě k bydlení.

Současně s Mazálovým hostincem existovala od osmdesátých let 19. stol. hospoda na čísle 97 hospoda, kterou 1928 zakoupil místní Sokol a pravděpodobně až Sokol přistavěl ve dvoře sál, který sloužil jako tělocvična i taneční sál a divadlo s jevištěm.

Zhruba ve stejné době byl postaven Katolický dům se sálem i hospodou, který sloužil "konkurenčnímu" Orlu. - To byly již tři hospody, které pamatuji, tak o těch přístě.

Hospoda na Orlově dnešní kulturní dům

Sokolovna

Tak ty tři hospody, které v Blažovicích sloužily současně už v době II. světové, a ještě po ní až do doby, kdy se ze Sokolovny stalo kino bez hospody.

Začnu tedy tou Sokolovnou, kterou jsem měl nejbliže a říkalo se jí tak i když se to nesmělo: Sál se za války moc využívat nesměl, ale pamatuji velkou selskou svatbu, která sál naplnila (M Valtr – M Štěpánková, sousedka) a na které mne ostudně odmítla stejně mladá tanečnice, aby se točila jen tak sama před rodinným publikem. Hospoda ale fungovala stále a posledním nájemníkem byl asi pan Budík, který na sokolovně bydlel a měl tam i výsek masa, který měl již před ním pan Tic (od potoka). Pro maso jsem tam nechodil, ani jiní moc ne – pan Budík neměl zrovna nejlepší pověst. Pro nás neodrostlé se to projevovalo tím, že se v hospodě začala prodávat jako první zmrzlina, která ale neměla žádnou chuť a bylo škoda jedné koruny, nebo dvou. Po válce se občas hrálo na Sokolovně nějaké ochotnické divadlo, které jsem samozřejmě navštěvoval. Když pan Budík celkem neslavně skončil a odstěhoval se, nebyla již hospoda obnovena a Místní Národní Výbor přidělil "nálevnu" hasičům jako klubovnu. V té jsme také začínali jako "hasičská kapela" a později jako Úsvit'anka, již pod patronátem JZD. Sál se v té době přebudoval na kino se skloněnou podlahou a sklápěcími sedadly – tím tam skončilo cvičení i tancovačky. Pokud byla ještě hospoda v provozu, bylo na konci Sokolovny u Humen letní posezení s púllitry a kuželkami – takové ty s šibenicí a zavěšenou koulí – pochopitelně jsme běhali a stavěli kuželky za korunu na sodovku.

Hospoda U Mazálků

Další a nejstarší byla hospoda "U Mazálků", kam jsem dobíhal pro čepované pivo do kovárny a tajně upíjel z konvičky. Říkalo se pivo "přes ulici" a bylo levnější než v púllitru. Z púllitru jsem popíjel až jako muzikant při zábavách a po prvomájovém průvodu v oddělené místnosti vedle nálevny. Průvod jsme s kapelou po našem „budičku“ doprovodili po větší části Blažovic a když odjel průvod autobusem do Šlapanic, kde byla již další kapela, tak jsme zaslouženě zakončovali svátek v hospodě při guláši. Při zábavách hrála kapela na dřevěné galerii, na kterou se lezlo po schodech nad šenkovním pultem v nálevně. Při zábavách hrávala dechová kapela jen venku a v sále hrávala kapela „smyčcová“, proto muselo být pod nízkým stropem v rohu galerie vybrané místo se zvýšeným stropem, jinak by se basa pana holiče Klašky nedala vůbec postavit. Muzikanti v dechovce a smyčcové byli ti samí a kapelník křídlovák hrál taky na housle, klarinetisté na saxofony a heligonista na basu. Sál byl vždy plný a některé páry se mohly pořádně zatočit jen při "hodinovém valčíku", který postupně přecházel v polky a při jejich neustálém zrychlování již většina párů odpadala. Publikum, které se do sálu nevešlo, nebo chtělo zašetřit, bylo nacpáno v oknech. Mezi nálevnou a sálem byla skládací stěna, aby kravál z nálevny nerušil, a o tu byly mezi oběma stranami vždy spory. Muzikanti, kteří byli na galerii jaksi odstrčeni, při dobrém rozmaru obvykle sešli mezi tanečnický a hráli mezi nimi bez not („z pytlá“), a někdy zahráli k povesezení i „Lehára“ tak, že poléhali s nástroji v kruhu uprostřed sálu a tanečníci tančili kolem nich.

Na Orlovně

Ta třetí byla tedy na Katolickém domě, ale říkalo se "na Orlovně". Tam byla za nálevnou dost velká místnost, kde se odehrávaly "uzavřené" schůze, nebo také v neděli zkoušky sebraného kostelního orchestru, který o významných svátcích vždy doprovázel kostelní sbor. Se sborem nacvičoval pan Vladimír Babušík, který si objednával vždy pivo s ohřívacem, protože musel udržovat hlasivky v bezvadném stavu, neb jeho povolání byl zpěv v brněnské opěře. V patře nad hospodou byl byt hospodského – posledním nájemcem, pokud pamatuji byl pan Jáchym s rodinou. Jeho dcera byla o něco starší než já, chodila na gymnázium a mne přesvědčila, že si to také mohu troufnout.

Sál byl prostornější než na Sokolovně i u Mazálků, takže se divadla a větší slavnosti odbývaly spíše tam. Pokud nebyl Sokol a Orel zakázán, cvičilo se pravidelně v obou sálech – na Orlovně byla ovšem hlavní atrakce "kolovadla", na které se občas nechali pozvat i Sokoli. Hned vedle sálu měli Orli cvičiště a vedle cvičiště pod stromy hospoda došky krytou "lednici", kam se v únoru ukládal led z předního i zadního na chlazení piva a musel vydržet do příští sezóny. Později se sál rozšířil o přísálí a zbytek orelského cvičiště se zasýpanou lednicí získala mateřská školka.

Ve všech hospodách se samozřejmě v kteroukoli dobu nabízely horké párky a když se objednala svatba, tak bylo nějak zařízeno kompletní vyvařování, nebo se většina jídel odněkud přinášela. Všechny tři hospody byly hojně navštěvovány a vrátit se z vlaku, nebo v neděli z kostela bez návštěvy hospody, býval problém. Jako děcka jsme chodili na „sodovku“ (sladkou), nejlépe červenou. Domů jsme si kupovali tří, nebo pětilitrovou skleněnou tlakovou láhev se sifonem a doma dělali sodovku s domácí malinovou (když nás bylo víc, tak jsme cestou bojovali sifónovými stříkačkami a doma jsme se tvářili, že sifón uniká někde v hospodě).

Před „Mazálkovou“ hospodou hrála mladá kapela (Hasičská)

a naproti se stavěla hasičská máj.

V Orlovně/Katolickém domě/Kulturáku hrávala (kdysi!) kapela i při divadlech

Před hospodou hrála ale (trochu mladší) dechovka pana Klašky

Čím se v Blažovicích hasilo

Když byla vloni ta velká sláva s otvíráním nové hasičky, nenašel jsem na výstavce fotografii nejstarší stříkačky, ani známky po tom, kam se vlastně poděla. Myslím, že od založení hasičského sboru byla v Blažovicích již ta krásná motorová stříkačka, kterou dobře pamatuji. Že by tady byla dříve nějaká „ruční“ stříkačka, jsem nikdy neslyšel – tedy krom té malé dvouchlapové stříkačky, u které se střídali dva chlapi, pumpovali vodu z přivezeného sudu a třetí stříkal slabým proudem někde na střechu asi tak jako do prvního patra (s tou jsme si ještě hrávali, když se dělal pořádek v hasičské zbrojnici).

Tak tu motorovou krásně červenou stříkačku dobře pamatuji, protože blažovští kováři sloužili vždy jako „zbrojíři“ u stříkačky, a stříkačku taky občas v kovárně opravovali, když bylo potřeba něco promazat a obnovit těsnění. Tak se v kovárně měnila původní kola s tvrdou gumou za „moderní“ pneumatiky. Dvoukolá stříkačka měla dvě celkem oddělené části s motorem pod červenou kapotou s odnímatelnými kryty. Vpředu za tažnou tyčí bylo krásné mosazné čerpadlo, rozvodné ventily a dva „budíky“, které ukazovaly nějaké tlaky. Vzadu byl motor, a mezi motorem a čerpadlem chladič motoru. K tažné tyči se zapřahali koně, a když to bylo jen po vesnici, tak sami hasiči.

Hlavním „kumštem“ bylo nasát vodu savicí, do které se musela napřed nalít voda kýblem a rychle spustit do rybníka. Občas se to napoprvé nepodařilo a když hasič u „proudnice“ povolil v pozornosti, tak s ním plný proud škubnul a povalil ho, nebo aspoň postříkal přihlížející.

Stříkačka v pohotovostním stavu

Stříkačka s odkrytým motorem – poslední zbrojář z rodu kovářů František

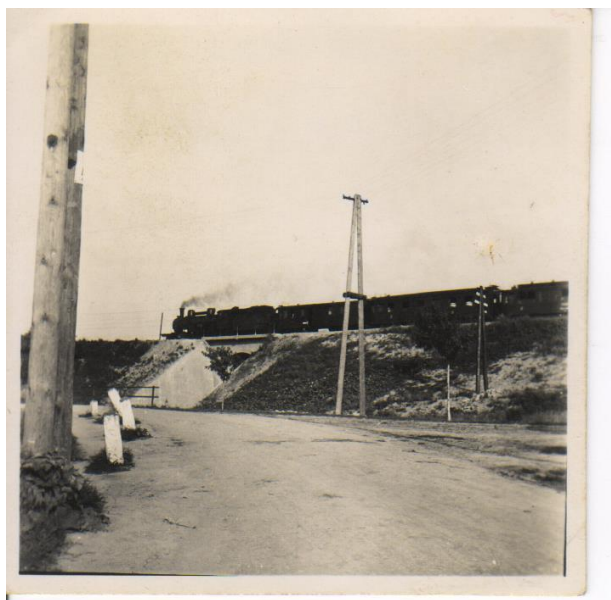
Blažovský zbrojář měl „parádní sekerku“, kterou nosil jen k parádnímu kroji

Praděda na fotce z roku 1896 byl zakládajícím členem sboru

Blažovice a Brno

Ne, že bych chtěl srovnávat dědinu a město, ale vzpomenu, co pro nás Brno znamenalo:

Polovina dědiny byla v Brně zaměstnána a druhá polovina se do Brna občas vydávala za nákupy přesto, že naším okresním městem byl Vyškov, kde bylo nutno navštěvovat úřady, a nakupovat se jezdilo vlakem také do Slavkova, ale to nebylo ono. Naší výhodou bylo, že do Brna jezdil přímý vlak, který některé okolní obce neměly a musely docházet někam, kde vedly koleje, protože řídká autobusová doprava se jen velmi nesměle rozvíjela. Na nádraží to bylo nejvýš přes celou dědinu, nebo pro náš konec polňačkou. Že to mělo pro mne určitou nevýhodu, se ukázalo později, když manželka ochotně návštěvám vyprávěla, jak sledovala z okna polňačku, kde jsem dobíhal na vlak, a čekala, jak se budu vracet (je to pomluva – ale někdy fakt, tak dnes radši jezdím na kole, abych nemusel stíhat). Dříve jsme chodili s maminkou tak se čtvrt hodinovou rezervou a já se do Brna těšil, i když se třeba jelo trhat nosní mandli, protože jsem měl naslibováno kde co – ale o tom, až budeme v Brně.

Na nádraží nejdříve k „okýnku“ k pokladně. Tam paní pokladní vybrala z nástěnné skříňky plné záložek lístek požadované ceny, na kterém bylo ještě několik jiných stanic, ze kterých se cestovalo za stejnou cenu. Pro mne zaplatila maminka poloviční lístek, který byl skutečně poloviční, protože ho paní pokladní v polovici přestříhla. Teda lístek... To nebyl papírový lístek, jako třeba v tramvaji, ale poctivá tuhá kartička tak 5 x 2,5 cm hnědé barvy, se kterou jsme si mohli ještě dlouho doma hrát na vlak a na pana průvodčího. To nejzajímavější následovalo, když paní pokladní zastrčila lístek do masivního razidla, se kterým škusla jako s ramenem pumpy, až se okénko zatřásl, a vyrazila nahoře do lístku datum, které ráno na razidle nastavila, a to se nedalo nijak zfalšovat. Jízdné se dlouho neměnilo, až jednou dělala dráha nějaký pořádek a přeměřila hranici pásma, do kterého patřily Blažovice a cena jízdenky klesla jen na 2 Kč – to se nám líbilo. Když nebylo okénko zatažené závěsem, bylo taky vidět pana výpravčího (bez čepice), jak točí klikou, která kdesi stahuje závory, nebo vidět, jak ze cvakajícího telegrafu vylézá úzká papírová páska s morseovkou, nahrazující telefon.

Když se pak čekalo u kolejí, tak bylo slyšet různé zvuky: Řetězy, které posouvaly semafor na volno, z dálky vyzvánění šraňk (závor) a pak přijíždějící mašinu, ze které bylo vidět kouř dříve, než na sebe upozornila zahoukáním a pak se skřípáním brzd a nárazníků vlak zastavil. Za chvíli se ozvaly píšťalky průvodčích (bylo jich ve vlaku více), které dávaly panu výpravčímu již v červené čepici signál, že všichni již nastoupili a může zatroubit na odjezd. Tak to byl docela obřad, když potom pan výpravčí odcházel s „plácačkou“ pod paží do budovy, a ještě se ve dveřích ohlédl za odjíždějícím vlakem. Za tmy to bylo ještě zajímavější pro mávající baterky průvodčích s barevnými světly, která jsme toužili mít, a podařilo se nám to až za „fronty“, když někde zůstaly takové po německých vojácích.

Když nebyl zrovna nečas, nebo bylo ve voze plno, tak jsme zůstali venku „na plošině“ (protože jsme schválně nastupovali do „plošináku“ – ze kterého se taky dalo vyskočit za jízdy, nebo naskakovat do rozjetého vlaku a nikomu to celkem nevadilo...). Ve voze byla řada „vůní“ – krom lokomotivou prokouřeného prostředí to byla „vůně“ tlusté vrstvy laku, který hladce pokrýval dřevěné docela pohodlně tvarované lavice. Když byly lavice obsazeny, mohli jsme si sklopit ještě malá dřevěná sedátka na chodbě mezi okny, ze kterých bylo nutno vstát, když někdo procházel, a tak sedátko s hlasitým cvaknutím vrátilo péro na stěnu. Pak tam bylo

ještě jedno širší „nouzové“ sedátko v rohu vedle záchodku, které se hodilo, když někdo cestoval s těžkým nákladem a nechtěl se prodírat dál do vozu, protože to bylo blízko dveří.

Když bylo možno vybrat si sedadlo, tak u okna, pokud možno ve směru jízdy a na levé straně, protože tam budou za Slatinou vidět letadla na vojenském letišti. Zavazadla se nastrkala na poličku, a co bylo těžko zvednout, tak se nacpalo pod lavici. Potom ještě vyzkoušet stahovací okno: Trhem stáhnout a širokým řemenem vytáhnout, nebo dírkou v řemeni nastavit na polootevřeno. Snaze vystrčit hlavu z okna nám rodiče bránili s důrazným poučením, že nám hlavu urazí sloupy podle trati. Taky to tam stálo ve čtyřech jazycích, že je zakázáno se vyklánět z oken (po válce tam přibýlo ještě v azbuce: Не высывайся из окна!). Když to na nás neplatilo, tak jsme chytili jiskru do oka a zalezli. Pak nezbývalo, než se zabývat vyklápečím popelníkem pod oknem a strkat do něj prsty tak dlouho, až se vyklopil na zem a do bot.

Tak se cestovalo, dokud se nepřehnala fronta. Koncem války se objevily neznámé německé vagóny, které měly zcela uzavřená kupé, přístupná pouze přímo z nástupiště vlastními dveřmi. Do těch musel průvodčí během jízdy přecházet po venkovním schůdku, který procházel podél celého vagónu – když vás někdo v kupé obtěžoval, tak jste to museli vydržet do další stanice. Když byla fronta „za dveřmi“ a letadla útočila i na vlaky, tak vlak náhle zastavil a všichni z vozů blízko lokomotivy utíkali do polí, protože vlaky letci zneškodňovali rozstřílením kotlů lokomotiv (ano, to byli ti „kotlaři“), aby dráha zůstala neprůjezdná pro vojenské transporty. Po válce zas nebyl dostatek osobních vozů, tak se narychlo upravily „dobyčáky“ tak, že se vybavily tvrdými lavicemi probíhajícími celým vagónem, vše se nějak natřelo a do stěn se vsadilo několik okének. Kultura cestování byla ale zachráněna do té doby nevídaným rozhlasem, který vysílal během cesty budovatelské programy a „agitky“ – pospávat se na těch lavicích stejně nedalo, tak se alespoň mazaly karty a bavili se všichni se všemi.

Ponětovský rybník ještě nebyl, tak jediné, co jsem vyhlížel z okna, bylo krom v létě od jisker vypálených strnišť, letiště hned u kolejí, na kterém bývaly stíhačky a někdy i dvojplošník.

Zdá se, že dnes již do Brna nedorazím, tak vystoupím z vlaku až příště!

Nástupiště v Blažovicích

Nádražní budova

Konečně jsme v Brně

Vlak se skřípáním a žďoucháním zastavil a spáči se probudili, protože z toho, jak se skřípání rozléhalo na uzavřeném nástupišti, poznali, že už jsme tam. Z reproduktorů se stále ozývalo že: „Zpožděný vlak z...lavina nesrozumitelných slov.... „, vyberte si z toho, co chcete, třeba vám někdo poradí! A když zrovna přijel nějaký rychlík, tak se z reproduktorů ozvalo „Hvězdy jsou jak sedmikrásky nad Brnem“ – to je ta od Josefa Kainara. Pak už vylézt na čtvrté nástupiště a s davem do podchodu. Kdo chtěl třeba na Křenovou, nemusel se tlačit s davem k východu, ale mohl zahrnout doprava a hned byl z chumlu ven, protože vylezl na světlo boží hned vedle Myší díry. Kdo pokračoval s davem, pokud všechny nepředběhl, musel počítat s tím, že se zdrží na ucpaném obousměrném schodišti v hlavní budově, protože výstupní hala ještě neexistovala. Stíhat čas se ještě dalo tak, že se vyběhlo do hlavní haly po schodišti přes první nástupiště.

Ted' už jen poradit se, do které šaliny nastoupit a zaplatit lístek za šedesát haléřů v „kukani“ s průvodčím, který lístek hned procvaknul. Když jste chtěli těch šedesát haléřů ušetřit, tak jste se vydali pěšky Masarykovou a zapomněli, že vám brzy budou bolet nohy, protože láková byla šance, že se zastavíte u krokodýla. Po cestě se navštěvovaly obchody – každý měl svou „vůni“, která vás opakovaně vítala. U Bati to byla lakovaná kůže bot, která se dnes už neucítí. A taky to byla hladká koženka na sedadlech, obvykle červená, kde se obřadně zkoušely boty – napřed levá, potom pravá, kdyby boty nebyly ušity stejně, protože se to občas stávalo, a když pak jedna bota tlačila, tak se už nedalo nic dělat. Okolo cukráren se procházelo s utrpením a příslibem, že bude zmrzlina až po trhání nosní mandle, které bylo na programu

dne. Příslib zmrzliny, který pan doktor doporučoval na zastavení krvácení byl tak lákavý, že jsem se k panu doktorovi ani moc nebránil. Pan doktor nahřál takovou stříbrnou lžičku nad lihovým kahanem, poručil si „ááá“, šmíkl, a už to bylo. Pak byla slíbená zmrzlina, a ještě párek u pana Zatloukala, co byl řezník z Holubic, dříve soused mojí matky. Pan Zatloukal měl v řeznickém krámu v rohu krásný mramorový stolek a na zdi džentlemana s motýlkem, který labužnický ukusoval tenký párek s hořčicí, který pan Zatloukal ohřál i nám. Ta chuť!!, ještě lepší než ve Tvarožné o pouti.

Do Brna se nejezdilo jen vlakem – z Brna bylo třeba též dovést železný materiál, který otec vybral a zakoupil na Skořepce u firmy Otahal. To jel některý sedlák s „platónákem“ a já jsem mohl někdy s ním. Když nebylo zrovna teplo, tak jsem byl zabalen do trochu kousavé tlusté zelené „koňské deky“ se žlutými podkovami. Někdy se také jelo se sedlákem naplnit těžké metanové bomby, když jsme zmodernizovali domácnost plynovým sporákem. Tak pamatuji nejstarší „cyklostezku“, kolem které jsme jezdili zpáteční cestou do „Černováku“ ještě po válce, která pak na delší dobu zmizela, až se v nedávné době po rozšíření vozovky opět objevila.

S provozem koňských potahů se v Brně tenkrát ještě počítalo a měly prakticky přednost před auty a pan strážník v takovém vyvýšeném červeno-bílém „sudu“ uprostřed křižovatky s bílým rukávem a černobíle pruhovaným kolíkem je popohнал do žádaného směru. Koně si seno vezli s sebou a pokusovali i uprostřed města na vyhrazených stanovištích. K napájení tu měli městské kašny, a kde nebyla po ruce kašna, tak byly pro ně stojany s městským vodovodem. Jeden takový litinový se udržel nejdéle na České, i když později už nefungoval. Ovšem, ne každý kůň mohl do městské dopravy, a to měli hospodáři již řádně vyzkoušené. Aby koně nevzrušovaly předjíždějící automobily, měli koně „na očích“, tedy po stranách, černé čtvercové „klapky“, což byla v dopravě povinnost. Klaxony hospodáři nepotřebovali, protože na „kostkách“ se povozy i koňská kopyta zřetelně ohlašovaly. Co ale potřebovali, to byly za šera povinné lucerny na obou stranách vozu a dobře viditelná tabulka se jménem a sídlištěm povozníka.

Tak vypadala „doprava“ až do konce války, kdy měla všechna soukromá auta zakázaný provoz a stála někde pod střechou „na špalcích“. Do provozu se vracela po válce, když se je podařilo rozhýbat, a dostala omezený přiděl lístků na benzin. Stejně tomu bylo i u nás, a když se ve vesnici podařilo rozhýbat asi čtyři auta, tak bylo na otci, který byl po celý den k zastížení v kovárně, aby odvozil většinu matek do porodnice.

Jak se komunikovalo

V dědině byly čtyři nebo pět telefonů, z toho jeden na poště, jeden na obecním úřadě a jeden na statku. Telefony neměly ani číselník – když se zvedlo sluchátko tak na poště „spadla klapka“ (na relé) a ozvala se paní z ústředny, a té jste řekli dědinu a číslo telefonu (takže u nás to bylo 1–5), a paní se spojila se svou další ústřednou (už nevím, jestli to byly u nás Pozořice, protože jsme byli vyškovský okres, nebo kde). Paní z ústředny řekla číslo další paní z ústředny a ta zase další a tak dál, a to znamenalo, že paní píchla příslušný káblík do vybraného otvoru, jako když se připojují sluchátka k mobilu. Takže když někdo z Židí ulice chtěl zavolat do Jiříkovice, tak šel na poštu, řekl jednomístné číslo z Jiříkovice a paní v ústředně

zavolala třeba Brněnskou ústřednu, ta šlapanicou, protože Jiříkovice měly poštu ve Šlapanicích, a tak to šlo dále. Popravdě to tak chodí i dnes, ale všechno to chodí samo, že není nic vidět a na ústřednách cvakají jen relátka (nebo dnes už ani ty tranzistory necvakají) a po jednom drátu může chodit víc hovorů, ani se nemusí čekat na „obsazeno“. Ti, co nepoužívají mobil musí ale chodit s papírkem, aby nepopletli číslo (devítimístné), které si u všech známých dříve pamatovali. Když jste chtěli zavolat za hranice nebo do „obsazené“ Prahy, tak vám paní z ústředny musela hovor objednat a v příslušnou hodinu jste na poště čekali, kdy „přijde hovor“, a jestli vůbec přijde. Co umí dnes mobily, na to se zeptejte dědek!

No a taky fungovalo víc spojení od ucha k uchu: Kdo měl zprávu pro někoho na druhém konci a nemohl, nebo nechtěl tam, tak zatavil někoho na ulici (to bývalo na ulici daleko víc lidí) a poslal vzkaz. Stejným způsobem taky dostal odpověď – že to chvíli trvalo nehrálo roli, protože „posel“ přidal ještě k poselství něco co sám ví, a ještě se sám taky něco dozvěděl.

Na jednostranné spojení se světem tu bylo rádio, ale na zprávy z rádia nikdo moc nečekal, protože tam ty „důležité“ z dědiny a okolí stejně nebyly, a na to tady byly „drbný“, které měly i ty zprávy ze světa už patřičně „doupřavené“ - ostatně jako Facebook – tak o rádiu až příště.

Když bylo hezky, tak na známých místech se konaly „konference“ – to před některými domy byly lavičky a před jiné se navečer vynesly židle, na které se usadili obvyklí účastníci (spíše účastnice). Další kolemjdoucí se na „chvíli“ zastavili, až bylo třeba vynést z domu další židle. Někteří (některé) významné konference střídali, tak se „regionální“ zprávy šířily jako zpomalené rádio bez antény a výsledná zpráva vypadala jako hra na tichý telefon. Když to bylo v neděli a bylo zvlášť hezké počasí, tak došlo i na kulturu a zpívalo se, někde i s doprovodem harmoniky. Až později, když se pořídil rozhlas, pouštěl pan tajemník MNV „Vladka“ Nohel v podvečer písničky z gramofonu z místního rozhlasu a občas si s gramofonem do mikrofonu zazpíval.

Jak to všechno vypadalo a co všechno bylo možno se dozvědět, ví už jen pamětníci. Tedy někdo měl i fotoaparát a sem tam nám zanechal výmluvné (nemluvící) dokumenty. Kdo měl fotoaparát, musel mít i „temnou komoru“, kde s napětím čekal při červeném světle, co se na fotopapíru v lázni objeví, a jestli vůbec co. Fotografie byly 6 x 9 nebo 4 x 4 cm (kinofilm) velké a jen výjimečně se nechaly u nějakého specialisty zvětšit a pak se dávaly za sklo do rámečku, věšely na zeď a ukazovaly návštěvám. Častěji se ale muselo vysvětlovat, co, nebo kdo, to na rozmazané fotografii je, a že jsou to (často) dvě fotografie přes sebe, když se zapomněl přetočit film. Fotilo se většinou venku, protože filmy byly kdysi málo citlivé, nebo zas velmi zrnité, tak toho moc z místnosti vidět nebylo, pokud se nepoužil hoříkový blesk, který se podpálil na hůlce od koštěte a fotografované objekty vyděsil – podle toho pak vypadaly ty vypleštěné ksichty. Můj fotoaparát 6 x 9 po otci měl (má) krásnou harmoniku, která se po focení důmyslně skládala i s optikou – ještě by fotil, ale kdo by fotil tak pozorně, když na film vyšlo jen 8 obrázků a fotokopírku z překližky jsem dávno znehodnotil. Později se už mohlo „fotit“ tak, že se to hýbalo, ale pořád ještě bez zvuku, když si někdo pořídil filmovou kameru. V Blažovicích to byl asi první pan velkostatkář Sojka. Tak jsem první pohyblivé záběry z Blažovic, spíše z jeho výstavné zahrady, viděl ve Dvoře, když nás pan Sojka pozval s otcem na návštěvu s promítáním. Když jsem svatbou získal manželku a od kamarádů kameru, tak jsem se dal také na „tichou“ dokumentaci. Nebylo to tak jednoduché: Osmimilimetrové filmy měly 16 cm, protože někdo vymyslel, že se po nafilmování jedné

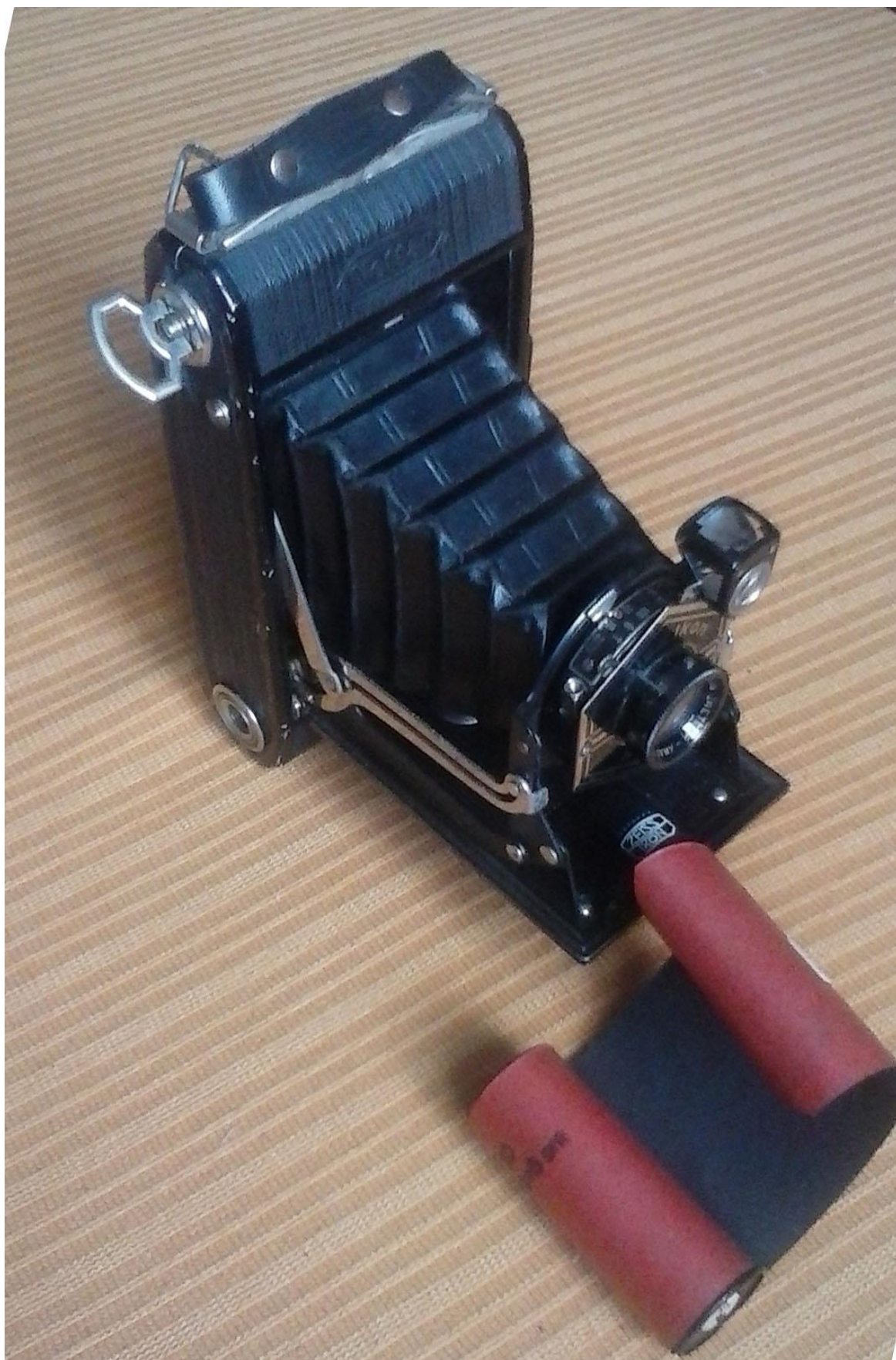
půlky docela krátkého filmu vymění prázdná cívka s plnou a znovu se točí na druhou polovici. Nafilmované se pak odeslalo do laboratoře, kde film vyvolali, rozstříhli a jen tak v sáčku vrátili. Potom posleovat a dávat pozor, aby promítání nebylo vzhůru nohama, protože promítačka obrázek otočila. Takže ještě koupit promítačku a perličkové (se skleněnými perličkami) plátno, které dávalo alespoň trochu zřetelnější obraz, než promítání nepatrných 8 milimetrových obrázků na zeď nebo na prostěradlo.

Promítání pak bylo docela náročné: Všechna okna pořádně zatemnit, Rožnout, aby se podařilo správně založit film do promítačky, zhasnout, rožnout, protože se film nezchytil na volné cívce a skládal se na zemi, zhasnout, rožnout, protože bylo třeba založit film s pokračováním na další cívce, zhasnout, rožnout, protože se film přetrhl, založit film kousek dál, zhasnout, rožnout, protože se film už zase skládá na zemi, zhasnout, rožnout, protože shořela lampa, atd... Nakonec potlesk - a všechno přetočit a vrátit do původního stavu.

(Ještě ani dnes ta fuška nekončí – zbývá digitalizovat se všemi popsányými procedurami, protože dnes potřebujeme vše sledovat na You Tube.)

Bakelitový telefon s číselníkem, to už byla moderna.

Zeis Ikon byla světová značka fotoaparátu.

„**Jednostranné spojení**“ se světem bylo jednodušší. Na to bylo rádio, a poznali jste, kdo má rádio, protože měl přes dvorek se střechy na střechu nataženou anténu, a dobrá anténa musela mít alespoň 10 metrů. S takovou anténou se dalo poslouchat i "krystalku", když za války nešel proud. Poslouchat mohl jen jeden se sluchátky – nebo dva, když si každý dal k uchu jedno sluchátko – a když byl zvláště dobrý signál, tak se dalo sluchátko obrácené do lavóru a v naprostém tichu slyšeli i další (dnes by to už nefungovalo, protože jsme ze všeho toho okolního akustického smogu zcela hluší a na shromážděních se neobejdeme bez mikrofónů a zesilovačů). S méně dobrou anténou jste mohli naladit alespoň Brno, Vídeň a Prahu, a pak ještě takový „guláš“ na krátkých vlnách, který vám byl k ničemu. Kdo neměl rádio a zapomněl „natáhnout“ pendlovky, tak se šel zeptat kolik je hodin někoho, kdo nastavoval své hodiny podle časového signálu z rádia. Že to pak trvalo třeba čtvrt hodiny, než došel domů bylo fuk, protože o nějakou čtvrt hodinu ani nešlo, když do kostela se chodilo podle zvonů a na to poslat děcka včas do školy stačilo hodit občas čučku z okna a vidět, jak rychle se trousí do školy ostatní děcka. Na přesný čas z rádia se ani nikdo moc neptal

Že nebyla televize nemusím připomínat. Obrazové zprávy ze světa se dávaly v „týdeníku“ před každým filmem, ale to nám bylo v Blažovicích prd platné, protože tady ještě dlouho kino nebylo. Pamatuji, jak starší omladina chodila občas do Tvarožné (třeba na „Zoro mstitele“) a s očima na vrch hlavy nám menším pak vykládali, jaké to tam byly „pohyblivé obrazy“ a nedovedl jsem si představit, jak tam ty obrazy ukazovali a jak je vyměňovali. Takže jsme byli v dědině odkázáni na několik časopisů, které do dědiny přicházely – třeba užitečný měsíčník „Český zvěrolékař“ - a v nich neuvěřitelné „divy“ ze světa, častěji kreslené než málo zřetelné fotografie. A také nejméně jedna strana „užitečných“ reklam. Cenný časopis se půjčoval jen spolehlivým odpovědným, aby se celé ročníky mohly nechat vyvázat a byly ještě dnes poučné. „Obvyčejných“ novin bylo také poskrovnu a většina se použila k zapalování v kamnech, zbytek k přelepování různých prasklin a podlepování potrháných obrázků, nebo potrháných listů v knihách. Tak se dnes na starých varhanách objevují dobové zprávy v novinách, které přelepují spoje a trhliny, kterými utíkal vzduch.

Sběr papíru nebyl, protože se nic nevyhodilo, ani když to zavazelo na půdě. – Se sběrem papíru se začalo až za války, protože všeho materiálu i dřeva, bylo najednou nedostatek, protože vše „šlo na armádu“. Když někdo chtěl mít aktuální zprávy, tak musel do hospody, kde visely nepříliš staré noviny a byly přílohou k pivu. Kdo neměl na pivo, tak byl odkázán na zprávy těch, co se vraceli ze zaměstnání v Brně, protože tam se toho vědělo víc.

Nejrůznější informace se nacházely na plakátech, které se skutečně čtly, ale to leda v Brně, protože tady se plakáty s různými zákazy a příkazy vylepovaly až za války. No a na co nesmím zapomenout, byl bubeník, který „vybubnoval“ zprávy od pana starosty na vyhlášených místech – až se mu podařilo rozehnat bandu provokujících kluků.

Pro pěstitele a milovníky zvířat poučné i zábavné zprávy ze zvěrolékařství, zdravotnictví, chovu zvířectva a sportu veškerého.

Číslo 6.

V Hořicích, dne 1. června 1894.

Ročník IV

Vychází 1. dne každého měsíce. — Předplatné 1 zl. ročně. — Vydavatel, nakladatel a redaktor JOS. FEIFAR, okr. zvěrolékař v Hořicích.

Ošetřování kopyt.

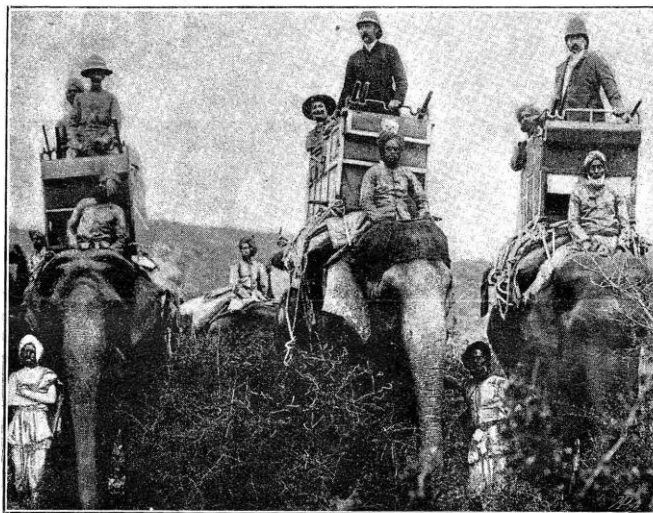
(Pokračování.)

Udržování vlhkosti v rohovině. Zdravá rohovina má v sobě průměrně 30 procent vody, která tvoří jaksi její šťávu. Jen šťavnatá rohovina má dostatečnou pevnost a pružnost ku kování nevyhnutelně potřebnou; rohovina bez šťávy jest tvrdá, křehká, nepružná a může se suchým dřevem porovnána býti. Za pravidelných poměrů dostává rohovina vodu z krve, obzvláště její vnitřní vrstvy, které čí jemné rourkovité plátky s masitými plátky

těsně souvisí a tím rohovina na oběhu krve podílí béře. Venkovské vrstvy rohoviny jsou zevnějšími poměry zavlažovány, obzvláště na půdě a na stěnce, méně na stěně kopyta, kde lesklý, nepropustný po-

vlak tomu více neb méně brání. Vše, cokoliv šťavnatost rohoviny ruší, působí škodlivě na kopyta. Reurky rohoviny se pak svrští, oběh krve se poruší a z toho následuje špatná výživa, nedostatečný vzrůst, tvrdost a lámavost rohoviny a tlak na vnitřní citlivé

části v kopytě. Pak povstávají kulhání, brkavá chůze, nepravidelné tvary kopyt, praskliny a trhliny, duté stěny, kuří oka, zúžení kopyt a j. v. Z toho jest patrné, že téměř všech kopytních chorob příčinou jest ztráta šťávy rohoviny, a že první povinností každého ošetřovatele koní jest, aby každé ztrátě šťávy těchto zabránil. Co nejvíce v tomto

Vzhůru na lov.

směru kopytům škodí? Jsou to: kování vůbec, suché stelivo, suché stání, suché cesty a nedostatečné pohybování zvířete. Vše za našich poměrů, ve kterých koně službu konají, nelze se ani při nejlepší vůli

Vodní velociped.

Po 26 roků

již s nejlepším výsledkem
upotřebené a na výsta-
vách mnoha medailemi,
čestnými diplomy a od
pp. hospodářů nesčet-
nými pochvalnými listy
vyznamenané.

Zásylky

přípravků denně proti do-
bírce se vyřizují a zvěro-
léky tomu zasílají, kdo
o písemní zvěrolékařskou
poradu při onemocnění
svých zvířat domácích zá-
roveň žádá.

Feifarovy zvěrolékařské přípravky a zvěroléky:

Feifarův Hořícký prášek.

Přísada ku obroku pro koně, hovězí dobytek, ovce a
vepře, při chřipcím a kašli, při špatné žravosti, při
nedostatečném trávení, při krmění pokaženým ovsem a
senem, při změně obroku, při linání, chybném mléku atd.

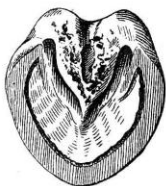
Cena velké škatulky 45 kr., malé 25 kr. r. č.

■ Při kupování si každý povšimni na víčku ochranné
známky; každá škatulka jest dobře zalepena.

Feifarova vodička na střelku.

Proti hnilobě střelky.

Láhvička 70 kr.

Feifarův kreolinový prášek

na vředy a boláky všeho druhu. — Cena 20 kr. r. č.

Feifarova masť na opařeníny

a odřeniny zvířat od chomoutů, sedel, ústrojů, volských
a j. Cena kelímku 35 kr.

Feifarovadesinfekční tekutina

bez zápachu ku čistění chlívů, kurníků, holubníků,
žlabů atd.

Jeden litr 60 kr. r. č.

(Ku rozředění v 10 litrech vody.)

Feifarova tinktura na nálevky u koní.

Natírá-li se střídavě
s Elitním Fluidem,
tedy jest její účinek
tím mocnější.

Cena láhve 60 kr.

Feifarovo vaselinové mazadlo

na kopyta křehká a lámavá; na náčiní na koně a na
řemení; proti rezavění kovů a zbrání stělných; obuv
činí hebkou a nepromokavou.

Cena plechovky 4 kilové 2 zl. 20 kr.,

4 plechovky po 1 kilu 2 zl. 40 kr.,

jednotlivě po 65 kr., malá krabička 30 kr.

Feifarův balsám na mušky

a podlomy
u koní a na rány
vůbec.

Láhvička
80 kr. r. č.

Feifarův prášek pro drůbež

proti hromadnému hynutí. Krabice 40 kr.

Feifarův liniment na lišeje

a prašivinu. Láhvička 50 kr. r. č.

Krystalovaná vřidelní sůl

proti zácpě, kataru žaludečnímu, střevnímu a mě-
chýře močového; chorobám jater a ledvin. žlučovým,
ledvinovým a močovým kaménkům; co chladící pro-
středek při nemocech horečnatých a j. v.

Cena balíčku 30 kr.

Feifarova flanelová obinadla

(fáče) pro koně.

Pro koně, jimž nohy
otékají, schvácené, ná-
levkami stížené a vůbec,
aby suché a bezvadné
nohy podrželi.

Cena 1 kusu 1 zl. 20 kr.,
dvou kusů 2 zl. 20 kr.

Kde se vzala elektřina

Já jsem u toho nebyl, ale můj otec, který s dědečkem elektrifikoval ještě poměrně novou kovárnu. Když přišla „elektrárna“ s tím, že by už mohly Blažovice přijít na řadu, byli větší sedláci hned pro to, protože věděli, že budou chtít jedním motorem a řemenem pohánět cirkulárku, šroták a jednou do roka mlátičku. Ostatní, alespoň většinu občanů, bylo nutno získat pro potřebnou většinu „odběratelů“ přesvědčováním o zářivém osvětlení místnosti jednou žárovkou, které nepříjde draž než svíčky a petrolej, se kterým se muselo šetřit. Taký ta manipulace s petrolejkou, se kterou se muselo do chlíva, do sklepa, a na mlat se ani nesmělo, protože stačilo přiblížit se k pavučinám a už byl požár. (To se taky zapalovaly jen tak nad cylindrem cigarety a doutníky.) „A až si našetříte na rádio, tak vám budou spojení se světem závidět ti, co se ještě nepřipojili!“.

No, a to bylo v normální domácnosti všechno, jen žárovek pomalu přibývalo. Na žehlení se dál ohřívala litinová „tihlička“ na kamnech, a elektrický vařič s topnou spirálou na rychlý ohřev čehosi, když nebylo zrovna zatopeno v kamnech, se přidal až později, protože to příliš točilo s počítadlem a taky to vyžadovalo další posílené vedení do kuchyně. Sedláci, ti měli krom žárovky v domě a ve chlévě ještě třífázovou zásuvku na mlatě, do které zapojovali jediný mohutný motor na kolečkách a s „reostatem“, kterým se spouštěl motor tak, aby nebyl velký náraz v síti, a taky aby nespádl zatuhlý řemen, kterému se ještě obvykle pomáhalo rozběhnout ručně. – Ty nárazy v síti byly dobře citelné v okolních domech, a při větším zatížení sítě se v hospodářstvích na konci vzdálenějším od transformátoru motory nechtěly vůbec rozběhnout a žárovky svítily oranžově.

V kovárně to bylo tak, že krom motoru na kolečkách k cirkulárce byly v dílně hned dva motory (a slouží dodnes!!) – jeden s ventilátorem k výhni a druhý k pohonu (do té doby ruční) velké vrtačky a velké brusky, kterou si kovář sám postavil. Pohon byl přes transmissi, jako v tehdejších továrnách – to motor stále točil řemenem potřebně dlouhou hřídelí, na které bylo tolik řemenic, kolik bylo v dílně strojů a řemenice se za chodu připojovaly, nebo odpojovaly, jak bylo třeba rozbíhat jednotlivé stroje. (Ostatně v blažovské kovárně je stále k vidění i když se přestala používat, když otec opatřil tu původně ruční vrtačku vlastním motorem a ten starý motor točí dodnes tou velkou bruskou.)

Elektřina byla přivedena do Blažovic od Prace: Vysoké napětí na vysokých sloupech (dřevěných) bylo připojeno na transformátor před Fišerovým a bylo opatřeno „vypínačem“ na posledním sloupu před transformátorem, Spínací kontakty s velkými izolátory nahoře na sloupu se vypínaly táhlem a pákou s visacím zámkem, od kterého měl klíč pan starosta. Ten mohl přívod vypnout, ale k jeho zapnutí musel již povolát montéra od elektráren. Transformátor nebyl jen tak na sloupu, ale byl ve zděné stavbě – takové "kapličky", takže nikdo neviděl, co to vlastně ten transformátor je – jen to tak záhadně bručelo.

Od jediného transformátoru šly po dřevěných sloupech po celé dědině čtyři neizolované dráty, na které se nesmělo sahat (jen vlaštovky mohly, a to jsme nechápali), ze střechy nad každým domkem trčely malé sloupky s izolátory, na které vedly ty neizolované dráty od sloupů a izolované dráty pak rovnou k počítadlu. Od počítadla vedly dva skroucené izolované dráty jen tak po stěnách, a tak po metru byly přibity do kotovic pomocí malých porcelánových izolátorků a od těch vedly k vypínači a ke stahovačce s nejvýše 25wattovou

žárovkou nad stolem, která se stáhla nad sešit, když bylo třeba psát v zimě úkoly. No – byla to obrovská úleva, když stačilo otočit vypínačem a nemuselo se pod dohledem rodičů manipulovat s petrolejkou, která se občas převrhla, nebo spálila vlasy, když jsme se nahýbali nad sešitem.

Určitě to byl největší pokrok, který jsme zažili!

P.S. To vše se sice přihodilo krátce před tím, co jsem se narodil, ale ten přechod od petrolejky a od mašinek které se musely namáhavě pohánět klikou, jsem si dodatečně vyzkoušel za války, když se dlouhodobě vypínal elektrický proud.

Tak se vedla elektrika „bezpečně“ po zdech a po stropě třeba ke stahovačce

Stahovačka měla obvykle 25wattovou žárovku

Jak jsme měřili čas

Vypadá to jako nesmyslná otázka, když hodiny byly známe ještě před vynálezem parního stroje – myslím ty nejrozšířenější kyvadlové, „pendlovky“. Jenže, aby pendlovky ukazovaly alespoň přibližně správný čas, nesmělo se zapomenout je každý den „natáhnout“ a také o ně nezavadit, protože musely být pečlivě vyrovnané, aby „nepackaly“ a nepozorovaně se nezastavily. Kde vzít potom přesný čas pro nové nastavení? Kdo měl již rádio, tak si musel počkat na časové znamení, a kdo rádio neměl, tak musel k nějakému sousedovi, který mu zaručil, že mu jdou hodiny „podle rádia“ – potom doma hodiny nastavil, pět minut sem – pět minut tam. Stejně se do školy vyrazelo podle spolužáků, které bylo možno pozorovat z okna, jak moc spěchají. Tam, kde bylo slyšet vlak, bralo se to jako spolehlivější čas než ten doma na pendlovkách. Ony pendlovky šly tak, jak byly namazané, nebo plné prachu a jak moc bylo teplo, nebo mráz, který zkracoval kyvadlo. Kdo si dal ale práci s přesným nastavením „placičky“ na kyvadle, mohl být s přesností pendlovek spokojen, a kdo si pořídil velké pendlovky s vteřinovým kyvadlem, mohl nastavovat čas ještě přesněji a taky si třeba měřit pulz.

Aby se pendlovky nemusely pořád sledovat, měly kromě závaží, které se natahovalo, aby pohánělo hodinový stroj, ještě jedno závaží, které pohánělo bití celých hodin, eventuálně atraktivní kukačku, která ale většinou brzy dokukala. Hodiny se ochotně a dost často porouchaly, a tak byla všude okolo řada „hodinářů“ – většinou amatérských, kteří hodiny tak poctivě rozebírali, až se je již nepodařilo složit. (Omlouvám se amatérovi panu Adámkovi, který sídlil ve dvoře a opravy hodin bravurně zvládal.) Byly ale také hodiny, které nebylo potřeba opravovat, ale zas potřebovaly slunce – z kovárny jsem viděl na sluneční hodiny v jižním štítě Ondráčkovy „véměny“ (třeba by se jednou ještě pod nové okno vešly).

Jak šel pokrok dále, dávala se postupně přednost menším hodinám, ve kterých se „natahovalo“ pero, které často praskalo a vyměňovalo se u profesionálního hodináře v Brně, až se objevily poměrně jednoduché elektrické hodiny poháněné maličkým „synchronním“ motorkem napájeným přímo z elektrické sítě, které byly tak přesné, jak přesně byl udržován kmitočet střídavého proudu. Vždycky se ale našel nějaký menší problém – synchronní motorek se sám nerozběhl a musel být popotažením za provázek znovu nastartován, když došlo k výraznému zakolísání nebo vypnutí sítě, což se stávalo velmi často. Proto byly v té době stále nejpřesnější a nejspolehlivější velké pendlovky s vteřinovým kyvadlem, které po natažení vydržely jít celý týden. Já jsem takové získal od pana „Francka“ Procházky, který vypomáhal v kovárně u otce. Hodiny odpočívaly na půdě bývalého rychtářského stavení naproti zvonice (dnes opět „rychtářské“) a když jsem hodiny opravil, tak jsem je ještě vybavil elektrickými kontakty, pomocí kterých třeba spustily ve večerních hodinách v mé nepřítomnosti nahrávání prvního pražského jazzového festivalu z rádiového vysílání na magnetofon a dnes mohu poslouchat třeba první nahrávku Hnilíčkovy mše již přenesenou na počítač.

Dál to už pokročilo mílovými kroky, a tak, ještě, než se objevily přesné a spolehlivé hodiny s dlouhou výdrží malého monočlanku, jaký se používá v kdejaké hračce a ovladači, užil jsem si velmi nespolehlivých hodin poháněným perem natahovaným v pravidelných intervalech malým motorkem s větším monočlánkem, které jsem si nadělil ke svatbě.

Ještě je třeba zmínit věžní hodiny, která slouží všem a stále již od válečného roku 1944 a byly dodány vyškovskou firmou Dvořák, u které je možné objednat spolehlivé hodiny i dnes. Jsou to rovněž „pendlovky“ s vteřinovým kyvadlem a motorem natahovaným závažím, které při vypnutí proudu vydrží bez natažení celý týden, ale bez bití, které je po delším přerušení dodávky elektrického proudu nutné vždy znovu nastavit. Tak hodiny chodily spolehlivě i v době války, kdy se na celé dny vypínal proud a bylo možné hodiny jednou za týden ručně natáhnout. I přesnost těchto hodin se mi podařilo aktualizovat přidanou

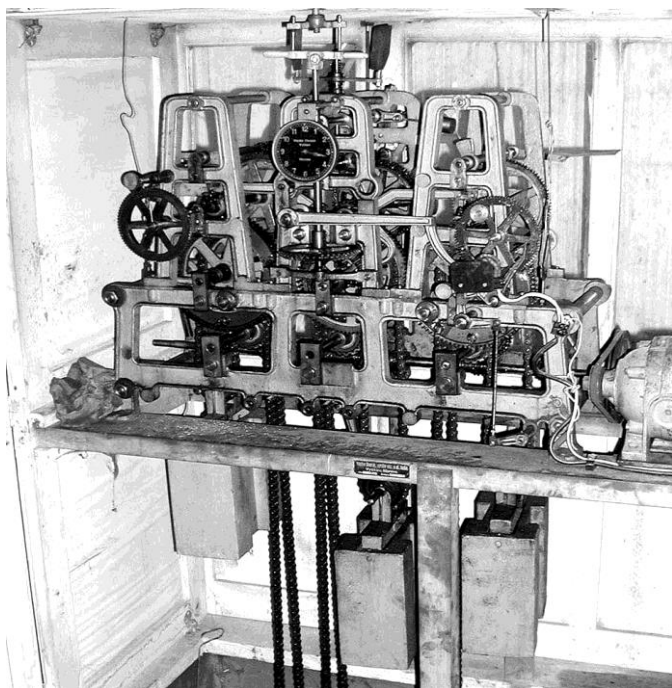
elektronikou, která synchronizuje vteřinové kyvadlo s krystalem řízeným hodinovým strojkem.

Asi dnes nejstarší pendlovky s napůl dřevěnými kolečky a vteřinovým kyvadlem (od Valtrů)

Přesné pendlovky z rychtářského stavení („Procházkovo“) – prosklenou skříňku již sežral červotoč

Věžní hodiny „zezadu“ – prostřední závaží „pohání“ ručičky, pravé bití čtvrt hodin, levé bití celých hodin

Kam se poděla voda?

Nevím, ale zajímavé je podívat se, jak se měnil terén na starších mapách.

Já vzpomínám, že u „tvaroženského křížku“, kolem kterého jsem chodil denně z tvaroženské měšťanky, byl vždy ten stejný mostek, který je tam dodnes, a po deštích tam tekla voda příkopem do Romzy. Pak jednou příkop a všechny stromy okolo zmizely, protože JZD „rozorávalo meze“ a vytvářelo souvislé lány, kde stromy a odvodňovací příkopy překážely. Tu „inovaci“ terénu je vidět na letecké fotomapě z roku 1953, na které je ještě "vévoz", zavezený podle Františka Mazálka v roce 1957. Dlouho to tak ale nevydrželo, protože voda se vracela tam kde si to pamatovala i když byl zavezen úvoz, odkud směřovala voda po deštích do dědiny i na louky. Tak nezbylo, než příkop od křížku obnovit a přidat nový příkop až od Holubských hraniček, který svedl všechnu vodu od původního úvozu ke křížku tak, že se podařilo odvést i tu vodu, která se po větších deštích valila dříve do dědiny kolem Kalábovy zahrady. Jak ubývalo vody, zarůstal časem nový příkop a z příkopu s chodníkem který jej provázel, se stala dnešní polní cesta od hraniček k „remízku“. Zbytek „nového“ příkopu od remízku ke křížku připomíná dnes jen řada lip, které byly vysázeny pod vedením Pavla Nohela (bratra zahradníka Jiřího Nohela staršího). Zhruba ve stejné době byl vysázen v celostátní akci „větrolam“ z topolů od křížku k „Lindě“. Dnes se přerostlý větrolam kácí, příkop voda za celý rok nepotká a jen občas nastupuje voda do posledního úseku příkopu za Sýkorovou zahradou a místo dřívějšího „pramene u Lindy“ za mostkem, je do fungujícího příkopu svedena dešťová voda od „okálů“.

Nevím jak dříve, ale co já pamatuji, tím pramenem u Lindy byla drenáž, ze které po většinu roku vytékala čistá voda. Voda tam ale musela být vždy, protože hned vedle byla cihelna, která musela mít zdroj vody po celý rok. Cihelna mohla mít i výkonnou studnu, protože já pamatuji ještě v opuštěné cihelně mokřisko s jezírkem, palachem a žábami, tam někde na dnešním fotbalovém hřišti pod svahem vpravo za bránou. Mokřiska byla po většinu roku všude kolem potoka na loukách, a teprve jak vody ubývalo se postupně obdělávaná pole přibližovala k potoku, kde byla původně málo ceněná tráva (říkalo se, kyselá). Ještě JZD bylo přesvědčeno, že když vykope pořádnou studnu na loukách, bude trvale zásobovat potrubím areál dnešního Bonagra. No, nevydrželo to dlouho, dnes tam vyzděná studna jen tak straší a nedá se do ní podívat ani hodit kamínek, jestli by to ještě alespoň šplouchlo.

Po deštích bývalo tolik vody, že tam, kde nebyla svedena do připravených příkop, zaplavovala pole, nebo splavovala ornici. Tak byly ve vhodných místech i ve svazích budovány „svodnice“, obvykle osázené ovocnými stromy – vše zmizelo známým "rozoráváním mezí" a jako ukázka přežila Tužínova svodnice v blízkosti fotbalového hřiště. Stejně, jak vysychaly příkopy, které přiváděly vodu do Romzy, vysychaly i "studýnky" - já jsem sledoval, jak ubývá vody ve "zděné" studýnce na Vašulínově zahradě, v místě bývalé cihelny, kde se kdysi kopala hlína a sušily se kotovice, ze kterých jsou vystavěny mlaty „za Humny“. Můj otec vzpomínal, jak po velkých deštích jezdili na neckách v zatopených zahradách na místě bývalé cihelny. Studýnka postupně vyschla, pak zmizel cihlový "domeček" a dnes již nikdo neurčí, kde přesně studýnka byla.

Ještě je třeba zmínit rybníky na Romze mezi Blažovicemi a Jiříkovicemi. V historických pramenech se píše o třech rybnících, na nejstarší mapě jsou vidět rybníky dva, a co já pamatuji, mluvilo se vždy jen o dvou hrázích. Když se hráze na potoce prokopaly a potok prohloubil, již se voda na vzniklých polích neobjevovala.

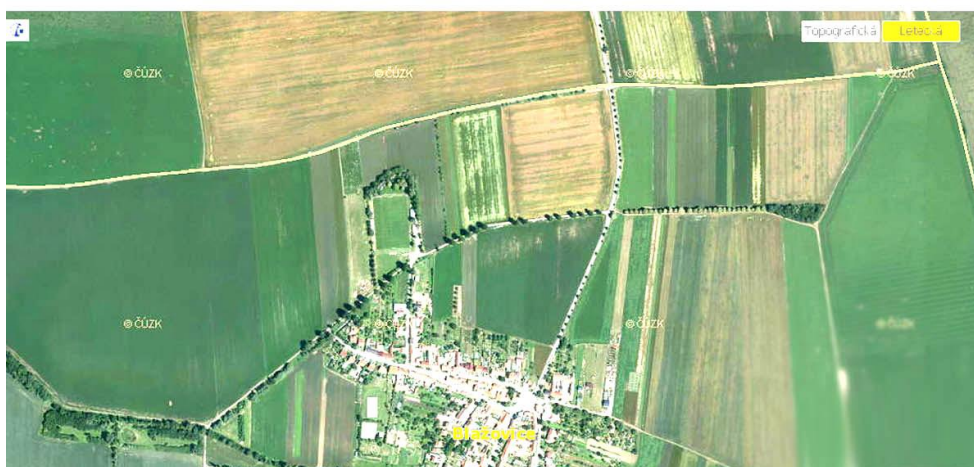
Mapa 19. stol.

- Úvoz od hraniček, cihelna ještě není, široký příkop i za křížkem.

Mapa 1953

Vývoz →
příkop zaorán,
stromy zrušeny
cihelna v ruině.

Současnost

Remízek, nový
příkop se stromy,
větrolam topoly,
v ploše cihelny hřiště.

Studýnky a studny

Tedy na Vysočině a u Martinů studánky, ale u nás vždy studýnky.

Ta nejstarší byla za železničním mostem, kousek od potoka. Já ji pamatuji pod obvyklým přístřeškem z cihel vyzděným, ale již dosti narušeným. K vodě se sestoupilo asi po dvou schůdcích a voda tam byla i když byl potok zrovna vyschlý. Ještě když byla zbudována nepodařená veliká studna na loukách, která měla zásobovat JZD (Jednotné zemědělské družstvo), tak tam pan „Frant’a“ Kubínek čerpal vodu do "fekálu" a převážel do nepovedené studny. Když jsem vyrostl, tak již nebyla zrovna pohledná jako dříve a postupně přicházela o vodu. Dnes je tam uzavřená studna v oplocení a údajně z ní čerpá vodu nádraží.

Studýnka s dobovou reprezentací

Hned za mostem byla ještě na pravé straně hloubená studna s čerpadlem, které čerpalo vodu na nádraží, když tam ještě byla ve funkci výtopna pro lokomotivy, které táhly v týdnu dělnické vlaky, které v Blažovicích končily. Voda se tedy čerpala do poschodové budovy a u kolejí stál vysoký stojan, ze kterého napouštěl zřízenec vodu do lokomotivního kotle. Z budovy trčí ještě pod střechou rezavá trubka, ze které vytékala voda, když "přetékal" nýtovaný rezervoár, který je ještě dnes za rozbitým oknem vidět. Studna s čerpadlem nebyla vidět, protože byla obita deskami, jen bylo někdy slyšet čerpadlo. (Asi se i později vytápěla v Blažovicích lokomotiva pro posun.) Co ale bylo pro nás zajímavější, byla vlevo za mostem

betonová nádrž s vodou, ve které byli "čolci" - ty jsem již nikde jinde nepotkal, tak je ani neumím popsat – pár centimetrů, celkem bezbarví, čtyři nohy, dlouhý ocásek. Nádrž měla nějakou souvislost s čerpadlem, ale nevím jakou. Dnes tam po obojím nehledejte známky, protože obojí zmizelo, když se rozšiřoval železniční most na dvojnásobek a později na čtyřnásobek.

Další "studýnka" podobně vyzděná byla již hloubená studna na Spodním Díle kousek od potoka, která po úpravách a přestavbě slouží dodnes. Původně sama zásobovala statek vodou dřevěným potrubím. Když voda statku nestačila, byla vykopána další větší studna blíže k Zadnímu, která přiváděla vodu na statek a ke Stojánku litinovým potrubím. Dnes je stále přiváděna voda od obou studní novým plastovým potrubím. "Stojánková voda" bývala pravidelně kontrolována, protože to byla jediná "kojenecká" voda v dědině. Vedle Stojánku bývala ještě vysoká pumpa, kterou se pumpovala voda do "léty" na voze.

Třetí studýnka, kterou ještě pamatují, byla v nejnižším místě po bývalé cihelně ve Štěpánkově, dnes Vašulínově, zahradě. Byla obezděna cihlami a voda se tam objevovala již řídce, tak jsme tam při hrách zabíhali, abychom zjistili, jak to s vodou vypadá. U studýnky byl nějaký porost a někdy jsme tam vídali žabičky.

Studýnka na Spodním díle nově vyzděná dnes

Obě studýnky byly původně podobně vyzděné a jediná fotka, kterou máme podobu studýnek zobrazuje, která to ale je, se nám nepodařilo na 100 % určit, protože nám nějak nesedí ty vzdálené budovy v pozadí. Snad si bude ještě někdo z pamětníků pamatovat původní situaci před rozšiřováním železniční tratě jako „děvčata“, která ještě dnes rozpoznávají kamarády na fotce.

Řada veřejných studní – tedy pump, byla po vesnici, a některé stojí dodnes. Hloubení studní bylo náročné – obvykle se nejdříve ručně vrtaly a když se narazilo na vodu, tak se studna vykopala a vyzdila kamenem, aby se ve studni shromažďovala zásoba vody, zejména když byla sucha a mnohé studny měly velmi slabý pramen. Některé studny byly odkázány jen na nehluboký podpovrchový pramen, který často vysychal, a v novější době byl znehodnocen intenzivním hnojením polí, takže se muselo chodit ke Stojánku. Nejhlubší studna byla vyvrtána asi na hřbitově a časté opravy přetížené pumpy vyžadovaly početnou partu chlapů, když bylo nutno vyzvednout dlouhé sací potrubí, abychom se dostali k rozbitému koši. Ostatně, polámaná pumpa na hřbitově, to bylo na denním pořádku:

*Pumpovaly dvě panenky – polámaly pumpu
pan domácí z okna kouká – spravíte tu pumpu?!*

Poslední studna s rumpálem u Budišového

Kam se poděli chrousti

Nevím...

Nebo nevím, co by tady dělali, když zmizely aleje třešní, které na jaře rozkvetly a zaplnily se chrousty. Jet takhle navečer od Tvarožné na kole, to chtělo nutně ochranné brýle a zapnuté u krku. Ráno, když se šlo do Tvarožné do školy, tak to chrupalo pod nohama, protože prochladlí chrousti se nějak špatně drželi ve větvích a stačilo trochu zafoukat nebo zatřást a bylo snadné sbírat chrousty do kýblu pro slepice. Tři roky jakž-takž, ale jednou za čtyři léta to byla invaze a na polích za pluhem se táhly vrány, které sbíraly v čerstvé oranici ponravy, než se stačily znovu „zavrtat“.

A to bylo jaro! Přivítali jsme vlaštovky a jiříčky, které si nalepily hnízda na omítku pod střechou. Vlaštovky se vracely do známých chlévů, kde bylo teplo a spousta much. S dobyt看kem si dobře rozuměly. Ve škole jsme vlaštovky malovali a učili se básničky o milých vlaštovičkách.

Potom třešně odkvetly, a tak jsme pozorovali, kdy se začnou nalévat a „májovky“ růžovět. Májovky u cesty se mohly volně trhat, bylo jich jen pár a neprodávaly se trhovcům, kdežto „pozdní“ měli zakoupené Polákovi, a to se mohlo regulérně až na "obstrlíz" - to je, co zbylo, když sklizeň skončila. Polákovi navozili na „Tvaroženskou“ dlouhé žebříky a kdo se udržel na žebříku, mohl za drobný výdělek „česat“ i pochutnat si na těch nejzralejších, doma pak jsme nebyli chváleni za červenou na košilích, která se špatně prala. Na rozdíl od třešní v zahradách, tyto nečervavěly proto, že silnice bývala zaválcována vápencem a vápencový prach červům nesvědčil. Na "obecní" třešně se dalo teda až ze soumraku, když už Polákovi, nebo jiní nájemci nehlídali. Pro nás tady ale byly ještě "pláničky", které byly také chutné, ale byly malé a musely se jíst po hrstích a plivat pecičky. Dvě pláničky byly u cesty skoro "Na vrchách" a další v "Cihelně" Za Mazálkovým. Výhoda byla, že pláničky nikdy nečervavěly a mohla se z nich mačkat šťáva bez prohlížení.

Jinak toho v přírodě ještě moc ke snědku nebylo – někdo měl na zahradě "sladké dřevo" a to se poznalo, když na keříčku vyrazily listy a o kořínky na žvýkání jsme se podělili. Někde se daly vyrýt ze země a křoupat i topinambury. Když rozkvetly akáty, tak jsme nasládlý květ cucali a u nás doma se smažil obalený trochu posolený akátový květ v těstíčku a zakusoval kvašákem, ale mohl se i na sladko. Pak se ještě čekalo na bílé a černé moruše, než byl výběr všeho možného zahradního ovoce.

Abych zůstal u jarní přírody, tak ještě vzpomenu na píšťalky, kterými se musel

pochlubit každý kluk, jak vládl kapesním nožem. Nějak se traduje, že píšťalka musela být vrbová, ale nám se více osvědčovaly píšťalky z mladých kaštanových větví, na kterých byly ty krásné lepivé pupeny. Kaštanová píšťalka byla pevnější, více vydržela a mohla se vyřezat i vícetónová.

Nevím, jestli bych chtěl, aby se vrátili chrousti, ale ty třešně u "Tvaroženské" (i jinde) mi chybí.

Jak jsme cestovali za socialismu

No, cestovali jsme jen po Československu – naštěstí jsme ještě měli Tatry. Jiná možnost byla, čekat, až ČEDOK vypíše nějaký zájezd k moři na Balt, nebo na Zlaté písky v Bulharsku a vystát si na zájezd frontu. Když náš učitel-asistent na vysoké škole absolvoval nějakou prominentní návštěvu do Maďarska, tak nám studentům líčil s rozšířenými očima „ohnivé“ Maďarky a my byli s představou snad někde ve Španělsku. Když pak přišla nová možnost navštívit s důkladným „celním prohlášením“ a nepatrným limitem vyměněných peněz okolní demokratické státy, rozhodl se okamžitě můj strýc považovaný za ostříleného turistu (jako vysokoškolák absolvoval před rokem 1948 praxi ve Švédsku) vyrazit autem do Bulharska až k moři na známé Zlaté písky, tak mně nabídl, abych se připojil k rodině. „Navštívíme cestou to a to...a pak hlavně k moři... a spacák si neber, tam bude teplo a já nabalím spoustu dek.“

Jelo se přes Maďarsko a Srbsko a první zastávka na „spaní“ byla, když už se stmívalo. Byli jsme ale na nějaké pusté vysočině v Srbsku, kde bylo osamělé hospodářské stavení, přátelské děti, které jsme obdarovali sladkostmi a docela chladno... Rodině nezbývalo, než se zabalit do dek v autě a na mne zbyla jedna deka, se kterou jsem šel hledat nocleh ve stohu sena. Takový stoh na kopcích je důkladně udusán, aby vydržel ve větru a nedá se žádným způsobem do něj zavrtat. Ke stohu jsem se přitiskl, „uzavřel“ pelech přeloženou dekou a začal ho vyhřívat. Usnout mně ale nebylo dopřáno, protože u statku začal poštěkávat pes a nebylo to jen tak ze zvyku, protože psi poštěkávání se pomalu evidentně blížilo. Protože jsem zvyklý snažit se zachovávat klid a uvažovat, vžil jsem se do uvažování psa hlídače a rozhodl jsem se vydržet bez pohnutí, protože pes má úkol upozornit hospodáře na jakéhosi podezřelého živočicha rajónu, ale protože hospodář ví o nocujících cizincích od dětí, tak na výstrahu psa nezareaguje a pes to musí nakonec vzít na vědomí. Pes skutečně uvažoval stejně jako já a když do ztuhlého živočicha zadlouhal čumákem a zůstalo to bez odezvy, tak štěknul naposled a odtáhl. Dospal jsem v klidu a jelo se dál.

Jen jsme vyrazili do Bulharska, tak se zdálo, že by nás jakési zastávky zdržovaly, a tak první zastávka na oběd v Bulharsku byla u cesty u nějakého svěžího potůčku, kde již odpočíval řidič nákladáku, s nahozeným provázkem na ryby. Když mu zabral pstruh – nebo co to bylo, tak vylovil a daroval úlovek s bulharským úsměvem sličné sestřenici a s pozdravem nastoupil do odpočatého nákladáku. A co teď s pstruhem? Sestřenice lamentovala, co všechno nemá, aby mohla pstruha zpoživatnit, a že nezbývá než úlovek zase pustit. Tak mně ho konečně darovala a já ho na roští usmažil v obalu z vajíčka a bramborky, které jsem na čundry vždy vozil a bylo to mňam!

Další cestování vypadalo stejně, jen bez toho pstruha. Večer jsme navázali nějaké kontakty ve vesnici na trase, kde nám nabídli nocleh v soukromí, protože cizinec (jakýkoliv) byl v socialistické zemi zajímavou atrakcí. Pozvání bylo zajímavé i proto, že na návštěvě v rodině byla i zpěvačka z příbuzenstva, která cestovala na folklorní festival. Společenský večer byl dost živý a dlouhý, protože jsem vytáhl heligonku a zpívalo se česky i bulharsky. Nakonec jsme se dohodli, že přijmu pozvání paní zpěvačky ke společné cestě na nedaleký festival, kde mně zpěvačka zařídí vystoupení s českým folklorem... Ráno to ale dopadlo stejně: Už abychom byli u moře, festival by nás zdržel.

Takže se dojelo do Varny, a že prohlídka města by nás taky zdržela – já jsem tedy vystoupil a na dohodnutou pláž již dojdu pěšky, až si prohlédnu město. Když jsem dorazil na pláž, rodina dělala nějaké přípravy a ve slané vodě ještě nebyla. Přiměl jsem strejdu, aby udělal přesný plán pro další dny a nečekaně jsem prohlásil, že se tedy sejdeme za dva dny v přístavu v Burgasu, vzal tu jednu deku a vyrazil s ruksakem pěšky po pobřeží Černého moře.

Po vlhkém písku se šlo pohodlně – když skončily Zlaté písky, začal řídký les, a ještě jedna utajená pláž „nuda“, pak už stále byl po ruce les, ve kterém byl také písek a ještě stín. Jinak pusto, až jsem narazil na skromný srub, před kterým byla u stolečku „pánská jízda“. Byl jsem hned uvítán a pozván na „kostenůrku“ – viz bulharsky želva. Vyhlášená želví polévka již došla a želva s fazolí chutnala tak nějak jako jalový králík. Po obědě pak velká mísa s fláky melounu, který jsem musel a musel.

Tatíci mne upozornili, že dále bude vojenský prostor, abych se držel při vodě. A taky jo: Zadržela mne hlídka – dva vojáčky se samopaly, jeden odkráčel někam do lesa pro důstojníka a druhý mně přitom ochotně vyprávěl (pa rúsky) o tom co to tam je. Přichvátal důstojník a chtěl vidět povolení do příslušné oblasti. Já jsem ho poučil, že tento první rok je pohyb po Bulharsku již volný, což on nevěděl. Odvedl mně i s hlídkou na základnu, odkud telefonoval do Sofie, kde mu potvrdili moje sdělení. Nato mne posadil do motocyklové loďky, že mne vyveze z vojenského prostoru. Když jsme vyjeli z lesa k silnici, tak začal být kamarád a nabízel mně, že mně zaveze, kam budu chtít.

Budu muset nechat pokračování na příště, protože budu muset ještě popsat, jak se překračovaly „socialistické“ hranice.

Jak jsme cestovali za socialismu II

Z výletu v „sajdkáře“ jsem se nějak vymluvil a vyrazil jsem jediným možným směrem po silnici. Nešel jsem ale dlouho, protože za chvíli zastavil nákladák s usměvavým Sašou, který by se rád pobavil s někým v kabině při dálkové trase. Zábava byla snadná a veselá, česko-rusko-bulharsky (tu bulharštinu jsem taky trochu ovládal). Navečer jsme přijeli tuším do Rudniku, kde jsme měli přenocovat. Saša mne pozval na venkovní tancovačku s bulharskou kapelou, a já přijal s podmínkou, že já pozvu zas jeho přenocovat do „hory“ – hora je totiž ve většině slovanských jazyků les – *Do hory ma poslali, sekeru mi nedali, u nás také obyčaj, obyčaj, obyčaj, sekeru si požičaj...* Ke konci zábavy začalo však pršet, tak jsme oba spali nakonec na nákladáku pod plachtou.

Druhý den jsme pokračovali za krásného počasí a Saša mne přemlouval, abych s ním jel až do Plevenu, ale já nemohl, tak jsme se rozloučili před Nesebarem, kde odbočoval. Tak jsem se opět ocitl na pobřeží a když se blížil večer, a já měl uvažovat o dalším noclehu, zaslechl jsem kdesi na skalnatém ostrohu ženské hlasy s písněmi podkreslujícími večerní náladu. Když jsem se vyšplhal nahoru, uviděl jsem vysoko nad mořem altánek se skupinou mladých paniček a jedním manželem. Odvážně jsem se přiblížil a slušně se zeptal, jestli mohu poslouchat. Paničky mně ochotně udělaly místo na lavičce a vzaly mne mezi sebe a ochotně

prezpívaly dobové šlágry a ani všechny nebyly v bulharštině. Když nastal čas k rozchodu, ptaly se mě, kde budu spát, tak jsem se hloupě zeptal, kde je nějaký hotel, protože jsem dobře věděl, že přespat v hotelu bez dávno sjednané rezervace nebylo v těch dobách možné. Nato ale jedna, která se „vyznala“ prohlásila, že mně spaní v hotelu vyjedná. Už jsem se loučil s uspořenými Leva, když ani v jednom hotelu neuspěla. Protože se přece jen „vyznala“, nechala si ode mne potvrdit, že chci ráno plout lodí do Burgasu a zavedla mne do přístavu, a po chvíli čekání přišla se zprávou, že vyjednala s kapitánem „mé“ lodi, která v přístavu kotvila, že mne kapitán nechá přespat v kajutě přímo na „mé“ lodi.

Následoval prodloužený večer s kapitánem a dvěma námořníky na lodi při kytaře a bulharském víně. V útulné kabině jsem přímo z lehátka u kulatého okénka přivítal slunce vycházející z mořské hladiny. Ráno mne přišel kapitán vzbudit a poslal mne k přístavní pokladně koupit lodní lístek. Do Burgasu jsem dále pokračoval ve své kajutě, až jsem se rozloučil s kapitánem, který za idylický nocleh nic nechtěl.

...V Burgasu jsem měl půl den na sjednaný sraz se strýcem a rodinkou, ale když jsem směřoval z přístavu do města, viděl jsem z dálky rodinku, jak znuděně postupuje mým směrem, tak jsem se obratně vyhnul, protože jsem si ten poslední půlden chtěl ještě užít, než bych se dozvěděl, jak bude důležité vyrazit rovnou k domovu a nikde zbytečně nezastavovat. Pak už to tak skutečně dopadlo...

Nesebar

Nesebar přístav